

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

Šolska shema
Evropske unije

Poročilo o vrednotenju šolske sheme v Sloveniji za obdobje petih šolskih let od 2017/2018 do 2021/2022

ŠOLSKA
SHEMA
Evropske unije

Poročilo o vrednotenju šolske sheme v Sloveniji za obdobje petih šolskih let od 2017/2018 do 2021/2022

Avtorji dokumenta:

Vida Fajdiga Turk, Matej Gregorič, Katja Zdešar Kotnik, Tatjana Robič Pikel, Urša Lamut, Tanja Polak Benkič

Podatke pripravila:

Nataša Delfar

Poročilo pripravil:

Nacionalni inštitut za javno zdravje

Kraj in leto izdaje:

Ljubljana, 2023

Pri zasnovi poročila o vrednotenju šolske sheme v Sloveniji za obdobje petih šolskih let od 2017/2018 do 2021/2022 (v nadaljnjem besedilu: poročilo) so sodelovali člani delovne skupine za šolsko shemo pri Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Zahvala gre vsem osnovnim šolam in zavodom za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, ki so s svojim sodelovanjem v anketah pomembno pripomogli k nastanku poročila.

Poročilo je izdelano s finančno podporo Evropske unije in Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter Ministrstva za zdravje.

Poročilo ni lektorirano.

Vsebina

1	Povzetek.....	10
1.1	Ugotovitve vrednotenja.....	10
1.2	Sklepi in priporočila	12
2	Uvod.....	14
2.1	Namen in obseg poročila o vrednotenju.....	14
2.2	Kratek opis postopka vrednotenja	14
3	Metodologija.....	15
3.1	Zasnova vrednotenja in uporabljene metode.....	15
3.2	Vprašanja za vrednotenje, merila za presojo, kazalniki	23
3.3	Viri podatkov in tehnike zbiranja podatkov	24
3.4	Vse ugotovljene omejitve in rešitve	25
4	Ocena delovanja šolske sheme.....	26
4.1	Intervencijska logika ali povezave med opredeljenimi potrebami, cilji, določenimi v strategiji in izvedenimi dejavnostmi.....	26
4.2	Glavni vzorci ali trendi v sodelujočih šolah / pri sodelujočih otrocih.....	27
4.3	Dobava/distribucija šolskega sadja, zelenjave, mleka in mlečnih izdelkov, pri čemer imajo prednost sveže sadje in zelenjava ter konzumno mleko.....	27
4.4	Spremljevalni izobraževalni ukrepi.....	29
4.5	Ukrepi komuniciranja in obveščanja	31
4.6	Glavne ureditve in določbe za izvajanje	32
4.7	Vključitev organov za varovanje zdravja in spodbujanje zdrave prehrane, drugih javnih organov in zasebnih zainteresiranih strani, povezanih z načrtovanjem, izvajanjem, spremljanjem in vrednotenjem sheme	32
5	Odgovori na skupna vprašanja za vrednotenje	33
5.1	V kolikšni meri je šolska shema povečala skupno uživanje sadja, zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov pri otrocih v skladu z nacionalnimi priporočili za zdravo prehrano predvidene starostne skupine?.....	33
5.1.1	Sprememba v neposrednem in posrednem uživanju svežega sadja in zelenjave pri otrocih (količina in/ali pogostost).....	33
5.1.2	Sprememba v neposrednem in posrednem uživanju konzumnega mleka pri otrocih (količina in/ali pogostost).....	41

5.1.3	Sprememba deleža otrok, ki izpolnjujejo priporočeni dnevni vnos sadja in zelenjave	45
5.1.4	Sprememba deleža otrok, ki izpolnjujejo priporočila nacionalnih organov za varovanje zdravja in spodbujanje zdrave prehrane o dnevnem vnosu konzumnega mleka in drugih mlečnih izdelkov brez dodanega sladkorja, arom, sadja, oreškov ali kakava, ki so v skladu z nacionalno priporočeno vsebnostjo maščobe in natrija za predvideno starostno skupino.....	47
5.2	V kolikšni meri je šolska shema otroke izobraževala o zdravih prehranjevalnih navadah?.....	48
5.2.1	Sprememba v odnosu otrok do uživanja sadja, zelenjave, mleka in mlečnih izdelkov v skladu z nacionalnimi priporočili za zdravo prehrano predvidene starostne skupine.....	48
5.2.2	Sprememba v znanju otrok o zdravstvenih koristih uživanja svežega sadja in zelenjave, konzumnega mleka in mlečnih izdelkov brez dodanega sladkorja, arom, sadja, oreškov ali kakava, ki so v skladu z nacionalno priporočeno vsebnostjo maščobe in natrija za predvideno starostno skupino.....	53
5.3	Fokusne skupine in intervjuji	58
6.	Sklepi in priporočila.....	67
6.1	Učinkovitost sheme	67
6.2	Pridobljene izkušnje.....	68
6.3	Priporočila za izboljšave.....	68
7	Priloge	70

KAZALO TABEL

Tabela 1: Število učencev v šolah, ki so vpisane v centralno evidenco udeležencev vzgoje in izobraževanja MIZŠ.....	16
Tabela 2: Končna struktura učencev pri anketiranju, glede na spol, razred in SES učenca, jesensko-zimsko obdobje	17
Tabela 3: Končna struktura učencev pri anketiranju, glede na spol, razred in SES učenca, pomladansko-poletno obdobje.....	17
Tabela 4: Število in odstotek otrok v vzorcu in populaciji, skupaj, glede na spol in starostno skupino	19
Tabela 5: Vključenost šol v ŠS v šolskih letih 2017/18 - 2021/22	20
Tabela 6: Stopnja izpolnjenosti obeh anket	20
Tabela 7: Število izvedenih fokusnih skupin in intervjujev ter število udeležencev pri teh aktivnostih v Šolski shemi v obdobju 2017 – 2021	21
Tabela 8: Količinska priporočila (v gramih/dan) za uživanje sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov pri mladostnikih.....	23
Tabela 9: Povezave med opredeljenimi potrebami, cilji, določenimi v strategiji, in izvedenimi dejavnostmi.....	26
Tabela 10: Število vključenih šol in število otrok po šolskih letih	27
Tabela 11: Delež proizvodov od lokalnih pridelovalcev (kmetje in zadruga) po letih:	28
Tabela 12: Delež proizvodov iz ekološke pridelave po šolskih letih:	28
Tabela 13: Količine šolskega sadja in zelenjave po šolskih letih:	28
Tabela 14: Količine šolskega mleka po šolskih letih:.....	29
Tabela 15: Število vključenih šol in otrok v SIU v domovih CŠOD:.....	29
Tabela 16: Število izvedenih SIU po vrstah v posameznemu šolskemu letu:	30

KAZALO SLIK

Slika 1: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali sadje med tednom (levi stolpec) in med vikendom (desni stolpec), po letih (podatki za pomlad), spolu, starosti in socialno-ekonomskem statusu.	34
Slika 2: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali sadje vsak dan med tednom med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.	36
Slika 3: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali sadje oba dneva med vikendom med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.	36
Slika 4: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali zelenjavo med tednom (levi stolpec) in med vikendom (desni stolpec), po letih (podatki za pomlad), spolu, starosti in socialno-ekonomskem statusu.	38
Slika 5: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali zelenjavo vsak dan med tednom med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.	40
Slika 6: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali zelenjavo oba dneva med vikendom med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.	40
Slika 7: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali mleko med tednom (levi stolpec) in med vikendom (desni stolpec), po letih (podatki za pomlad), spolu, starosti in socialno-ekonomskem statusu.	42
Slika 8: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali mleko vsak dan med tednom med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.	44
Slika 9: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali mleko oba dneva med vikendom med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.	44
Slika 10: Zaužita količina zelenjave v g/osebo/dan v letu 2017/18, glede na spol in starost....	45
Slika 11: Zaužita količina sadja v g/osebo/dan v letu 2017/18, glede na spol in starost.....	46
Slika 12: Zaužita količina mleka ter mleka in mlečnih izdelkov v g/osebo/dan v letu 2017/18, glede na spol in starost	47
Slika 13: Odstotek učencev, ki so uživali vso/večino vrst sadja po letih (podatki za pomlad), spolu, starosti in socialno-ekonomskem statusu.	49
Slika 14: Odstotek učencev, ki so uživali vso/večino vrst sadja. Primerjava med jesenjo 2021 in pomladjo 2022 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.	50
Slika 15: Odstotek učencev, ki so poročali, določene vrste sadja ne marajo / najraje jedo.....	50
Slika 16: Odstotek učencev, ki so uživali vso/večino vrst zelenjave po letih (podatki za pomlad), spolu, starosti in socialno-ekonomskem statusu.	51
Slika 17: Odstotek učencev, ki so uživali vso/večino vrst zelenjave. Primerjava med jesenjo 2021 in pomladjo 2022 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.	52
Slika 18: Odstotek učencev, ki so poročali, določene vrste zelenjave ne marajo / najraje jedo.	53
Slika 19: Odstotek učencev, ki so se pravilno opredelili do posamezne trditve v šolskem letu 2021/22.	54
Slika 20: Odstotek učencev, ki so dosegli znanje o zdravem življenjskem slogu (odgovorili pravilno na vsaj 11 od skupno 13 vprašanj) – levi stolpec in povprečje doseženih točk – desni stolpec, po letih (podatki za pomlad), spolu, starosti in socialno-ekonomskem statusu.....	55
Slika 21: Odstotek učencev, ki so izkazali znanje o življenjskem slogu (so imeli pravilnih vsaj 11 od 13 trditev).....	57

Slika 22: Število točk, ki so jih dosegli učenci, pri odgovorih na vprašanja o zdravem življenjskem slogu. 57

SEZNAM KRATIC

ARSKTRP	Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja
CŠOD	Center šolskih in obšolskih dejavnosti
EFSA	Evropska agencija za varnost hrane
EU	Evropska unija
HBSC	Mednarodna raziskava Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju
LDN	Letni delovni načrt
KGZS	Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije
M	manj zanesljiva ocena
MIZŠ	Ministrstvo za znanost, izobraževanje in šport
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MVI	Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje
MZ	Ministrstvo za zdravje
Načrt	Vprašalnik za odgovorno osebo na šoli na začetku šolskega leta
NIJZ	Nacionalni inštitut za javno zdravje
OE CŠOD	Organizacijska enota Centra šolskih in obšolskih dejavnosti
SES	Socio – ekonomski status
SIU	Spremljevalni izobraževalni ukrep
šole	osnovne šole in zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami
1KA	EnKlikAnketa (orodje za spletno anketiranje Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani)

1 Povzetek

1.1 Ugotovitve vrednotenja

Do ugotovitev vrednotenja smo prišli na podlagi kvalitativnih in kvantitativnih tehnik zbiranja podatkov, kot so izvedene ankete, 24 urni priklic jeditnika, fokusne skupine in intervjuji ter s pomočjo podatkov, pridobljenih s strani MKGP in MVI (prej MIZŠ).

- Zastavljeni cilji in izvajane aktivnosti šol so bile načeloma dobro opredeljene, saj so izpostavljale vsebine, ki vodijo k doseganju ciljev šolske sheme. Ti odgovarjajo širšim družbenim potrebam in širšim ciljem, ki so opredeljeni v nacionalnih strategijah. Aktivnosti, ki so se izvajale na ravni delovne skupine pri Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano so zaradi usklajenega delovanja, boljšega pretoka informacij in praks ter večje povezanosti z različnimi inštitucijami in deležniki omogočile večjo učinkovitost in uspešnost doseganja teh ciljev.
- Z vidika vključitve ciljne populacije ocenjujemo šolsko shemo kot učinkovito, saj jo izvaja večina osnovnih šol in Zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, vključno s Centrom šolskih in obšolskih dejavnosti, kjer se v okviru šole v naravi izvajajo spremljevalni izobraževalni ukrepi. Pomembno je, da v šolski shemi aktivno sodelujejo vsi učenci šole in večina zaposlenih na šoli. Ukrepi bi bilo smiselno razširiti tudi na področje srednjih šol, kjer so tako prehranske navade dijakov kot pogoji za zagotavljanje šolskih obrokov pretežno slabši.
- Večina sodelujočih šol ocenjuje šolsko shemo kot uspešno tako glede dosežene pogostosti razdeljevanja sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov kot pestrosti njihove ponudbe. Šolska shema je bila malo manj uspešna pri vključevanju zelenjave in ekološko pridelanih izbir, kar kaže na določene priložnosti za izboljšavo.
- Večina sodelujočih šol je izvedla načrtovane spremljevalne izobraževalne dejavnosti in jih ocenila kot uspešne, z izjemo odboja pandemije Covid-19, ko je bil delež izvedenih načrtovanih aktivnosti nižji.
- Šole so pri šolski shemi učinkovite, saj delež šol, ki cilje dosega v celoti ostaja stabilen, poleg tega je večina šol pri izvajanju šolske sheme porabila vsa dodeljena sredstva (izkoristek za šolsko sadje in zelenjavo je povprečno 95%, za šolsko mleko pa povprečno 75%), le v času pandemije Covid-19 je bil delež nižji.
- Na nivoju procesov slabše ocenjujemo še vedno nekoliko prezahtevne administrativno - finančne postopke in omejitve pri izboru živil.
- Večina šol meni, da je bil program Centra šolskih in obšolskih dejavnosti primerno orientiran na promocijo pomena sadja/zelenjave ter mleka/mlečnih izdelkov med učenci.
- Šolska shema se je izkazala kot učinkovita tudi na nivoju šol, ki so tako popestrile svojo ponudbo z raznolikim in atraktivnim ponujanjem sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov ter vključitvijo lokalne in sezonske ponudbe, kot tudi s pestrostjo spremljevalnih aktivnosti in ukrepov, le v času pandemije Covid-19 je bilo tega manj.

- Šolsko shemo ocenjujemo za nekoliko manj uspešno na nivoju aktivne vključitve staršev, ki bi lahko še dodatno prispevali k njeni učinkovitosti.
- Šolsko shemo lahko ocenimo za uspešno tudi z vidika spodbujenega sodelovanja šol z lokalnimi ponudniki hrane. Vzpostavljeno sodelovanje z lokalnimi dobavitelji je prineslo uspeh v stabilnejši nabavi sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov od lokalnih kmetov in zadrug, kar je pomemben prispevek tudi k ciljem uresničevanja kratkih verig med ponudniki in javnimi zavodi.
- Šolska shema se ni izkazala le kot uspešen povezovalni mehanizem na nivoju državnih inštitucij in resorjev, temveč tudi na nivoju šol, saj se le te med seboj povezujejo, prenašajo informacije ter združujejo svoje aktivnosti, ter tako prenašajo primere svojih praks in krepijo socialno mrežo med zaposlenimi in učenci, ki so bili v šolski shemi dobro vključeni.
- Šolska shema ima vzpostavljeno enotno spletno podporo, ki nudi organizacijsko in informativno podporo šolam in drugim vključenim deležnikom.
- Izvajala se je tudi promocijska aktivnost šolske sheme na nacionalni ravni (npr. Kulturni bazar).
- Nekoliko slabša je bila odzivnost šolske sheme v smislu sodelovanja z lokalnimi skupnostmi in nevladnimi organizacijami.
- Neposreden vpliv šolske sheme pri učencih so vidni v obdobju petih let na nivoju učencev:
  - (1) Odstotek učencev, ki so uživali večino vrst sadja, je bil pomladi 2022 nekoliko nižji kot pomladi 2018. Pri uživanju zelenjave se v istem obdobju ta odstotek ni spremenil, je pa v letu s Covid-19 ukrepi več učencev uživalo večino vrst zelenjave kot sicer.
  - (2) Odstotek učencev, ki so pogosto uživali sadje, se je od pomladi 2018 do pomladi 2022 nekoliko zmanjšal, tako je bilo tudi pri uživanju mleka. Odstotek učencev, ki so pogosto uživali zelenjavo, je bil v istem obdobju pri šolskih obrokih večji, na splošno pa tudi nekoliko manjši.
  - (3) Odstotek učencev z dobrim znanjem o zdravem življenjskem slogu je med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 znatno upadel. Negotovost učencev glede znanja se je v navedenem obdobju povečala pri vseh trditvah v zvezi z življenjskim slogom.
- Neposredni vplivi šolske sheme pri učencih so vidni znotraj enega šolskega leta na nivoju učencev:
  - (1) Izboljšal se je odnos do uživanja sadja in zelenjave. Od sadja so učenci najraje jedli jagode, jabolka in češnje, od zelenjave pa korenček, zeleno solato ter paradižnik.

(2) Izboljšala se je pogostost uživanja sadja, ne pa mleka in ne vedno tudi zelenjave.

(3) Na splošno se je znanje o zdravem življenjskem slogu izboljšalo, vendar pa še vedno obstajajo nekatere skupine, pri katerih se je znanje poslabšalo (starejši učenci, fantje, učenci iz družin z nižjim SES).

Podrobneje o vplivu šolske sheme pri učencih:

- Sadje in zelenjavo je vedno ali pogosto uživalo več deklet kot fantov, mleko in mlečne izdelke pa več fantov kot deklet.
- Sadje in zelenjavo je pri šolskih obrokih vedno ali pogosti uživalo več mlajših kot starejših učencev, v domačem okolju pa je bilo ravno obratno. Mleko in mlečne izdelke je vedno ali pogosto uživalo več mlajših kot starejših učencev tako v šoli kot doma.
- Manj učencev iz družin z nižjim SES je sadje in zelenjavo uživalo vedno ali pogosto v primerjavi z učenci iz družin z višjim SES.
- Več učencev iz družin s srednjim SES je pri šolskih obrokih uživalo mleko in mlečne izdelke vedno ali pogosto v primerjavi z učenci iz družin z nižjim in višjim SES. V domačem okolju je mlečne izdelke vedno ali pogosto uživalo manj učencev iz družin s srednjim SES kot učencev iz družin z nižjim in višjim SES.
- Dobro znanje o zdravem življenjskem slogu je izkazalo več deklet kot fantov, več starejših učencev (šesti in osmi razred) v primerjavi z mlajšimi (četrti razred) ter več učencev iz družin s srednjim in višjim SES v primerjavi z učenci iz družin z nižjim SES.

1.2 Sklepi in priporočila

Šolsko shemo izvajajo skoraj vse osnovne šole v Sloveniji. Dodano vrednost predstavlja vključenost zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ter CŠOD, ki izvaja šolo v naravi in je glavni izvajalec spremljevalnih izobraževalnih ukrepov. V šolski shemi aktivno sodeluje večina učencev in večina zaposlenih na šoli. Kot priložnost za razvoj lahko izpostavimo izključenost srednjih šol, ki bi jih lahko vključili v izvajanje šolske sheme, saj bi tam lahko zaradi slabše urejenosti šolske prehrane in slabših kazalcev prehrane dosegali večje učinke. Pogrešamo tudi večjo vključenost staršev učencev.

Ocenjevali smo, v kolikšni meri smo v Sloveniji izpolnili osnovne zahteve (»efficacy«) za vrednotenje šolske sheme. Ker ukrep izvajajo praktično vse šole, je nemogoče primerjati šole z ukrepom s šolami, ki tega ukrepa ne izvajajo. Zato smo primerjali stanje na začetku šolskega leta, s stanjem na koncu šolskega leta. Direktna primerjava vedno ni bila mogoča zaradi nekoliko različne metodologije zajema podatkov, vendar lahko kljub temu uspešno ocenimo stanje načrtovanega in izvedenega na nivoju šol ter vpliv na prehransko vedenje, zanje ter odnos na nivoju učencev. Rezultati vrednotenja nam kažejo, kje so težave, in kje možnosti za spremembe ter nadgradnjo ukrepa v prihodnje.

Na podlagi primerjav lahko rečemo, da je razdeljevanje sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov otrokom v šolah potekalo po načrtu, kar se tiče pogostosti, mesta in časa delitve. Šole so ponudile učencem več različnih vrst sadja, manj pa zelenjave, kar pomeni, da bo potrebno v prihodnje okrepiti pogostost in raznovrstnost ponujene zelenjave. Šole so ponudile tudi manj ekološko pridelanega sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov, zato bi lahko okrepile tudi to ponudbo. Prav tako bi bilo spodbudno za lokalne kmete, da bi šole še v večji meri nabavljale lokalne pridelke in izdelke pri njih in pri zadrugah, kot pa pri trgovcih.

Izkazalo se je, da so šole dokaj dobro uresničevale zastavljene cilje, saj je okoli tri četrtine šol zastavljene cilje v celoti doseglo (nekoliko manj sicer v času epidemije Covid-19; delež tistih šol, ki cilje dosega v celoti, pa sedaj po epidemiji Covid-19 ponovno narašča, kar je spodbudno). Poleg tega je večina šol pri izvajanju šolske sheme porabila vsa sredstva, dodeljena za šolsko shemo, kar kaže na njihovo dobro učinkovitost. Šole s svojo uspešno izvedbo šolske sheme v odprtih odgovorih pripisujejo predvsem podpori vodstva šole ter dobremu povezovanju in sodelovanju med vsemi vpletenimi v šolski shemi (to so npr. dobavitelji, učitelji, kuharji), kar bi v prihodnje lahko še okrepili in razširili (npr. sodelovanje s starši).

Spremljevalne aktivnosti so največja dodana vrednost ukrepa, saj samo razdeljevanje dodatnih priporočenih živil ne pride do izraza. V Slovenji imamo v osnovnih šolah zelo dobro urejen sistem organizirane prehrane po katerem morajo šole v vse obroke vključevati sadje in/ali zelenjavo ter dnevno mleko in priporočene mlečne izdelke. Glede spremljevalnih izobraževalnih dejavnosti so šole navajale zelo pestre in inovativne dejavnosti, najpogosteje so v te dejavnosti vključevale učence, malo manj delavce šol, še manj pa starše in najmanj dobavitelje zaradi oddaljenosti od šole. Zato ostajajo možnosti za izboljšavo z deljenjem dobrih praks ter uporabo inovativnih pristopov sodelovanja in povezovanja.

Večina sodelujočih šol je spremljevalne ukrepe ocenila kot uspešne (razen v času epidemije Covid-19, ko se ti ukrepi niso izvajali). Nekatere izobraževalne vsebine, ki jih šole pogosto vključujejo tudi v medpredmetne povezave, šole izvajajo večkrat skozi celo šolsko leto, kar je tudi dodana vrednost ukrepa.

Spremljevalni izobraževalni ukrepi v obliki projektne vsebine šole v naravi, ki jih izvaja Center šolskih in obšolskih dejavnosti, so bili ocenjeni kot primerno orientirani na šolsko shemo, kar nam kaže na dobro zastavljen program v domovih. V šolsko shemo so bili vključeni vsi domovi (25 domov), ki izvajajo program za osnovne šole, kar kaže na uspešnost implementacije tega ukrepa. Odgovorne osebe v domovih Centra šolskih in obšolskih dejavnosti so zadolžene za koordinacijo dela na šolski shemi. Rečemo lahko, da so domovi dobro uresničevali zastavljene cilje, in sicer v času pred in po epidemiji Covid-19, saj so bili med epidemijo domovi večji del šolskega leta zaprti.

2 Uvod

2.1 Namen in obseg poročila o vrednotenju

Glavni namen poročila je pregled in ocena uspešnosti in učinkovitosti šolske sheme s predstavitvijo najnovejših podatkov o oceni delovanja šolske sheme v sodelujočih šolah/pri sodelujočih učencih, vplivu na povečano uživanje sadja, zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov glede na nacionalna prehranska priporočila, spremembah odnosa do uživanja sadja, zelenjave, mleka in mlečnih izdelkov in znanja o zdravstvenih koristih teh živil ter drugih relevantnih kazalnikov v povezavi z izvajanjem šolske sheme. Šolska shema je ukrep Skupne kmetijske politike Evropske unije, ki učencem v šolah omogoča brezplačen obrok več različnih vrst sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov ter vključuje spremljevalne izobraževalne ukrepe (v nadaljnjem besedilu: SIU), s katerimi povezuje otroke s kmetijstvom in spodbuja zdravo prehranjevanje. Ocena učinkovitosti omenjenega ukrepa se je izvedla na podatkih vrednotenja za petletno obdobje od šolskega leta 2017/2018 do 2021/2022. Poročilo je napisano na podlagi minimalnih zahtev glede oblike in vsebine poročila o vrednotenju iz priloge Izvedbene uredbe Komisije (EU) 2017/39.

2.2 Kratak opis postopka vrednotenja

Izvajalec vrednotenja šolske sheme je Nacionalni inštitut za javno zdravje (v nadaljnjem besedilu: NIJZ), ki ga je na predlog Ministrstva za zdravje (v nadaljnjem besedilu: MZ) za to nalogo pooblastilo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (v nadaljnjem besedilu: MKGP). V šolski shemi v Sloveniji so upravičenci osnovne šole in zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami (v nadaljevanju: šole), ciljna skupina pa so vsi otroci in mladostniki (v nadaljnjem besedilu: učenci) šol, ki se prijavijo v šolsko shemo. Vrednotenje šolske sheme je kontinuirana raziskava, ki za potrebe tega poročila o 5-letnem vrednotenju šolske sheme vključuje podatke od šolskega leta 2017/2018 do 2021/2022.

Vrednotenje šolske sheme se vsakoletno izvaja v šolah in pri izvajalcih SIU, ki so udeleženi v ukrepu. Vse šole, ki so vključene v šolsko shemo, morajo skladno z 19. členom nacionalne Uredbe o izvajanju šolske sheme (Uradni list RS, št.26/17 in 46/19) sodelovati z izvajalcem vrednotenja (NIJZ). Vrednotenje zajema (1) anketna mnenja šol in izvajalcev SIU (to so domovi Centra šolskih in obšolskih dejavnosti (v nadaljnjem besedilu: CŠOD)) o šolski shemi ter je usmerjeno v pregled dela (proces), izdelkov in v omejenem obsegu tudi vplivov glede na zastavljene cilje in naloge, (2) anketne podatke učencev četrtega, šestega in osmega razreda iz A paralelke glede izbranih prehranskih navad, zbrane na začetku in na koncu vsakega šolskega leta, (3) anketne podatke o količinskem uživanju izbranih živil na populacijskem vzorcu mladostnikov v okviru druge študije¹ ter (4) podatke fokusnih skupin in intervjujev (na nivoju učencem pomembnih oseb). Rezultati vrednotenja služijo pripravi priporočil za izboljšano izvajanje šolske sheme v bodoče.

---

¹Nacionalna prehranska študija Si.Menu 2017/18 (Gregorič et al., 2019; <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/sp.efsa.2019.EN-1729>)

3 Metodologija

3.1 Zasnova vrednotenja in uporabljene metode

Vrednotenje šolske sheme je bilo zasnovano tako, da je sledilo minimalnim zahtevam glede vrednotenja iz priloge Izvedbene uredbe Komisije (EU) 2017/39 ter zaradi primerljivosti podatkov s podobno zasnovo in vprašalniki, kot so bili že uporabljeni v dveh podobnih vrednotenjih pred tem (v šolskem letu 2010/2011 ter za obdobje petih šolskih let od 2011/2012 do 2015/2016).

Zasnova vrednotenja je predvidevala spremljanje ukrepa na treh nivojih, in sicer na nivoju vključenih učencev (1), na nivoju vključenih šol (2) ter na nivoju za učence pomembnih oseb – učitelji, kuharsko osebje in starši (3). Pri tem smo uporabili naslednje tehnike zbiranja podatkov:

- spletni anketni vprašalnik za učence z vključenimi vprašanji o pogostosti uživanja izbranih skupin živil in spletni anketni vprašalnik za učitelje (zaprtega in odprtega tipa),
- fokusne skupine in intervjuje z različnimi deležniki ter
- 2-krat izvedeni 24-urni priklic jedilnika preteklega dne za zbiranje podrobnih podatkov o vrsti in količini zaužitih živil med mladostniki v okviru epidemiološke raziskave o življenjem slogu in prehrani prebivalcev, ki vključuje tudi učence¹.

V nadaljevanju so podrobneje pojasnjene uporabljene metode dela na vseh treh nivojih spremljanja šolske sheme:

- 1) Nivo učencev:** na nivoju učencev smo delovanje šolske sheme spremljali z vsakoletnim spletnim anketiranjem učencev vseh šol, ki so bili vključene v šolsko shemo. V raziskavo so vključeni vsi učenci iz četrtega, šestega in osmega razreda A paralelke vseh šol, ki so bile v zadevnem šolskem letu vključene v šolsko shemo. Seznam vključenih šol v šolsko shemo smo prejeli od MKGP. NIJZ je na začetku vsakega šolskega leta z dopisom pozval vse vključene šole in CŠOD, da sodelujejo pri vrednotenju šolske sheme (spletno anketiranje).

Vrednotenje temelji na kvantitativni metodi raziskovanja, kjer smo za način zbiranja podatkov uporabili spletno anketiranje. Anketiranje je potekalo s pomočjo spletnega orodja 1KA (EnKlikAnketa), odprtokodne programske opreme za spletno anketiranje, ki ga razvija Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani v okviru Centra za družboslovno informatiko. Učenci so spletno anketo izpolnjevali v okviru rednega pouka na šolskih računalnikih. V obdobju pandemije Covida-19, ko so bile šole zaprte in je izobraževanje potekalo na domu, so imeli učenci možnost izpolnjevati vprašalnik na domu. Vsako leto izvajanja šolske sheme je bilo anketiranje izvedeno dvakrat: prvič v jesensko-zimskem obdobju (tj. oktobra ali novembra) in drugič v pomladansko-poletnem obdobju (tj. maja ali junija). Pred izvedbo anketiranja je NIJZ šolam preko okrožnice Ministrstva izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju: MIZŠ; od januarja 2023 je MIZŠ preoblikovano v Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje – MVI) poslal ustrezna navodila za sodelovanje v vrednotenju.

NIJZ je bil v času vrednotenja na voljo šolam in CŠOD za reševanje morebitnih tehničnih težav pri izpolnjevanju e-ankete. E-anketa za učence je bila na vpogled staršem (na spletni strani MKGP). Pred e-anketiranjem so morale šole pridobiti od staršev učencev podpisano soglasje, da njihov otrok lahko sodeluje pri izpolnjevanju ankete.

Anketni vprašalnik smo oblikovali na osnovi preizkušenih vprašanj in kriterijev za vrednotenje. Anketni vprašalnik sestavljajo naslednji sklopi:

- osnovni demografski podatki učenca,
- odnos do uživanja sadja in zelenjave,
- pogostost uživanja sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov,
- ocena znanja o zdravem življenjskem slogu.

V času pandemije Covid-19 smo za leto anketiranja 2020/21 za jesensko-zimsko obdobje in pomladansko-poletno obdobje, ter za leto 2021/22 za jesensko-zimsko obdobje vključili dodatna vprašanja o uživanju sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov.

Poleg osnovnih demografskih podatkov smo ocenjevali tudi socialno-ekonomski položaj učencev. Uporabili smo lestvico »Family Affluence scale« (FAS), kjer smo uporabil enak pristop kot pri mednarodni raziskavi Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju (HBSC, 2018), ki se je izvajala tudi v Sloveniji.

Pred izvedbo analiz podatkov iz e-anket smo opravili postopek čiščenja podatkov. Iz izvornih spletnih baz podatkov smo izločili neustrezne vprašalnike in vprašalnike, pri katerih je manjkala večina odgovorov. Prečiščene baze smo združili v eno skupno bazo.

Tabela 1: Število učencev v šolah, ki so vpisane v centralno evidenco udeležencev vzgoje in izobraževanja MIZŠ²

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
Spol učenca					
Fantje	91.658	94.054	95.928	97.683	98.874
Dekleta	87.529	89.838	91.548	93.364	94.207
Razred učenca					
Četrtri	21.626	21.525	22.295	21.896	21.893
Šesti	19.292	20.218	22.034	21.734	22.592
Osmi	17.837	18.152	19.102	19.988	21.792
Število vseh učencev	179.187	183.892	187.476	191.047	193.081

² Vir: Prej MIZŠ, sedaj MVI

Tabela 2 in tabela 3 prikazujeta končno strukturo vključenih učencev v anketiranje po spolu, razredu in socio-ekonomskem statusu (v nadaljnjem besedilu: SES) posebej za jesenko-zimsko obdobje in pomladansko-poletno obdobje. Razporeditev po spolu in starosti je v vseh letih enakomerna, medtem ko je za SES zaznati okoli 60 % vseh učencev s povprečnim ekonomskim statusom, približno 20% učencev z višjim in okoli 19% učencev z nižjim SES. Za pomladansko-poletno obdobje za leto 2017/18 ni bilo vključenih vprašanj o SES in za leto 2019/20 ni bila izvedena anketa, zaradi pandemije covid-19.

Tabela 2: Končna struktura učencev pri anketiranju, glede na spol, razred in SES učenca, jesenko-zimsko obdobje

	ŠOLSKO LETO / jesenko-zimsko obdobje									
	2017/18		2018/19		2019/20		2020/21		2021/22	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Spol učenca										
Fant	10025	49.7%	9585	50.2%	9413	49.3%	4662	48.4%	8207	49.2%
Dekle	10127	50.3%	9492	49.8%	9674	50.7%	4966	51.6%	8465	50.8%
Razred učenca										
Četrtri	7190	35.7%	6610	34.6%	6619	34.7%	3250	33.8%	5684	34.1%
Šesti	6649	33.0%	6485	34.0%	6451	33.8%	3331	34.6%	5738	34.4%
Osmi	6313	31.3%	5982	31.4%	6017	31.5%	3047	31.6%	5250	31.5%
Socioekonomski status (SES)										
Nizek	4001	20.6%	3654	19.9%	3448	19.0%	1680	18.3%	2706	17.3%
Srednji	11643	59.8%	10901	59.5%	10906	59.9%	5639	61.6%	10063	64.2%
Visok	3825	19.6%	3779	20.6%	3839	21.1%	1837	20.1%	2901	18.5%
SKUPAJ	20152	100.0%	19077	100.0%	19087	100.0%	9628	100.0%	16672	100.0%

Tabela 3: Končna struktura učencev pri anketiranju, glede na spol, razred in SES učenca, pomladansko-poletno obdobje

	ŠOLSKO LETO / pomladansko-poletno obdobje									
	2017/18		2018/19		2019/20		2020/21		2021/22	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%

Spol učenca										
Fant	9602	49.9%	8734	50.4%	/	/	7662	49.8%	8381	49.7%
Dekle	9653	50.1%	8579	49.6%	/	/	7726	50.2%	8499	50.3%
Razred učenca										
Četrtri	6916	35.9%	6009	34.7%	/	/	5484	35.6%	5842	34.6%
Šesti	6310	32.8%	6008	34.7%	/	/	5124	33.3%	5813	34.4%
Osmi	6029	31.3%	5296	30.6%	/	/	4780	31.1%	5225	31.0%
Socioekonomski status (SES)										
Nizek	/	/	3131	18.7%	/	/	3027	20.8%	2856	17.6%
Srednji	/	/	10619	63.6%	/	/	8162	56.1%	10318	63.5%
Visok	/	/	2953	17.7%	/	/	3361	23.1%	3084	19.0%
SKUPAJ	19255	100.0%	17313	100.0%	/	/	15388	100.0%	16880	100.0%

Kot dodatno smo podrobneje ugotavljali tudi vrsto in količino zaužitih živil med mladostniki z metodo 24-urnega priklica jedilnika. Metoda se je izvajala kot del druge nacionalne prehranske študije Si.Menu 2017/18³, ki se je izvajala v skladu z metodologijo Evropske agencije za varnost hrane (v nadaljnjem besedilu: EFSA). Zbrali smo podatke zapisa jedilnika prejšnjega dne (angl. 24h-recall) za dva nezaporedna dneva S pomočjo OPKP spletnega orodja smo tako na individualnem nivoju zbirali natančne podatke o vrsti in količini zaužite hrane.

V nadaljnjo obdelavo smo zaradi primerljivosti vključili le zbrane podatke za mladostnike v starosti 10,5 let do 14,5 let. Posebej smo se osredotočili na poročane količine za zelenjavo, sadje, zelenjavo in sadje skupaj v g/dan, ter zaužito mleko ter mleko in mlečne izdelke skupaj v ml/dan. Zanimalo nas je, ali obstajajo razlike v zaužitih povprečnih količinah omenjenih skupin živil po spolu, po starosti (med starimi od 10,5 let do 12,5 let (ustreza šestemu razredu) in starimi od 12,5 do 14,5 let (ustreza osmemu razredu)). V vzorec je bilo zajetih 237 mladostnikov starih od 10,5 do 14,5 let.

Za poročano sadje smo upoštevali nepredelano (sveže) sadje (pečkato, koščičasto, južno, tropsko sadje, jagodičevje), predelano sadje (sok iz svežega sadja brez dodanega sladkorja, izdelki iz sadja, suho sadje) in lupinasto sadje (npr. oreh), oreščki, semena in peške (npr. bučna).

Za poročano zelenjavo smo upoštevali nepredelano (sveža) zelenjavo (solatnice in špinačnice, kapusnice, korenovke, gomoljnice, čebulnice, plodovke, sveže stročnice, trajne vrtnine),

³ Nacionalna prehranska študija Si.Menu 2017/18 (Gregorič et al., 2019; <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/sp.efsa.2019.EN-1729>)

predelano zelenjavo (kisana zelenjava, sok iz sveže zelenjave) ter stročnice (sušene), sojini izdelki (sojini kosmiči in koščki, sojin sir – tofu).

Za poročano mleko smo upoštevali tekoče mleko (surovo, pasterizirano ali UVT (sterilizirano in kratkotrajno sterilizirano) mleko, za poročane mlečne izdelke pa smo upoštevali fermentirane mlečne izdelke, smetano, sire, sveže sire, sirne namaze ter zamrznjene mlečne izdelke.

Tabela 4: Število in odstotek otrok v vzorcu in populaciji, skupaj, glede na spol in starostno skupino

		Vzorčni podatki		Uteženi vzorčni podatki/populacijski podatki	
		Število v vzorcu	Odstotek (%) v vzorcu	Število v populaciji	Odstotek (%) v populaciji
SKUPAJ		237	100.0%	72303	100.0%
Spol	dečki	117	49.4%	34964	48.4%
	deklice	120	50.6%	37339	51.6%
Starostna skupina	otroci stari 10,5 let do 12,5 let	124	52.3%	38558	53.3%
	otroci stari 12,5 let do 14,5 let	113	47.7%	33744	46.7%

2) Nivo šol - načrt in končni vprašalnik za odgovorno osebo na šoli: na nivoju šol smo vsako šolsko leto uporabili spletni vprašalnik, preko katerega so šole (odgovorna oseba za šolsko shemo na šoli: učitelj ali organizator šolske prehrane) pripravile načrt za izvedbo ukrepov v tekočem šolskem letu (načrt), ob koncu šolskega leta pa so izpolnile vprašalnik za odgovorno osebo na šoli, s katerim so poročale o izvedbi ukrepa. Za metodo zbiranja podatkov je bilo uporabljeno spletno anketiranje (1KA). Oba vprašalnika sta sestavljena iz vprašanj zaprtega tipa, v nekaterih delih z nadgradnjo odprtega tipa. Načrt sestavljajo naslednji vsebinski sklopi:

- podatki o šoli,
- pogostost in način razdelitve sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov,
- namen in cilji,
- načrt izobraževalnih in promocijskih aktivnosti za učence, delavce šol in starše,
- vključevanje pridelovalcev/dobaviteljev sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov v izobraževalne dejavnosti.

V letu 2020/21 in 2021/22 smo vključili tudi vprašanja za obdobje pandemije covid-19. Končni vprašalnik se je nanašal na podobne teme kot predhodni načrt. Sestavljajo ga naslednji vsebinski sklopi:

- podatki o šoli,
- pogostost in način razdelitve sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov,
- namen in operativni cilji, izvedba izobraževalnih in promocijskih aktivnosti za učence, delavce šol in starše, vključevanje pridelovalcev/dobaviteljev sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov, ukrep v domovih Centra šolskih in občolskih dejavnosti. V letu 2019/20 in 2020/21 smo vključili tudi vprašanja za obdobje Covid-19. Pred izvedbo analize smo opravili postopek čiščenja podatkov. Spodnja tabela prikazuje vključenost šol v ukrep v šolskih letih 2017/18 - 2021/22.

Tabela 5: Vključenost šol v ŠS v šolskih letih 2017/18 - 2021/22⁴

Šolsko leto	Št. vseh šol	Število vseh šol v šolski shemi
2017/18	497	441 (88,7 %)
2018/19	497	431 (86,7 %)
2019/20	497	412 (82,9 %)
2020/21	496	432 (87,1 %)
2021/22	499	423 (84,8 %)

Tabela 6: Stopnja izpolnjenosti obeh anket⁵

Šolsko leto	Število šol, ki so izpolnile načrt	Število šol, ki so izpolnile končno anketo
2017/18	382	345
2018/19	332	292
2019/20	334	326
2020/21	317	329
2021/22	335	327

3) Nivo pomembnih oseb – učenci, učitelji kuharsko osebje in starši: za namene izvedenih kvalitativnih raziskav smo uporabili metodo namenskega vzorčenja, saj smo v fokusne skupine/intervjuje povabili sodelujoče glede na vključenost osnovnih šol v Šolsko shemo. Kriterij izbora sodelujočih se je prav tako nanašal na njihovo geografsko umeščenost bodisi urbano bodisi ruralno šolsko okolje. Pri učencih smo uporabili tudi kriterij izbora vezan na starost. V raziskavi, ki smo jo izvedli v šolskem letu 2019/2020 so

⁴ Vir: MKGP in MIZŠ (sedaj MVI)

⁵ Izkazalo se je, da načrta in končnega vprašalnika niso izpolnile vse šole.

namreč sodelovali učenci, ki so obiskovali zadnjo triado osnovnošolskega izobraževanja. Pri zaposlenih v osnovnih šolah pa smo uporabili kriterij delovnega mesta in leta delovnih izkušenj in tako smo v raziskave zajeli različne profile zaposlenih v slovenskih osnovnih šolah. Pri tem izpostavljamo, da ugotovitve, do katerih smo prišli na osnovi namenskega vzorca, niso posplošljive na širšo populacijo, temveč so omejene na proučevani vzorec. V vseh raziskavah, ki so bile izvedene v obdobju od leta 2017 do leta 2022, je skupaj sodelovalo 106 posameznikov. V tem obdobju smo izvedli 15 fokusnih skupin in 10 intervjujev. Pri tem je bilo v raziskave zajetih 22 vodji šolske prehrane/učiteljev/vodstva, 15 šolskih kuharjev, 15 staršev in 54 učencev.

Tabela 7: Število izvedenih fokusnih skupin in intervjujev ter število udeležencev pri teh aktivnostih v Šolski shemi v obdobju 2017 – 2021

Šolsko leto	Število izvedenih fokusnih skupin	Število izvedenih intervjujev	Št. udeležencev
2017/18	4	4	41
2018/19	5	/	26
2019/20	6	/	32
2020/21	/	6	7

Vse izvedene fokusne skupine in individualni neposredni intervjuji so bili delno strukturirani. Pri načrtovanju vseh pogovorov smo si predhodno oblikovali seznam okvirnih tem in vprašanj, ki smo jih nameravali zastaviti sodelujočim v raziskavi. Pri tem smo se zavedali, da lahko število in način zastavljenih vprašanj variira med samo izvedbo fokusnih skupin ali intervjujev. To je pomenilo, da smo določena vprašanja, pri izvedbi fokusne skupine ali intervjuja, izpustili ali preoblikovali glede na specifičen organizacijski kontekst, ki je upoštevan v relaciji do teme raziskovanja. Vrstni red vprašanj se je tudi spreminjal glede na potek pogovora, pri čemer smo seznam vprašanj dopolnili z dodatnimi (pod)vprašanji z namenom pridobivanja poglobljenega uvida v določen segment teme raziskovanja. Pomeni, da vsi sodelujoči v raziskavi niso dobili enakih vprašanj, temveč je bilo zastavljanje vprašanj odvisno tudi od informacij ali znanja, ki so jih vprašani posedovali in njegove umeščenosti v raziskovalno situacijo.

Raziskava o uspešnosti Šolske sheme nanašajoče se na uživanje mleka in mlečnih izdelkov je bila izvedena v šolskem letu 2017/2018 v štirih osnovnih šolah v Sloveniji. Pri proučevanju uspešnosti ukrepa smo se predvsem osredotočali na uspešnost implementacije mleka in mlečnih izdelkov v šolsko prehrano osnovnošolskih učencev. Prav tako je bil poudarek dan mnenju vodji prehrane glede tega ali učenci zaužijejo (ne)zadostno (dnevno) količino mleka in mlečnih izdelkov ter odnosa, ki ga imajo učenci do mleka in mlečnih izdelkov. Tretji segment kvalitativne raziskave se je usmerjal v proučevanje vpliva šolskega okolja na uživanje mleka in mlečnih izdelkov. Nenazadnje se je raziskava usmerjala tudi v nakupovalne navade mleka in mlečnih izdelkov v šolskem kot tudi v domačem okolju. S tem namenom so raziskovalne dejavnosti v šolskem letu 2017/2018 obsegale izvedbo dveh fokusnih skupin med učenci četratih razredov in na dve fokusni skupini med učenci osmega razreda osnovnošolskega izobraževanja.

Prav tako so bili izvedeni 4 delno strukturirani intervjuji s pedagoškimi delavci na štirih izbranih osnovnih šolah v Sloveniji.

Raziskava v šolskem letu 2018/2019 izvedena med vodji šolske prehrane in šolskimi kuharji je bila usmerjena v proučevanje razumevanja in pomena, ki so ga sodelujoči pripisovali ukrepu Šolske sheme. Pri tem smo med pogovori sodelujoče pozivali k izražanju njihovega mnenja, izkušenj, vrednot in prepričanj glede (samo)ocene poznavanja Šolske sheme in njene uspešnosti v osnovni šoli v kateri so bili zaposleni, zaznanih ovir pri izvajanju Šolske sheme, ocene njihovega zadovoljstva z izobraževanji, možnosti izboljšanja učinkovitosti Šolske sheme, smotrnosti uvajanja dodatnih aktivnosti na ravni celotne Slovenije in njihove interpretacije/razumevanje pomena kakovostne hrane. V tej raziskavi so raziskovalne dejavnosti obsegale izvedbo petih fokusnih skupin. Dve fokusni skupini sta bili izvedeni med kuharji in vodji šolske prehrane v urbanem okolju, dve fokusni skupini sta bili izvedeni med kuharji in vodji šolske prehrane v ruralnem okolju. Pri štirih fokusnih skupinah so sodelovale osnovne šole, ki so bile vključene v Šolsko shemo, ena osnovna šola iz urbanega okolja je iz Šolske sheme izstopila zaradi časovno zamudnega vodenja administracije. Kljub izstopu iz Šolske sheme na tej šoli sledijo načelom Šolske sheme. Ena fokusna skupina je bila izvedena z vodstvom in vodjo šolske prehrane na osnovni šoli v urbanem okolju, ki v Šolsko shemo ni vključena, vendar načrtuje oziroma si želi v šolskem letu 2019/2020 pristopiti (ponovno) v ukrep Šolske sheme.

Kvalitativna raziskava izvedena v šolskem letu 2019/2020 je bila namenjena pridobivanju razumevanja/interpretacije staršev in učencev zadnje triade osnovnošolskega izobraževanja glede njihovega odnosa do zdravega prehranjevanja in zaznanega vpliva Šolske sheme na prehranjevalne navade ter njihovega poznavanja ukrepa Šolske sheme. Raziskava se je prav tako usmerjala v pridobivanje pomena, ki so ga starši in učenci pripisovali vplivom epidemije Covid-19 na njihov družinski način prehranjevanja. Raziskovalne dejavnosti so obsegale izvedbo šestih fokusnih skupin. Tri fokusne skupine so bile izvedene med starši v ruralnih in urbanih okoljih in tri fokusne skupine so bile izvedene med učenci, prav tako v urbanih in ruralnih okoljih. Pri slednjih fokusnih skupinah so sodelovali učenci, ki obiskujejo osnovne šole vključene v Šolsko shemo. Vse fokusne skupine so bile, zaradi ukrepov vezanih na Covid-19 izvedene s pomočjo sodobne informacijsko komunikacijske tehnologije (aplikacije ZOOM). Pri izvedbi fokusnih skupin z učenci so se pojavile tehnične ovire, saj se je težko razločilo, kaj je udeleženec v raziskavi povedal (prekinjanje zvoka). Posledično so bili odgovori nekaterih učencev pripovedno skopi. Skopost v odgovorih je lahko pripisali nizki stopnji motiviranosti za sodelovanje v raziskavi s strani sodelujočih učencev.

Raziskava, izvedena v šolskem letu 2020/2021, je bila izvedena z delno strukturiranimi neposrednimi intervjuji z vodji prehrane v slovenskih osnovnih šolah. Raziskava je bila usmerjena v pridobivanje informacij glede: sodelovanja šol z dobavitelji, izvajanja dejavnosti vezanih na Šolsko shemo pred in v času Covid-19 in oceni učinkovitosti dejavnosti Šolske sheme. Čeravno smo nameravali izvesti fokusno skupino z zaposlenimi (vodja prehrane, razredni učitelji ipd.) na izbranih osnovnih šolah, smo se soočali z njihovo izjemno nekooperativnostjo. Zato smo se odločili, da izvedemo delno strukturirane neposredne intervjuje z vodji šolske prehrane. Intervjuji so bili, zaradi epidemioloških razmer, izvedeni s podporo spletne aplikacije ZOOM. V povprečju so pogovori trajali približno eno uro.

3.2 Vprašanja za vrednotenje, merila za presojo, kazalniki

Vezano na dosedanje izvajanje šolske sheme v šolskem okolju želimo z vrednotenjem odgovoriti na naslednja vprašanja oziroma oceniti:

- uspešnost in način delovanja šolske sheme na nivoju šol, ki so vključene v shemo,
- učinkovitost in doseganje ciljev šolske sheme na nivoju učencev,
- uspešnost šolske sheme na nivoju vseh vpletenih sektorjev, inštitucij in drugih organizacij,
- načine izvedbe šolske sheme v šolah, kakšne spremljevalne izobraževalne dejavnosti in ukrepe so ob tem izvedli ter morebitne težave, ki so jih ob tem zaznali,
- zaznan napredek na nivoju učencev ter, ali so učenci dobili dovolj podpore tudi od oseb v okoljih, kjer preživijo večino časa, torej pri starših in učiteljih.

Kot merila za presojo smo se sklicevali na nacionalna prehranska priporočila. V nacionalnem programu o prehrani in telesni dejavnosti za zdravje 2015–2025⁶ so določeni cilji glede pogostosti uživanja sadja in zelenjave in sicer naj bi:

- mladostniki uživali zelenjavo vsaj enkrat na dan
- mladostniki uživali sadje vsaj enkrat na dan

V splošnih prehranskih priporočilih za splošno javnost je v konceptu »12 korakov do zdravega prehranjevanja«⁷ določeno:

- večkrat dnevno imejte na krožniku svežo zelenjavo in sadje iz lokalne pridelave.
- vsak dan uživajte priporočeno količino posnetega mleka in manj mastnih mlečnih izdelkov.

Za doseganje priporočenih vnosov energije in hranil so določene okvirne potrebne dnevne količine v gramih posameznih skupin živil, ki sledijo konceptu Optimalne mešane prehrane⁸.

Tabela 8: Količinska priporočila (v gramih/dan) za uživanje sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov pri mladostnikih

	Zelenjava (g/dan)		Sadje (g/dan)		Sadje in zelenjava (g/dan)		
	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	
Starost let	10,5-12,5	≥305	≥280	≥155	≥140	≥460	≥420

⁶ Z nacionalnim programom o prehrani in telesni dejavnosti za zdravje 2015–2025 želimo izboljšati prehranske in gibalne navade prebivalcev od zgodnjega obdobja življenja do pozne starosti. S tem želimo zaustaviti in obrniti trend naraščanja telesne mase prebivalcev in s tem vplivati na manjšo pojavnost KNB in posledično na vzdržnost zdravstvenega sistema. Z izvajanjem nacionalnega programa 2015–2025 želimo doseči naslednje strateške cilje: Povečati delež prebivalcev, ki uživajo sadje vsaj enkrat na dan za 5 % in zmanjšati razliko med spoloma.

⁷ Vir: <https://www.dobertekslovenija.si/priporocila-za-zdravo-prehranjevanje-in-telesno-dejavnost/>

⁸ Kersting, Mathilde, Ute Alexy, and Kerstin Clausen. "Using the Concept of Food Based Dietary Guidelines to Develop an Optimized Mixed Diet (OMD) for German Children and Adolescents." *Journal of Pediatric Gastroenterology and Nutrition* 40, no. 3 (March 2005): 301–8. <https://doi.org/10.1097/01.mpg.0000153887.19429.70>

Starost let	12,5-14,5	≥375	≥305/	≥185	≥155	≥560	≥460
						Mleko in mlečni izdelki (g/dan)	
Starost let	10,5-12,5	/	/	/	/	≥420	≥380
Starost let	12,5-14,5	/	/	/	/	≥510	≥420

Za oceno delovanja in učinkovitosti ukrepa na nivoju učencev smo v ukrepu Šolska shema izbrali sledeče kazalnike:

- odnos do uživanja sadja in zelenjave v opazovanem obdobju,
- odnos do uživanja mleka in mlečnih izdelkov v opazovanem obdobju,
- trendi v pogostosti uživanja sadja in zelenjave v opazovanem obdobju,
- trendi v pogostosti uživanja mleka in mlečnih izdelkov v opazovanem obdobju,
- delež mladostnikov, ki dosegajo priporočen dnevni vnos za sadje in zelenjavo,
- delež mladostnikov, ki dosegajo priporočen dnevni vnos za mleko in mlečne izdelke,
- spremembe v pogostosti uživanja sadja in zelenjave znotraj enega šolskega leta,
- spremembe v pogostosti uživanja mleka in mlečnih izdelkov znotraj enega šolskega leta,
- napredek v znanju o zdravem življenjskem slogu v opazovanem obdobju.

Kazalnike smo opazovali glede na spol (fantje, dekleta), starost (četrti, šesti in osmi razred osnovne šole) ter glede na samo-poročani socio-ekonomski status (SES) (nižji, srednji, višji).

Vsi vprašalniki so zbrani v prilogi.

3.3 Viri podatkov in tehnike zbiranja podatkov

Pri uporabljenih podatkih je izredno pomembna njihova kakovost, razpoložljivost, dostopnosti in možnost izkoriščanja. V poročilu smo uporabili lastne podatke, ki smo jih zbrali z anketnimi vprašalniki, metodo fokusnih skupin, intervjuji in tehniko opazovanja ter podatki, zbranimi z metodo 24-urnega priklica jedilnika med mladostniki: metoda 24 urnega priklica jedilnika se je izvajala kot del nacionalne prehranske raziskave SI.Menu 2017/18.

Zbiranje podatkov je potekalo tako kvalitativno kot kvantitativno, saj lahko zastavljena vprašanja, ki so predmet evalvacije, osvetlimo s kvantitativnimi podatki, ali s kvalitativnimi podatki, ali pa z obojimi.

Pri tem smo uporabili podatke zbrane z instrumentarijem, ki je obsegal:

- spletni anketni vprašalnik za učence na začetku šolskega leta,
- spletni anketni vprašalnik za učence na koncu šolskega leta,
- spletni anketni vprašalnik za učitelje (na začetku in na koncu šolskega leta),
- fokusne skupine in intervjuji z različnimi deležniki,

- 2-krat izvedeni 24 urni priklic jedilnika kot del nacionalne epidemiološke raziskave Si.Menu 2017/18.

3.4 Vse ugotovljene omejitve in rešitve

Povsem pričakovano je, da ima tudi naša raziskava nekatere omejitve, ki pa se jih zavedamo in si ves čas raziskovalnega procesa prizadevamo čim bolj zmanjšati njihov obseg. Poskušali smo tudi razložiti, kako so te omejitve vplivale na ugotovitve naše raziskave. V nadaljevanju predstavljamo glavne omejitve našega raziskovanja:

- namen in cilje raziskave: te smo oblikovali premalo široko ali preohlapno (namen raziskave in cilje bi lahko bolj natančno definirali in s tem povečali zanesljivosti ugotovitev študije).
- način zbiranja podatkov: spletno anketiranje otrok ni najbolj optimalna rešitev, saj mlajši otroci, stari 6-8 let, niso večji takšnega anketiranja, zato jih v anketiranje tudi nismo vključili.
- finančna omejenost: pri raziskavi smo omejeni finančno, zaradi česar smo prisiljeni določene korake pri načinu zbiranja podatkov racionalizirati (npr. lahko bi izvedli lastni 24 urni priklica jedilnika med mladostniki na začetku in na koncu raziskave; lahko bi razvili vprašalnik za mlajše otroke s pomočjo zunanjih strokovnjakov,...);
- zbiranje podatkov s pomočjo anketiranja: pri tem gre za samoocenjevanje udeležencev, kar je lahko nenatančno iz vidika, da vsaj določen del anketiranih podaja družbeno zaželene odgovore (za bolj natančno objektivno oceno bi bilo potrebno opraviti preverjanje praktičnega znanja vsakega udeleženca v dejanski učni situaciji s strani strokovno usposobljene osebe ali ovrednotiti znanje udeležencev skozi opazovanje z udeležbo);
- zbiranje podatkov s pomočjo anketiranja: omejitev v naši raziskavi predstavljala tudi dejstvo, da nekateri otroci ne bodo pripravljene razkriti vseh zelenih informacij zaradi strahu pred razkrivanjem zaupnih podatkov (npr. SES) oz. jim starši v raziskavi ne pustijo sodelovati, čeprav jim zagotovimo, da bodo zbrani podatki anonimni in bodo uporabljeni zgolj za namene te študije;
- zbiranje podatkov s pomočjo anketiranja: omejitev v naši raziskavi predstavljala tudi dejstvo, da nekatera področja v vprašalnikih nimamo dovolj dobro zastopana (npr. vprašanja o kmetijstvu v vprašalnikih za učence);
- merski instrument: ker vprašalnikov za preučevanje našega raziskovalnega problema ni bilo na voljo v nam dostopni literaturi, smo jih sestavili sami za potrebe naše raziskave. S tem ne moremo z gotovostjo trditi, da je popolnoma zanesljiv (vprašalnik sicer smo pilotno testirali);
- način vzorčenja: ena od ključnih omejitev izvedene raziskave je način vzorčenja. Uporabljena je bila tehnika izbranega kvotnega vzorčenja: v raziskavo so bili vključeni vsi učenci in učenke četrtil, šestih in osmih razredov iz A paralelke tistih šol, ki so bile v danem letu vključene v ukrep. Ker spletna anketa ni bila narejena na slučajnem verjetnostnem vzorcu, je vsa sklepanja o razlikah na populaciji potrebno interpretirati z

zadržkom (nismo vključili mlajših otrok, starih med 6-9 let, ker ne razumejo vprašanj oz. vprašanja niso prilagojena njim, pa tudi delo na računalniku je zahtevnejše).

4 Ocena delovanja šolske sheme

4.1 Intervencijska logika ali povezave med opredeljenimi potrebami, cilji, določenimi v strategiji in izvedenimi dejavnostmi

Tabela 9: Povezave med opredeljenimi potrebami, cilji, določenimi v strategiji, in izvedenimi dejavnostmi

Potreba:	Cilji:	Dejavnosti:
Povečanje porabe zelenjave in sadja pri otrocih in mladostnikih	povečanje števila otrok/šol v šolski shemi, ki razdeljujejo šolsko sadje in zelenjavo	<ul style="list-style-type: none"> • Razdeljevanje sadja in zelenjave otrokom v šoli • SIU v šoli v naravi (izobraževalne malice, obisk kmetij, kuharske delavnice, degustacije,...) • šolski vrt • spremljevalne izobraževanje dejavnosti v šoli na temo ...
Povečanje porabe mleka in mlečnih izdelkov pri otrocih in mladostnikih	povečanje števila otrok/šol v šolski shemi, ki razdeljujejo šolsko mleko	<ul style="list-style-type: none"> • Razdeljevanje mleka in mlečnih izdelkov otrokom v šoli • SIU v šoli v naravi (izobraževalne malice, obisk kmetij, kuharske delavnice, degustacije,...) • spremljevalne izobraževanje dejavnosti v šoli na temo kmetijstva in prehrane...
Povečanje porabe lokalnega sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov v šolah	Povečanje števila/deleža lokalnih dobaviteljev (kmetije, zadruge)	<ul style="list-style-type: none"> • spodbujanje kratkih verig: šola dobavlja od lokalnih proizvajalcev • SIU v šoli v naravi, ki vključujejo okušanje lokalnih proizvodih, nabavljenih od lokalnih kmetov; • spremljevalne izobraževanje dejavnosti v šoli na temo kratkih dobavnih verig
Ozaveščenost otrok kmetijstvu	Izboljšanje znanja otrok o kmetijstvu – povezati otroke s kmetijstvom	<ul style="list-style-type: none"> • Priročnik za učitelje o sadju in zelenjavi 'Slastno, hrustljivo, zdravo', kot pomoč učiteljem za izvajanje spremljevalnih izobraževalnih dejavnosti v šoli • SIU v šoli v naravi, ki vključujejo izobraževalne dejavnosti na temo kmetijstva; • uporaba šolskega vrta

Ozaveščenost otrok o prehrani in kmetijstvu	Izboljšati prehranske navade otrok	<ul style="list-style-type: none"> • Priročnik za učitelje o sadju in zelenjavi 'Slastno, hrustljivo, zdravo', kot pomoč učiteljem za izvajanje spremljevalnih izobraževalnih dejavnosti v šoli; • SIU v šoli v naravi, ki vključujejo izobraževalne dejavnosti na temo zdrave prehrane;
---	------------------------------------	--

4.2 Glavni vzorci ali trendi v sodelujočih šolah / pri sodelujočih otrocih

- ciljna skupina so otroci in mladostniki osnovnih šol ter otroci in mladostniki zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami (v nadaljevanju: šole),
- v povprečju je bilo vključenih je 88 % vseh slovenskih osnovnih šol in 90% učencev (otrok in mladostnikov v šolah),
- šole se prijavljajo v šolsko shemo za vsako šolsko leto posebej (do 1. decembra v letu pred letom, v katerem se šolsko leto začne),
- vrednotenje v obliki fokusnih skupin se je izvajalo s primerjanjem rezultatov v šolah iz ruralnih in urbanih območij (priloga 2).

Tabela 10: Število vključenih šol in število otrok po šolskih letih

Šolsko leto:	SKUPAJ:		Šolsko sadje in zelenjava:		Šolsko mleko:	
	Število šol:	Število otrok:	Število šol:	Število otrok:	Število šol:	Število otrok:
2017/18	441	169438	441	169438	223	82464
2018/19	431	169584	431	169584	216	79215
2019/20	412	167228	412	167228	208	78427
2020/21	432	179835	432	179835	222	85806
2021/22	423	178226	423	178226	225	85636

4.3 Dobava/distribucija šolskega sadja, zelenjave, mleka in mlečnih izdelkov, pri čemer imajo prednost sveže sadje in zelenjava ter konzumno mleko

Dobava oziroma razdeljevanje proizvodov je decentralizirano, kar pomeni, da vsaka šola sama izbere svojega dobavitelja. Spodbuja se dobava od lokalnih pridelovalcev: kmetje in zadruga.

Šola izbere dobavitelje v skladu z nacionalno zakonodajo, ki ureja javno naročanje, pri čemer se šole spodbuja, da uporabljajo načelo kratkih dobavnih verig.

Tabela 11: Delež proizvodov od lokalnih pridelovalcev (kmetje in zadruga) po letih:

Šolsko leto:	Šolsko sadje in zelenjava od kmetov in zadrug (%):	Šolsko mleko od kmetov in zadrug (%):
2017/2018	41	49
2018/2019	57	49
2019/2020	50	50
2020/2021	58	47
2021/2022	52	49

Spremlja se tudi delež proizvodov iz ekološke pridelave.

Tabela 12: Delež proizvodov iz ekološke pridelave po šolskih letih:

Šolsko leto:	Šolsko sadje in zelenjava – EKO (%):	Šolsko mleko EKO (%):
2017/2018	7,88	25
2018/2019	14	26
2019/2020	9	22
2020/2021	9,8	26,9
2021/2022	5,4	23,8

Upravičeni proizvodi in prednostno razdeljevanje svežega sadja in zelenjave ter konzumnega mleka:

- Šolsko sadje in zelenjave: upravičeno je sveže sadje in zelenjava iz seznama v strategiji ter predelano sadje in zelenjava (suho sadje in kislo zelje ter kisla repa). Število razdelitev svežega sadja in zelenjave mora predstavljati več kot polovico razdelitev, ki jih v posameznem šolskem letu izvede posamezna šola.
- Šolsko mleko: upravičeno je konzumno mleko in mleko brez laktoze ter mlečni proizvodi brez dodatkov (navadni jogurt, kislo mleko, kefir, pinjenec, skuta). Število razdelitev konzumnega mleka mora predstavljati več kot polovico razdelitev, ki jih v posameznem šolskem letu izvede posamezna šola.

Tabela 13: Količine šolskega sadja in zelenjave po šolskih letih:

Šolsko leto:	Sveže sadje (kg):	Sveža zelenjava (kg):	Skupaj sveže S&Z (kg):	Predelano sadje (kg):	Predelana zelenjava (kg):	Skupaj predelano S&Z (kg):	Skupaj šolsko S&Z (kg):
2017/18	460237	20438	480675	5558	2024	7582	488257
2018/19	513233	22396	535629	4699	2221	6919	542548
2019/20	427411	19863	447274	2230	3561	5791	453065
2020/21	403920	21842	425762	3249	1231	4480	430242
2021/22	468313	36783	505096	3904	2724	6628	511724

Tabela 14: Količine šolskega mleka po šolskih letih:

Šolsko leto:	Konzumno mleko (kg):	Mlečni izdelki (kg):	Skupaj šolsko mleko (kg):
2017/18	164035	39289	203324
2018/19	195380	42779	238159
2019/20	167815	33934	201749
2020/21	165676	35334	201010
2021/22	211556	41645	253201

4.4 Spremljevalni izobraževalni ukrepi

V obdobju šolske sheme 2017/2018 – 2021/2022 so se izvajali naslednji spremljevalni izobraževalni ukrepi (SIU):

1.) Regijsko izobraževanje za delavce šol na temo mleka:

- organizator je bil NIJZ;
- 8 regijskih delavnic za mentorje šolske sheme na šoli (učitelji in organizatorji šolske prehrane);
- izvedeno ob uvedbi šolske sheme - v šolskem letu 2017/2018;

2.) SIU (projektne vsebine) v okviru šole v naravi v CŠOD

- izobraževalne vsebine, vključno z okušanjem oziroma uporabo sadja, zelenjave, mleka, mlečnih izdelkov, medu, oljčnega olja in bučnega olja, predvsem od lokalnih pridelovalcev;
- učitelji v domovih CŠOD so sodelovali pri izpolnjevanju vprašalnikov za vrednotenje;
- poteka vsako šolsko leto; v letih 2019/2020 in 2020/2022 so bili zaradi epidemije covid-19 domovi CŠOD večinoma zaprti in izvajanje SIU okrnjeno;

Tabela 15: Število vključenih šol in otrok v SIU v domovih CŠOD:

Šolski leto:	ŠŠ 2017/18	ŠŠ 2018/19	ŠŠ 2019/20	ŠŠ 2020/21	ŠŠ 2021/22
Število šol:	371	379	285	295	372
Število otrok:	38510	39036	27684	10433	40410

- vrste projektnih vsebin: Izobraževalne sadne / zelenjavne / mlečne malice, Obisk kmetije/živilskega obrata/tematskega muzeja, Obisk kmeta ali strokovnjaka s področja

kmetijstva pri učencih v šoli v naravi na domu CŠOD, delavnica: degustacij, delavnica: kuharske delavnice;

Tabela 16: Število izvedenih SIU po vrstah v posameznemu šolskemu letu:

Vrsta SIU v domovih CŠOD:	2017/18 ŠS	2018/19 ŠS	2019/20 ŠS	2020/21 ŠS	2021/22 ŠS
Izobraževalne malice	1377	1280	816	333	1389
Obisk na kmetiji	70	66	26	15	44
Obisk na kmetiji s prevozom	3	/	2	/	3
Obisk kmeta na CŠOD	50	40	31	5	3
Obisk strokovnjaka na CŠOD	0	/	2	/	1
Delavnica: degustacija	411	533	346	171	417
Delavnica: kuharske delavnice	334	381	205	83	283
Drugo: obisk planšarskega muzeja	6	7	6	9	5
Drugo: obisk sirarskega muzeja		10	1	/	/
Drugo: obisk čebelarja		3	/	/	1
SKUPAJ:	2251	2320	1436	616	2146

3.) šolski vrtovi:

- postavitve šolskih vrtov v 4 domovih CŠOD v šolskem letu 2017/2018;
- uporaba šolskega vrta šolah; v prejšnji shemi šolskega sadja in zelenjave je bilo postavljenih ali obnovljenih 177 šolskih vrtov (vrtnarska opravila, vzdrževanje vrta, šolski vrt kot učno orodje);

4.) izdelava e-priročnika za učitelje:

Kot pomoč za uspešno izvajanje spremljevalnih izobraževalnih dejavnosti šolske shema na temo sadja in zelenjave »Slastno, hrustljivo, zdravo«; izdelal ga je NIJZ v sodelovanju z več priznanimi strokovnjaki na področju kmetijstva, prehrane, javnega zdravja, kulture in didaktike; izdelano v letu 2022;

5.) Vsaka šola je na začetku vsakega šolskega leta pripravila načrt spremljevalnih izobraževalnih in promocijskih dejavnosti za učence v šoli:

Mentor šolske sheme na šoli (učitelj ali organizator šolske prehrane) je izpolnil e-vprašalnik za učitelje 'Načrt izvedbe šolske sheme' v okviru vrednotenja šolske sheme; na koncu šolskega leta je mentor izpolnil še e-vprašalnik za učitelje 'Končni vprašalnik za vrednotenje', kjer se poroča o izvedbi načrtovanih SIU; vrste SIU na šoli so bile zlasti:

- izdelava plakatov, panojev, risb ipd. na temo sadja/zelenjave in/ali mleka/mlečnih izdelkov

- predstavitev ukrepa in informiranje o aktivnostih (npr. učencem pri razredni uri in šolskem glasilu, učiteljem v zbornici, staršem na uvodnem roditeljskem sestanku)
- opremljanje jedilnic, učilnic, avel, itd. na temo sadja/zelenjave in/ali mleka/mlečnih izdelkov
- povezanost vsebin s konceptom z drugimi projekti (Zdrave šole,...)
- vključitev vsebin sadja/zelenjave in/ali mleka/mlečni izdelkov v koncept medpredmetne povezave
- izvedba kuharskih delavnic s poudarkom na sadju/zelenjavi
- predavanja o zdravem prehranjevanju s poudarkom na sadju/zelenjavi
- izvedba Tradicionalnega slovenskega zajtrka.

4.5 Ukrepi komuniciranja in obveščanja

- Vsaka šola sama izdela plakat o EU šolski shemi (ni stroškov izdelave plakata). Izdelava skladno s navodili in predpisanimi minimalnimi zahtevami. Šolam so na voljo navodila za izdelavo plakata.
- Obstajata dve spletni strani za obveščanje javnosti o šolski shemi v Sloveniji:

1.) <https://www.gov.si/zbirke/storitve/izvajanje-solske-sheme/>,

ki je namenjena predvsem šolam za uspešno administrativno izvedbo šolske sheme in jo upravlja plačilna agencija - Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja (ARSKTRP). Informacije na tej spletni strani so predvsem:

- navodila o elektronskem vnosu in elektronskem vlaganju vlog za odobritev in zahtevkov za izplačilo;
- navodila za šole za izvajanje šolske sheme;
- informacije o odobritvah šol, vključno s seznamom odobrenih šol;
- informacije o izplačilih;
- informacije o vrednotenju učinkov šolske sheme;
- načrt za plakat;
- pravne podlage;
- vse povezave v zvezi s šolsko shemo;
- druge aktualne novice oz. obvestil.

2.) <https://www.gov.si/teme/solska-shema/>,

ki je namenjena različnim vsebinam šolske sheme in jo upravlja ministrstvo – Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP). Na tej spletni strani so zlasti informacije, ki se nanašajo na obveščanje javnosti o šolski shemi, namenjene pa so predvsem šolam, staršem, otrokom in dobaviteljem sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov:

Informacije na tej spletni strani so predvsem:

- predstavitev EU šolske sheme in šolske sheme v Sloveniji;

- strategija;
- rezultati spremljanja;
- vrednotenje;
- osnovne obveznosti upravičenca – šole;
- različni dokumenti o šolski shemi;
- različna gradiva za izvajanje spremljevalnih izobraževalnih ukrepov.

MKGP vsako leto pripravi obvestilo za šole z vabilom k prijavi v šolsko shemo in ostala obvestila za šole. Obvestila šolam posreduje ministrstvo, pristojno za šolstvo.

MKGP na osrednji spletni strani ministrstva <https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-kmetijstvo-gozdarstvo-in-prehrano/> občasno objavlja informacije o šolski shemi.

NIJZ vsako leto sodeluje na dogodku Kulturni bazar, ki ga organizirata ministrstvo, pristojno za kulturo, in ministrstvo, pristojno za izobraževanje, in predstavi šolsko shemo. Na Kulturnem bazarju 2022 je NIJZ predstavil tudi e-priročnik za učitelje o sadju in zelenjavi »Slastno, hrustljivo, zdravo«, ki je bil izdelan v okviru šolske sheme.

4.6 Glavne ureditve in določbe za izvajanje

Nacionalna zakonodaja:

- Uredba o izvajanju šolske sheme (uradni list RS, št. 26/17 in 46/19) <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED7468>
- Strategija za izvajanje šolske sheme v Sloveniji od šolskega leta 2017/2018 do 2022/2023: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/market-measures/school-fruit-vegetables-and-milk-scheme/country/slovenia_en
- vsakoletna navodila in priporočila šolam za izvajanje ukrepa šolska shema, ki se objavijo na: <https://www.gov.si/zbirke/storitve/izvajanje-solske-sheme/>

4.7 Vključitev organov za varovanje zdravja in spodbujanje zdrave prehrane, drugih javnih organov in zasebnih zainteresiranih strani, povezanih z načrtovanjem, izvajanjem, spremljanjem in vrednotenjem sheme

Minister, pristojen za kmetijstvo, je leta 2017 s sklepom imenoval člane medresorske delovne skupine za pripravo strategije za izvajanje šolske sheme v Sloveniji. Sestavljajo jo predstavniki kmetijskega, šolskega in zdravstvenega resorja in naslednjih inštitucij:

- ministrstvo, pristojno za kmetijstvo (MKGP),
- plačilna agencija ARSKTRP,
- ministrstvo, pristojno za šolstvo (MVI),
- Center šolskih in obšolskih dejavnosti (CŠOD),
- ministrstvo, pristojno za zdravje (MZ),
- Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ),
- Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije (KGZS),
- Gospodarska zbornica Slovenije: Zbornica kmetijskih in živilskih proizvajalcev,
- predstavnic ravnateljstev.

5 Odgovori na skupna vprašanja za vrednotenje

5.1 V kolikšni meri je šolska shema povečala skupno uživanje sadja, zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov pri otrocih v skladu z nacionalnimi priporočili za zdravo prehrano predvidene starostne skupine?

5.1.1 Sprememba v neposrednem in posrednem uživanju svežega sadja in zelenjave pri otrocih (količina in/ali pogostost)

UŽIVANJE SADJA

Sadje je vsak dan med delovnim tednom (vsaj 1x na dan) uživalo 67,0 % učencev. Ta odstotek se je med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 zmanjšal za 2,5 odstotne točke ($p = 0,000$).

Štiri petine (80,9 %) učencev je poročalo, da so oba dneva med vikendom uživali sadje. Ta odstotek se je med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 zmanjšal za 1,9 odstotne točke ($p = 0,000$).

Primerjava po spolu: Sadje je vsak dan med delovnim tednom uživalo več deklet (67,8 %) kot fantov (66,3 %, $p = 0,04$). Ta odstotek je pri dekletih med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 značilno padel za 3,4 odstotne točke ($p = 0,000$), pri fantih za 1,6 odstotne točke ($p = 0,02$).

Odstotek deklet, ki so oba dneva med vikendom uživale sadje, je bil višji (83,6 %) v primerjavi s fanti (78,2 %; $p = 0,000$). Ta odstotek je pri dekletih med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 značilno padel za 2,0 odstotne točke ($p = 0,000$), pri fantih pa za 1,8 odstotne točke ($p = 0,005$).

Primerjava po starosti: V četrtem razredu je bil odstotek učencev, ki so vsak dan med delovnim tednom uživali sadje, manjši (62,7 %) v primerjavi z učenci šestega (69,9 %) in osmega (68,6 %;

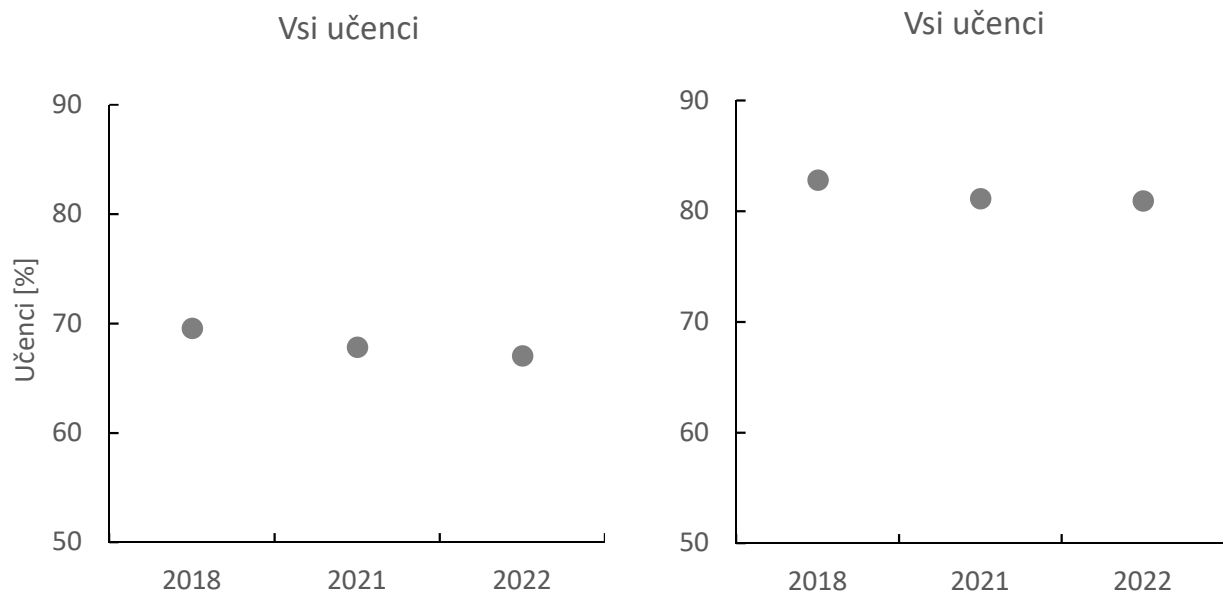
p = 0,000) razreda. Ta odstotek se je pri učencih šestega razreda med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 zmanjšal za 3,4 odstotne točke, pri učencih osmega razreda za 5,6 odstotne točke (pri obeh p = 0,000).

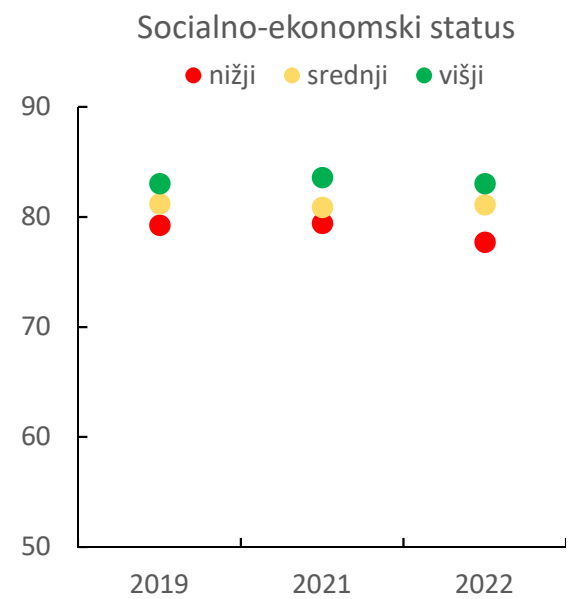
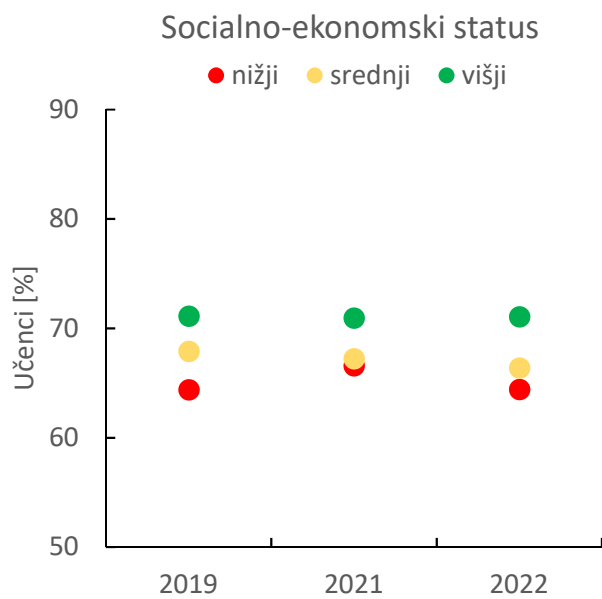
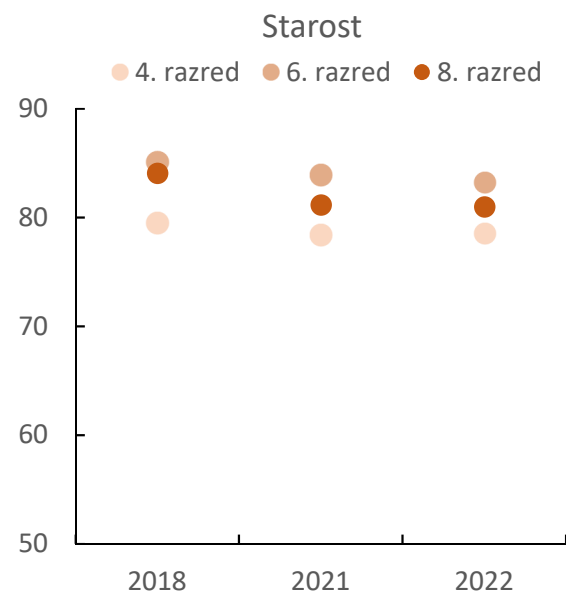
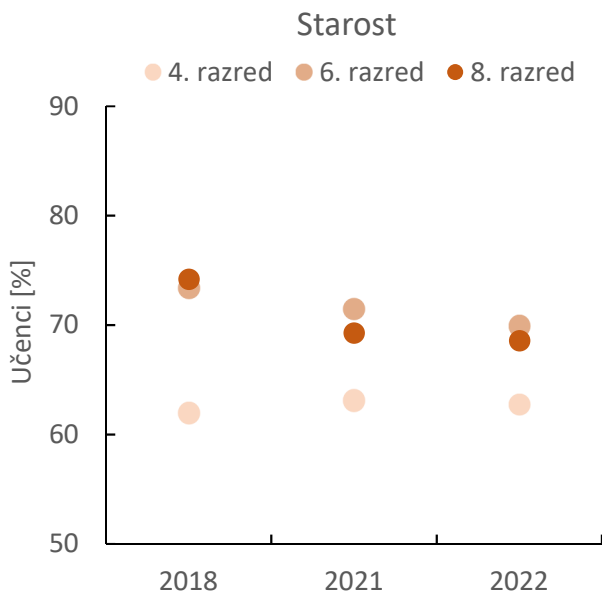
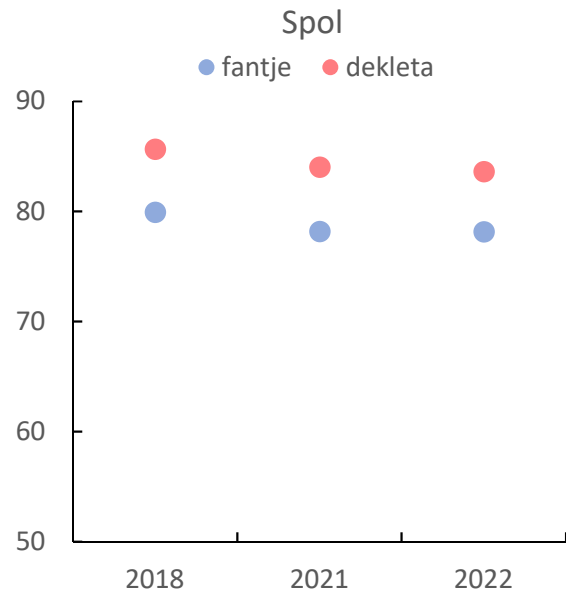
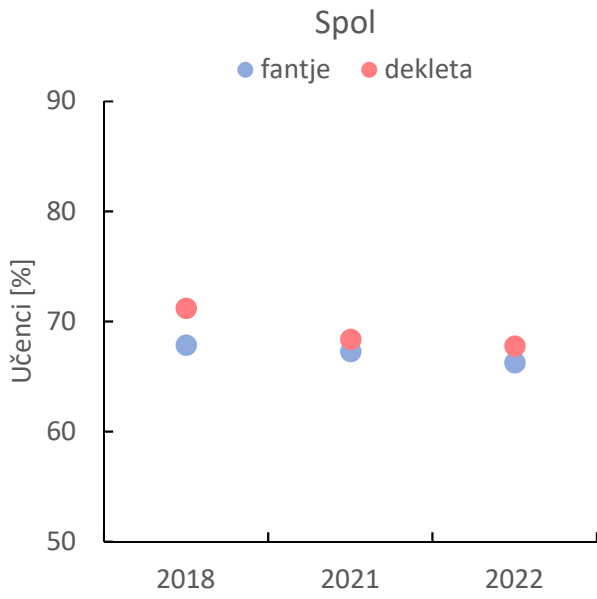
V četrtem razredu je bil odstotek učencev, ki so oba dneva med vikendom uživali sadje, manjši (78,5 %) v primerjavi z učenci šestega (83,3 %) in osmega razreda (81,0 %; p = 0,000). Ta odstotek se je pri učencih šestega razreda med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 zmanjšal za 1,9 odstotne točke (p = 0,006), pri učencih osmega razreda pa za 3,1 odstotne točke (p = 0,000).

Primerjava po SES: Odstotek učencev, ki so vsak dan med delovnim tednom uživali sadje, je bil največji pri učencih iz družin z višjim SES (71,1 %), sledijo učenci iz družin s srednjim SES (66,4 %), najmanj pa pri tistih iz družin z nižjim SES (64,4 %; p = 0,000). Znotraj srednjega SES razreda se je odstotek učencev, ki so vsak dan med delovnim tednom uživali sadje, zmanjšal med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 za 1,5 odstotne točke (p = 0,02).

Sadje je uživalo oba dneva med vikendom največ učencev iz družin z višjim SES (83,0 %), sledijo učenci iz družin s srednjim SES (81,1 %), najmanj pa je učencev iz družin z nižjim SES (77,7 %; p = 0,000). Znotraj posameznih SES razredov se odstotek učencev, ki so med vikendom vedno/pogosto uživali sadje, ni spremenil med posameznimi leti.

Slika 1: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali sadje med tednom (levi stolpec) in med vikendom (desni stolpec), po letih (podatki za pomlad), spolu, starosti in socialno-ekonomskem statusu.

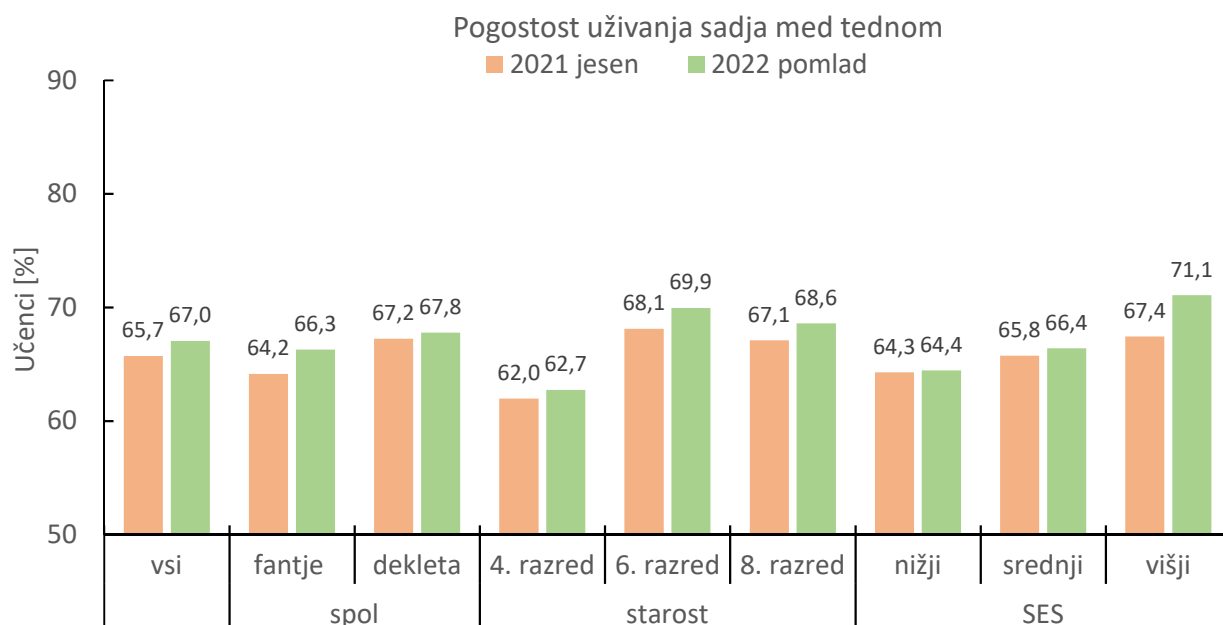

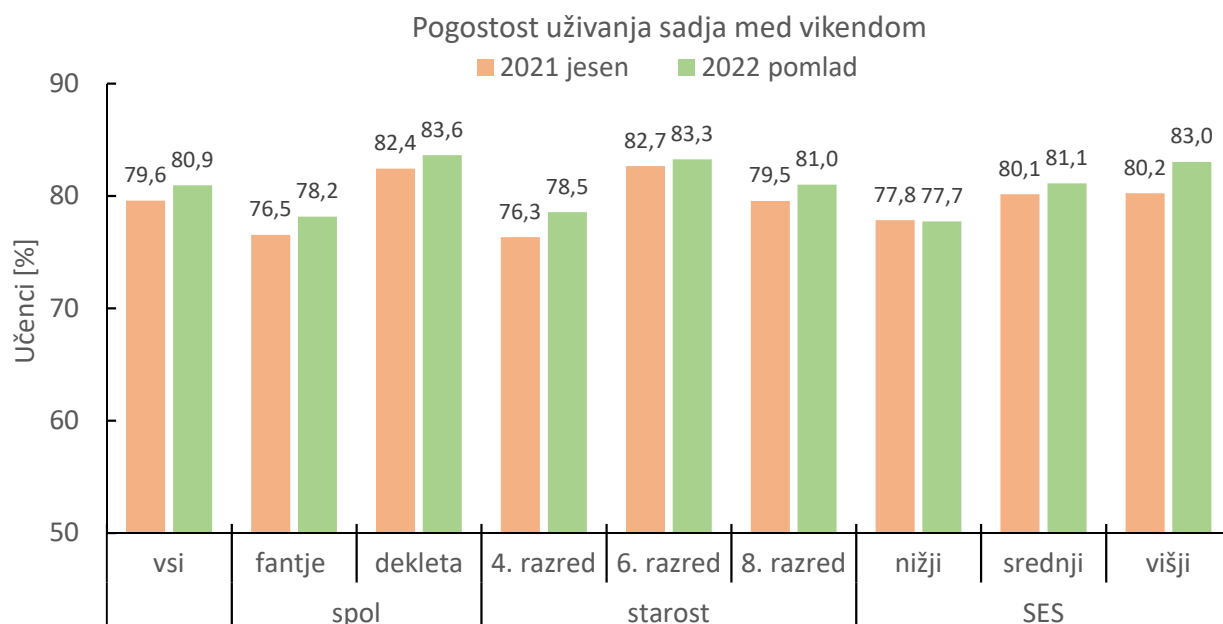
Primerjava med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22: Odstotek učencev, ki so vsak dan med delovnim tednom uživali sadje, se je povečal med jesenjo 2021 (65,7 %) in pomladjo 2022 (67,0 %; $p = 0,01$). Razlike smo opazili pri učencih šestega razreda, pri fantih, največ pa pri učencih iz družin z višjim SES (iz 67,4 % na 71,1 %; $p = 0,002$).

Med jesenjo in pomladjo se je povečal odstotek učencev, ki so oba dneva med vikendom uživali sadje (jeseni 79,6 %, pomladi 80,9 %; $p = 0,002$). Razlike smo opazili pri učencih četrtega razreda, obeh spolih in največ pri učencih iz družin z višjim SES (iz 80,2 % na 83,0 %; $p = 0,007$).

Slika 2: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali sadje vsak dan med tednom med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.

Slika 3: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali sadje oba dneva med vikendom med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.

UŽIVANJE ZELENJAVE

Zelenjavo je vsak dan med delovnim tednom (vsaj 1x na dan) uživalo 62,1 % učencev. Ta odstotek se je med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 zmanjšal za 1,4 odstotne točke ($p = 0,008$), v letu s Covid-19 ukrepi pa je bil značilno višji v primerjavi z ostalimi leti (64,1 %; $p = 0,001$).

Tri četrtine (75,4 %) učencev je poročalo, da so oba dneva med vikendom uživali zelenjavo.

Primerjava po spolu: Zelenjavo je vsak dan med delovnim tednom uživalo več deklet (63,9 %) kot fantov (60,2 %, $p = 0,000$). Ta odstotek je pri dekletih med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 značilno padel za 1,9 odstotne točke ($p = 0,007$), pri fantih pa se je značilno povečal le v letu s Covid-19 ukrepi (62,2 %; $p = 0,04$).

Odstotek deklet, ki so oba dneva med vikendom uživale zelenjavo, je bil višji (78,0 %) v primerjavi s fanti (72,7 %; $p = 0,000$).

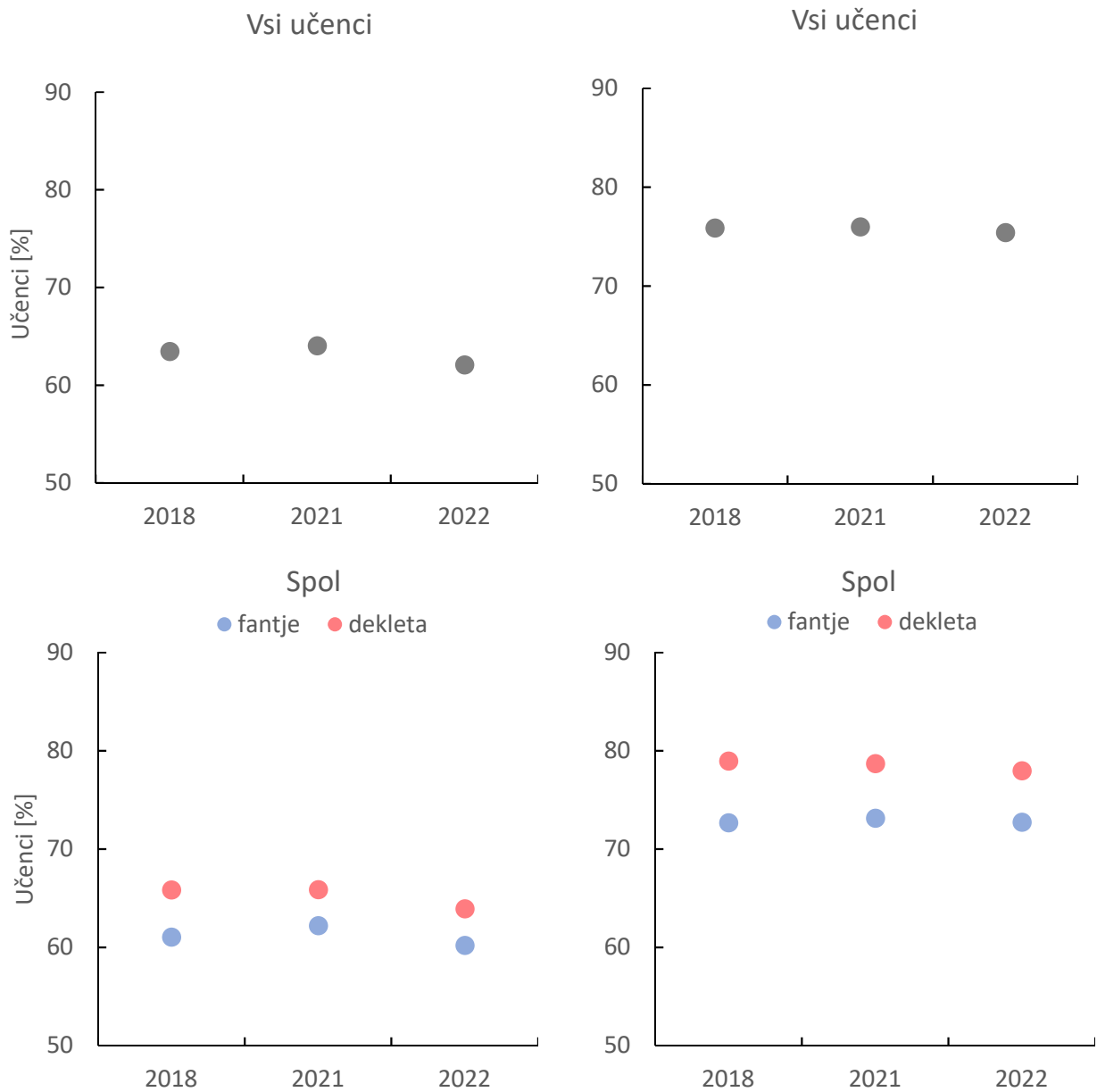
Primerjava po starosti: V četrtem razredu je bil odstotek učencev, ki so vsak dan med delovnim tednom uživali zelenjavo, manjši (58,5 %) v primerjavi z učenci šestega (64,1 %) in osmega (63,8 %; $p = 0,000$) razreda. Ta odstotek se je pri učencih šestega in osmega razreda med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 zmanjšal za 2 do 2,5 odstotni točki ($p = 0,02$), pri učencih četrtega razreda pa smo opazili prehodno povečanje v letu s Covid-19 ukrepi (61,1 %; $p = 0,006$).

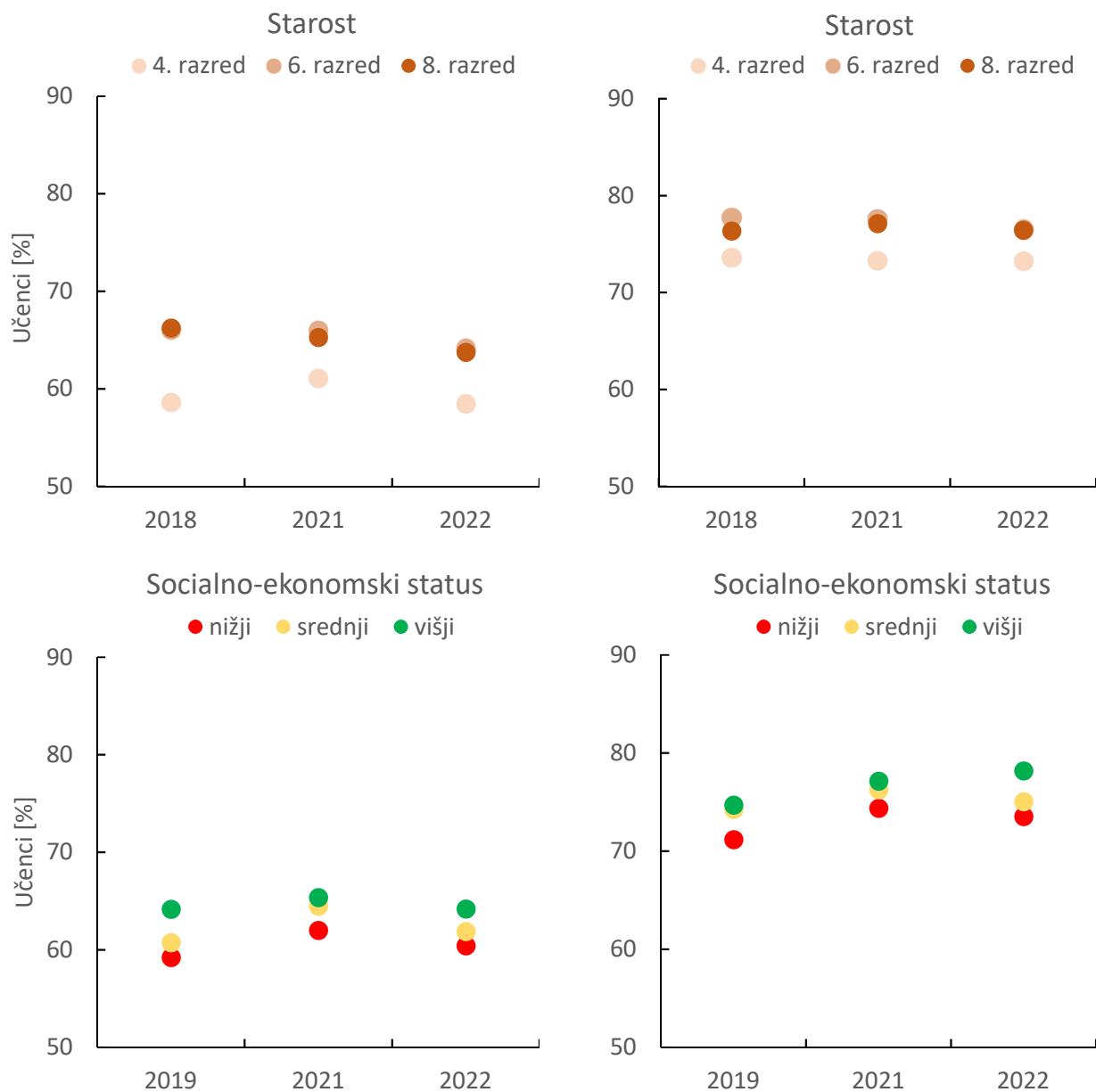
V četrtem razredu je bil odstotek učencev, ki so oba dneva med vikendom uživali zelenjavo, manjši (73,3 %) v primerjavi z učenci šestega in osmega razreda (76,5 %; $p = 0,000$).

Primerjava po SES: Odstotek učencev, ki so vsak dan med delovnim tednom uživali zelenjavo, je bil največji pri tistih iz družin z višjim SES (64,2 %), sledijo učenci iz družin s srednjim SES (61,9 %), najmanj pa pri tistih iz družin z nižjim SES (60,4 %; $p = 0,01$). Znotraj srednjega SES razreda se je odstotek učencev, ki so vsak dan med delovnim tednom uživali zelenjavo, povečal v pomladi s Covid-19 ukrepi (64,5 %; $p = 0,000$).

Zelenjavo je uživalo oba dneva med vikendom največ učencev iz družin z višjim SES (78,2 %), sledijo učenci iz družin s srednjim SES (75,1 %), najmanj pa tistih iz družin z nižjim SES (73,5 %; $p = 0,000$). Znotraj višjega SES razreda se je odstotek učencev, ki so oba dneva med vikendom uživali zelenjavo, povečal za 2,6 odstotne točke ($p = 0,002$), pri učencih iz družin z nižjim in srednjim SES pa se je le prehodno povečal v pomladi s Covid-19 ukrepi ($p = 0,02$).

Slika 4: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali zelenjavo med tednom (levi stolpec) in med vikendom (desni stolpec), po letih (podatki za pomlad), spolu, starosti in socialno-ekonomskem statusu.

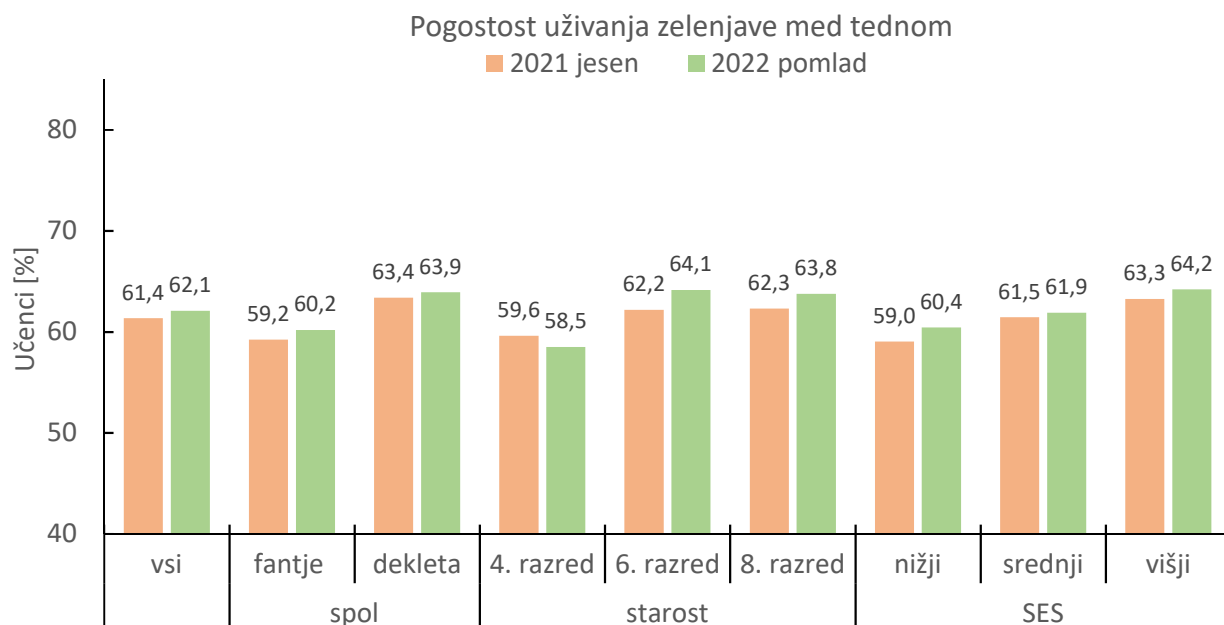

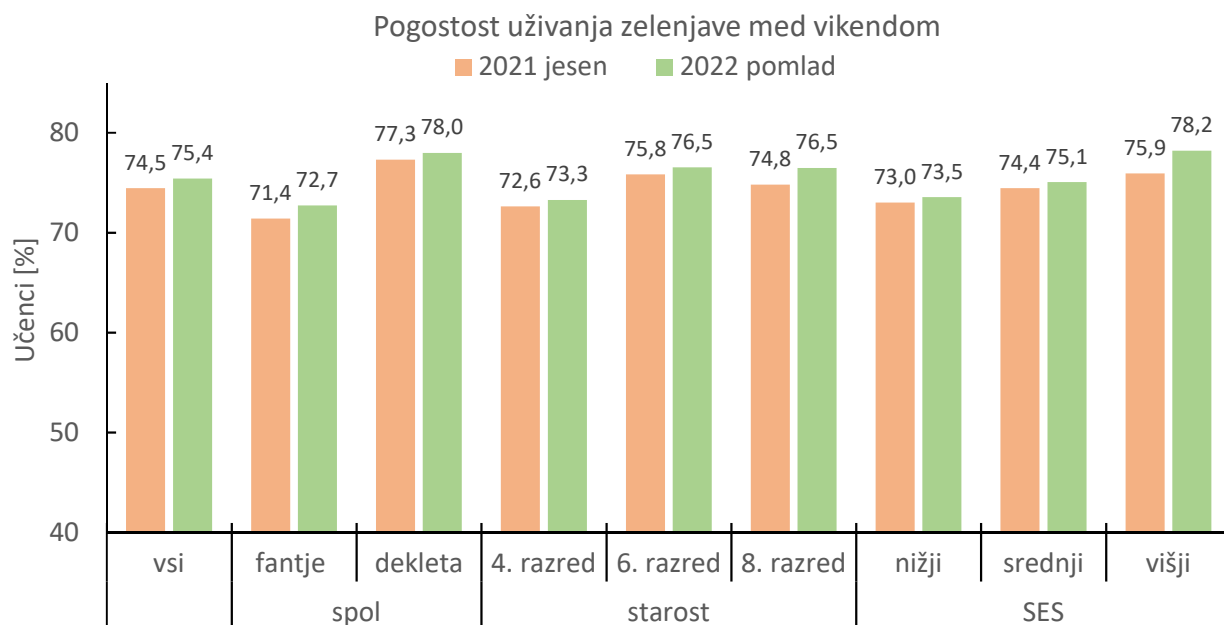
Primerjava med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22: Odstotek učencev, ki so vsak dan med delovnim tednom uživali zelenjavo, se ni značilno spremenil med jesenjo (61,4 %) in pomladjo (62,1 %; $p = 0,18$).

Med jesenjo in pomladjo se je pokazal trend v povečanju odstotka učencev, ki so oba dneva med vikendom uživali zelenjavo (jeseni 74,5 %, pomladi 75,4 %; $p = 0,05$). Povečanje je bilo najbolj izrazito pri učencih iz družin z višjim SES (iz 75,9 % na 78,2 %; $p = 0,04$).

Slika 5: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali zelenjavo vsak dan med tednom med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.

Slika 6: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali zelenjavo oba dneva med vikendom med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.

5.1.2 Sprememba v neposrednem in posrednem uživanju konzumnega mleka pri otrocih (količina in/ali pogostost)

Mleko je vsak dan med delovnim tednom (vsaj 1x na dan) uživalo 52,8 % učencev. Ta odstotek se je med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 zmanjšal za 5 odstotnih točk ($p = 0,000$).

63,1 % učencev je poročalo, da so oba dneva med vikendom uživali mleko. Ta odstotek se je med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 zmanjšal za 3,9 odstotne točke ($p = 0,000$), v letu s Covid-19 ukrepi celo na 62,7 % ($p = 0,000$).

Primerjava po spolu: Mleko je vsak dan med delovnim tednom uživalo več fantov (59,7 %) kot deklet (46,2 %; $p = 0,000$). Ta odstotek je pri fantih med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 značilno padel za 3,5 odstotnih točk ($p = 0,000$), pri dekletih pa za 6,3 odstotni točki ($p = 0,000$).

Odstotek fantov, ki so oba dneva med vikendom uživali mleko, je bil višji (70,1 %) v primerjavi z dekleti (56,3 %; $p = 0,000$). Ta odstotek je pri fantih med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 značilno padel za 3,0 odstotne točke ($p = 0,000$), pri dekletih pa za 4,7 odstotnih točk ($p = 0,000$). Pri dekletih je bil ta odstotek v letu s Covid-19 ukrepi najnižji (55,3 %; $p = 0,000$).

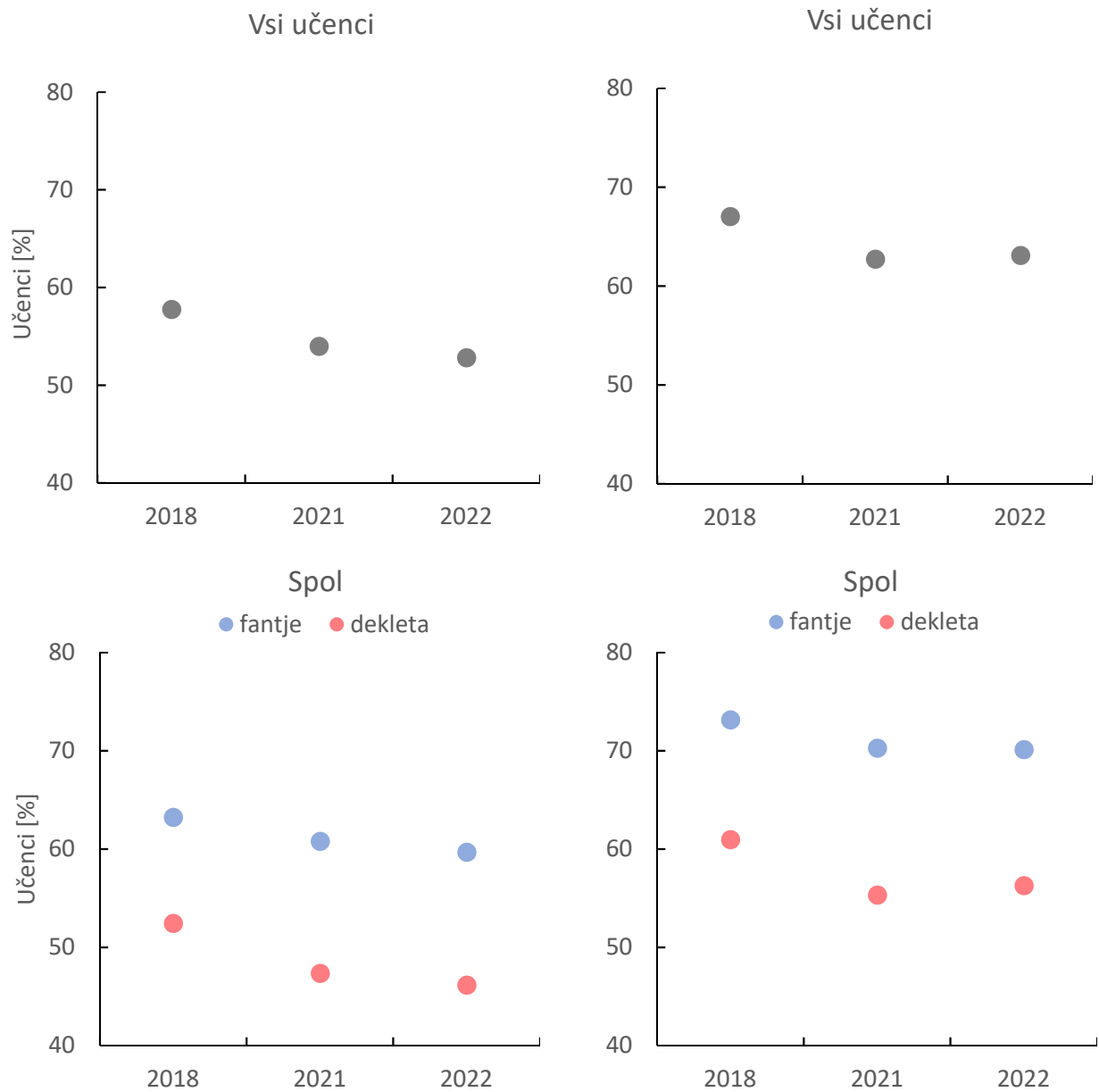
Primerjava po starosti: V četrtem razredu je bil odstotek učencev, ki so vsak dan med delovnim tednom uživali mleko, večji (55,9 %) v primerjavi z učenci šestega (53,0 %) in osmega (49,3 %; $p = 0,000$) razreda. Ta odstotek se je med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 zmanjšal za 3,6 odstotne točke pri učencih četrtega razreda, za 6,9 odstotne točke pri učencih šestega razreda in za 4,4 odstotne točke pri učencih osmega razreda (pri vseh $p = 0,000$). Pri učencih osmega razreda je bil ta odstotek v letu s Covid-19 ukrepi najnižji (48,0 %; $p = 0,000$).

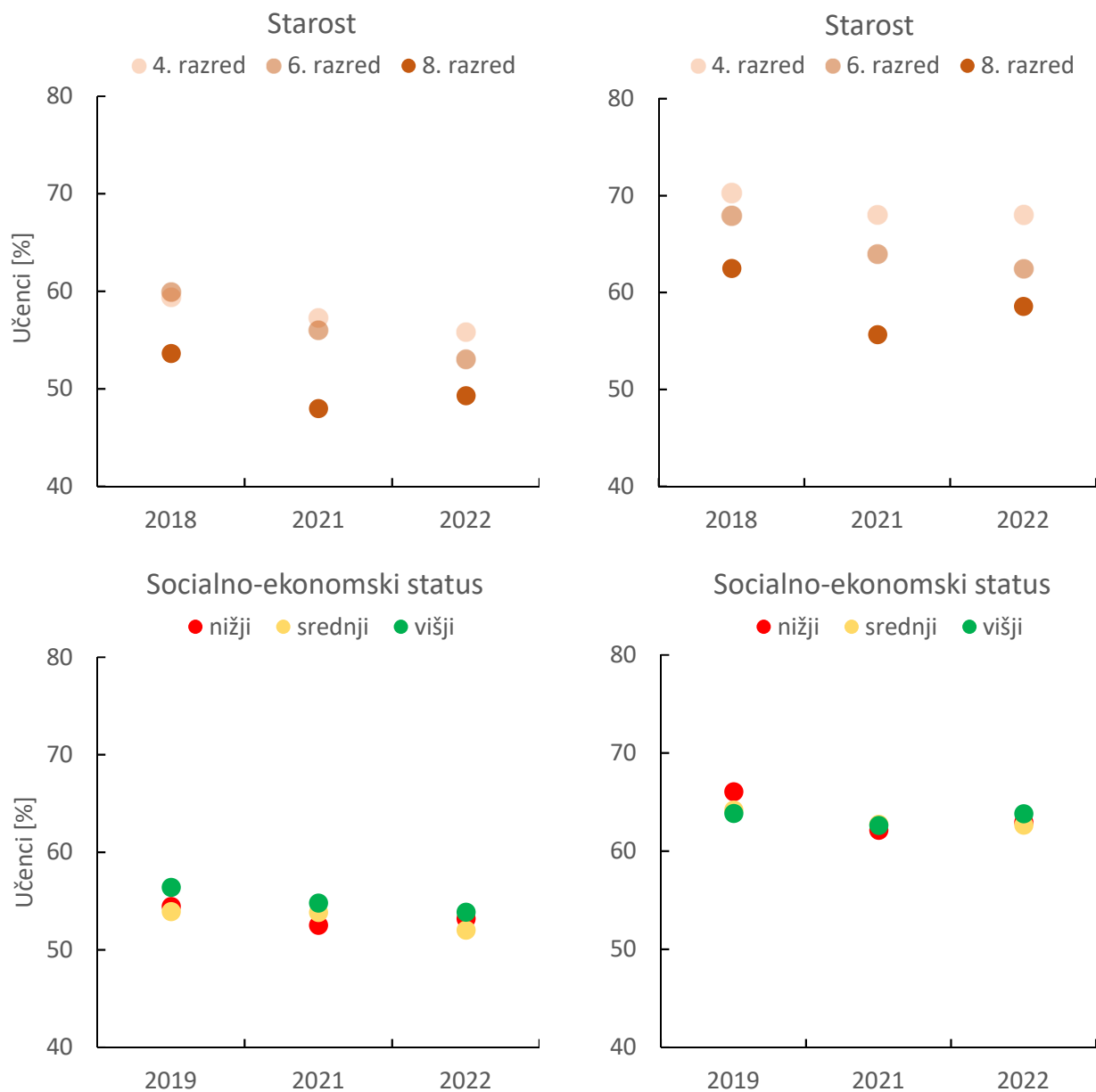
V četrtem razredu je bil odstotek učencev, ki so oba dneva med vikendom uživali mleko, višji (68,0 %) v primerjavi z učenci šestega (62,5 %) in osmega razreda (58,6 %; $p = 0,000$). Ta odstotek se je med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 zmanjšal pri učencih vseh razredov (četrti: za 2,3 odstotne točke, šesti: za 5,5 odstotne točke, osmi: za 3,9 odstotne točke; pri vseh $p < 0,01$). Pri učencih osmega razreda je bil ta odstotek v letu s Covid-19 ukrepi najnižji (55,7 %; $p = 0,000$).

Primerjava po SES: Odstotek učencev, ki so vsak dan med delovnim tednom uživali mleko, se ni značilno razlikoval med učencih iz družin z različnim SES (okoli 53 %; $p = 0,18$). Znotraj srednjega SES razreda se je odstotek učencev, ki so vsak dan med delovnim tednom uživali mleko, zmanjšal med pomladjo 2019 in pomladjo 2022 za 1,9 odstotne točke ($p = 0,009$).

Odstotek učencev, ki so oba dneva med vikendom uživali mleko, se ni značilno razlikoval med učencih iz družin z različnim SES (okoli 63 %; $p = 0,53$). Ta odstotek se je zmanjšal za 1,5 odstotne točke pri srednjem SES razredu in za 3,1 odstotne točke pri nižjem SES razredu ($p = 0,02$). Pri učencih iz družin z nižjim SES se je ta odstotek prehodno še bolj znižal v pomladi s Covid-19 ukrepi (62,1 %; $p = 0,005$).

Slika 7: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali mleko med tednom (levi stolpec) in med vikendom (desni stolpec), po letih (podatki za pomlad), spolu, starosti in socialno-ekonomskem statusu.

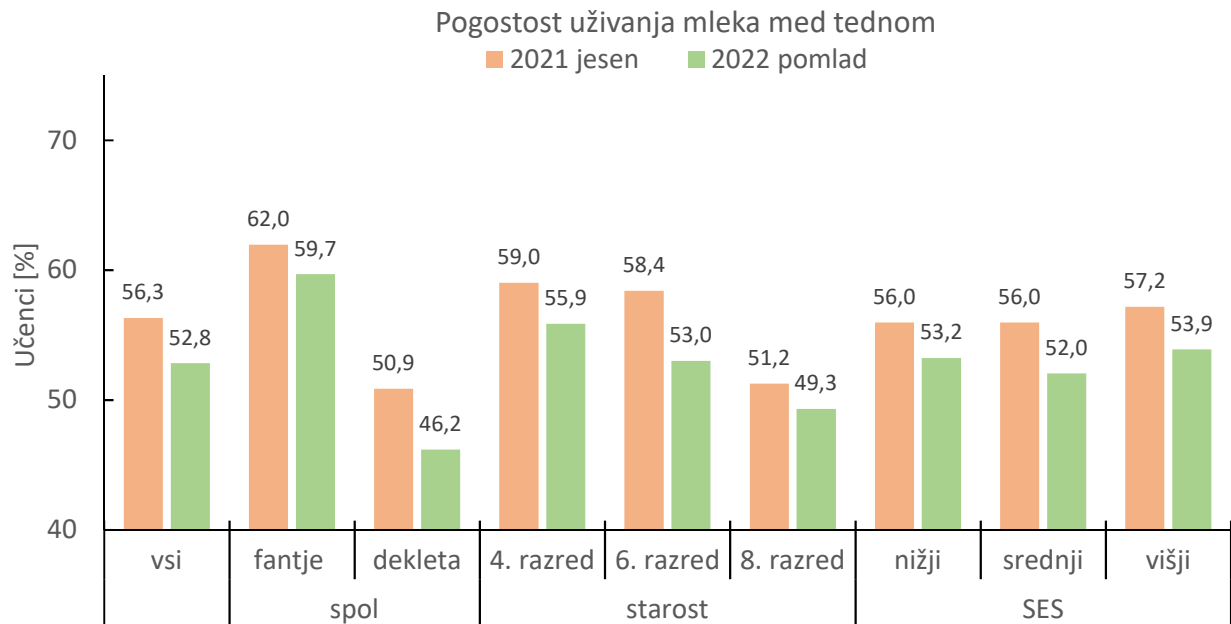

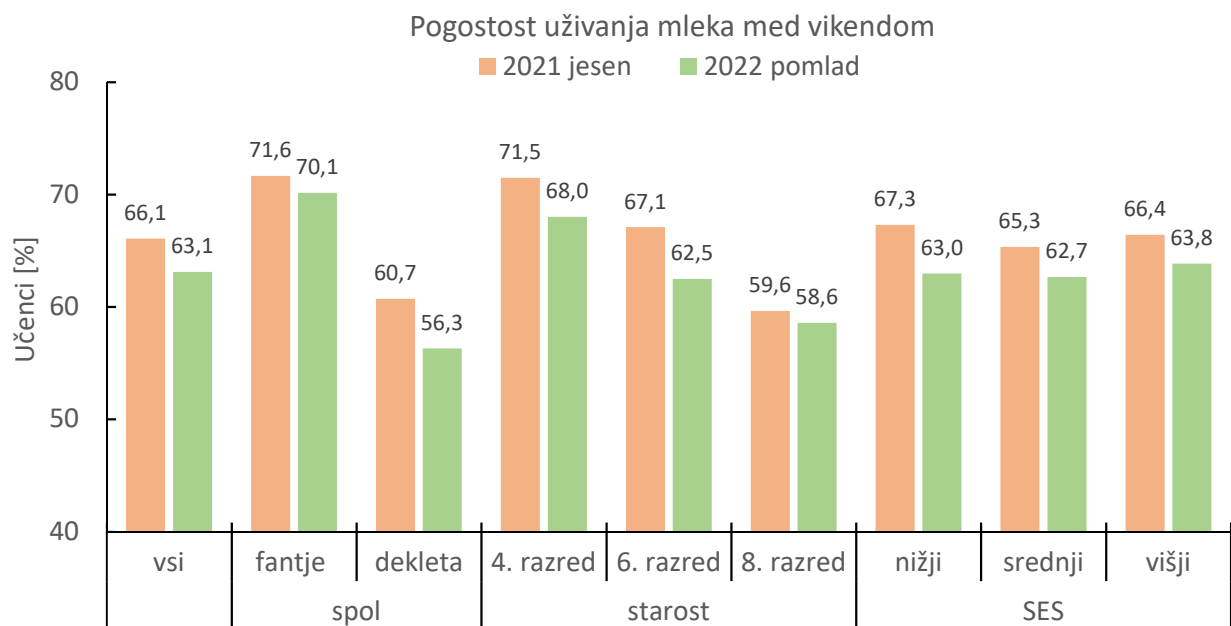
Primerjava med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22: Odstotek učencev, ki so vsak dan med delovnim tednom uživali mleko, se je zmanjšal med jesenjo (56,3 %) in pomladjo (52,8 %; $p = 0,000$).

Med jesenjo in pomladjo se je odstotek učencev, ki so oba dneva med vikendom uživali mleko (jeseni 66,1 %, pomladi 63,1 %; $p = 0,000$) zmanjšal. Zmanjšanje je bilo najbolj izrazito pri učencih šestega razreda (iz 67,1 % na 62,5 %; $p = 0,000$) in dekletih (iz 60,7 % na 56,3 %; $p = 0,000$). Pri učencih osmega razreda tovrstnih razlik nismo opazili ($p = 0,30$).

Slika 8: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali mleko vsak dan med tednom med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.

Slika 9: Odstotek učencev, ki so vedno/pogosto uživali mleko oba dneva med vikendom med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.

5.1.3 Sprememba deleža otrok, ki izpolnjujejo priporočeni dnevni vnos sadja in zelenjave

POVPREČNE DNEVNE KOLIČINE ZAUŽITIH ŽIVIL

Zelenjava - sveža, predelana in skupaj

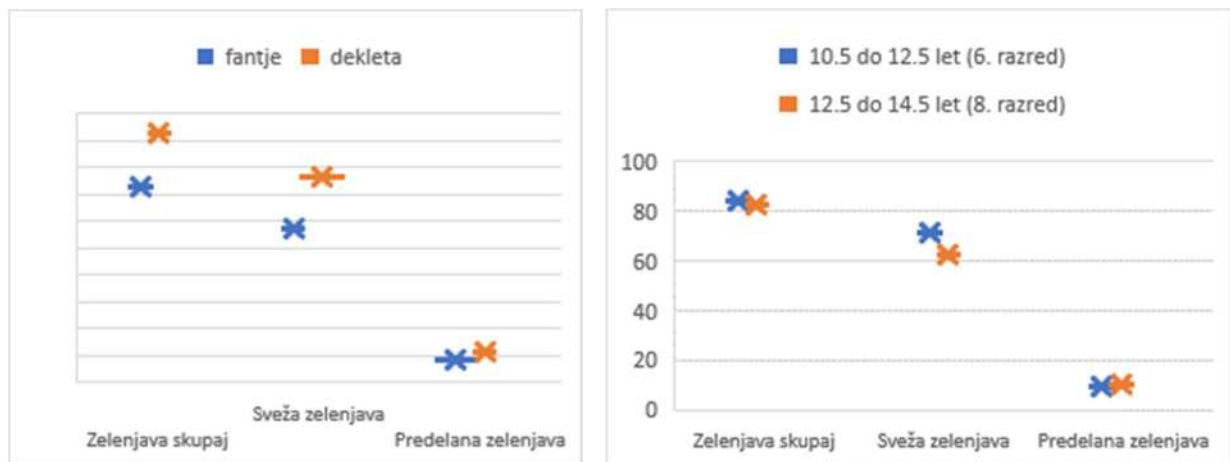
Iz podatkov je razvidno, da je povprečna količina zaužite zelenjave (sveže in predelane) v letu 2017/18 znašala $83,5 \pm 83,7$ g/osebo/dan. Od tega je predstavljala sveža zelenjava 80,5 % celokupne količine, kar znaša $67,2 \pm 74,1$ g/osebo/dan, preostalih 19,5 % je predstavljala predelana zelenjava, kar znaša $9,7 \pm 35,7^M$ g/osebo/dan.

Primerjava med spoloma: Za 27,8 % več zelenjave (sveže in predelane) zaužijejo dekleta ($93,3 \pm 84,5$ g/osebo/dan) v primerjavi z fanti ($73,0 \pm 83,0^M$ g/osebo/dan), vendar pa razlika med spoloma ni značilna ($p = 0,362$). Od tega sveže zelenjave za 33,1 % več zaužijejo dekleta ($76,4 \pm 77,9$ g/osebo/dan) v primerjavi s fanti ($57,4 \pm 69,9^M$ g/osebo/dan), vendar pa razlika med spoloma ni značilna ($p = 0,333$).

Primerjava po starosti: Za 1,8 % več zelenjave (sveže in predelane) zaužijejo mlajši ($84,2 \pm 81,7$ g/osebo/dan) v primerjavi s starejšimi mladostniki ($82,6 \pm 87,5^M$ g/osebo/dan), vendar pa razlika po starosti ni značilna ($p = 0,945$). Od tega sveže zelenjave za 14,7 % več zaužijejo mlajši ($71,5 \pm 74,7$ g/osebo/dan) v primerjavi s starejšimi ($62,3 \pm 74,5^M$ g/osebo/dan), vendar pa razlika med spoloma ni značilna ($p = 0,643$).

Doseganje priporočenega dnevnega vnosa: Nacionalna priporočila⁹ za dnevni vnos zelenjave dosega 2,2 % mladostnikov, od tega več deklet (3,5%) v primerjavi s fanti (0,8%) ter le nekoliko več starejših mladostnikov (2,3%) v primerjavi z mlajšimi (2,1%).

Slika 10: Zaužita količina zelenjave v g/osebo/dan v letu 2017/18, glede na spol in starost

⁹ Nacionalna prehranska priporočila za priporočen dnevni vnos sadja, zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov so povzeta po: Poličnik R. Zdrava prehrana. Priročnik za izvajalce v zdravstvenih domovih. Ljubljana, NIJZ, 2018.

Prezeto iz: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/prirocnik_zdrava_prehrana_12.1.2018_za_splet.pdf

Sadje - sveže, predelano in skupaj

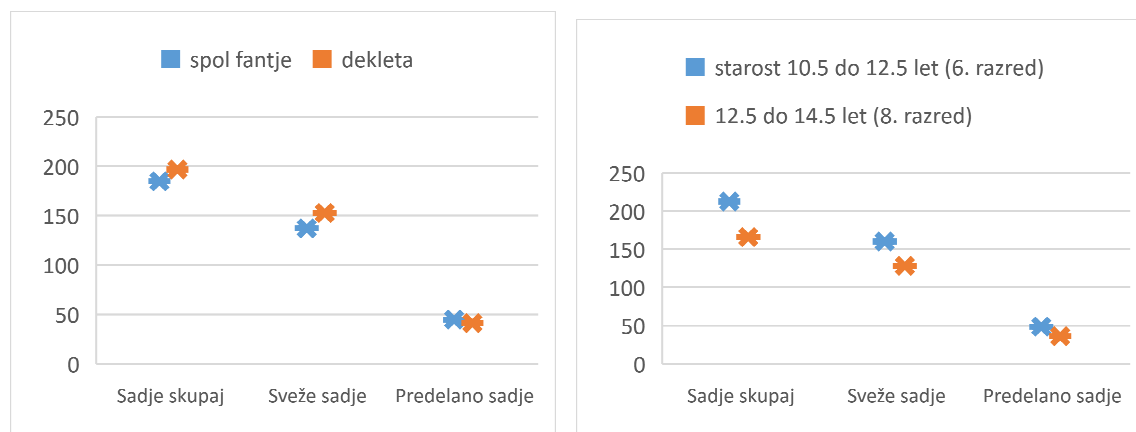
Podatki kažejo, da je povprečna količina zaužitega sadja (svežega in predelanega) v letu 2017/18 znašala $190,8 \pm 158,9$ g/osebo/dan. Od tega je predstavljalo sveže sadje 76,1% celokupne količine, kar znaša $145,2 \pm 132,3$ g/osebo/dan, preostalih 23,9 % je predstavljalo predelano sadje, kar znaša $42,8 \pm 79,9$ g/osebo/dan.

Primerjava med spoloma: Za 6,5 % več sadja (svežega in predelanega) zaužijejo dekleta ($196,7 \pm 167,9$ g/osebo/dan) v primerjavi z fanti ($184,6 \pm 151,5$ g/osebo/dan), vendar pa razlika med spoloma ni značilna ($p = 0,776$). Od tega svežega sadja za 11,3 % več zaužijejo dekleta ($152,7 \pm 138,0$ g/osebo/dan) v primerjavi s fanti ($137,2 \pm 127,9$ g/osebo/dan), medtem ko predelanega sadja za 9,8 % več fantje ($44,7 \pm 85,3^M$ g/osebo/dan) v primerjavi z dekleti ($40,9 \pm 75,8^M$ g/osebo/dan). Razlika v obeh primerih prav tako ni značilna ($p = 0,659$; $p = 0,862$).

Primerjava po starosti: Za 27,9 % več sadja (svežega in predelanega) zaužijejo mlajši ($212,5 \pm 159,6$ g/osebo/dan) v primerjavi s starejšimi mladostniki ($166,1 \pm 157,5$ g/osebo/dan), vendar pa razlika po starosti ni značilna ($p = 0,272$). Od tega svežega sadja za 25,0 % več zaužijejo mlajši ($160,2 \pm 135,2$ g/osebo/dan) v primerjavi s starejšimi ($128,1 \pm 129,3$ g/osebo/dan), predelanega sadja pa za 35,8 % prav tako več mlajši ($48,8 \pm 90,4^M$ g/osebo/dan) v primerjavi s starejšimi mladostniki ($35,9 \pm 66,8^M$ g/osebo/dan). Razlika v obeh primerih prav tako ni značilna ($p = 0,362$; $p = 0,545$).

Doseganje priporočenega dnevnega vnosa: Nacionalna priporočila za dnevni vnos sadja dosega 51,8 % mladostnikov, od tega več deklet (53,1%) v primerjavi s fanti (50,4%) ter bistveno več mlajših mladostnikov (64,2%) v primerjavi s starejšimi (37,5%).

Slika 11: Zaužita količina sadja v g/osebo/dan v letu 2017/18, glede na spol in starost

5.1.4 Sprememba deleža otrok, ki izpolnjujejo priporočila nacionalnih organov za varovanje zdravja in spodbujanje zdrave prehrane o dnevnem vnosu konzumnega mleka in drugih mlečnih izdelkov brez dodanega sladkorja, arom, sadja, oreškov ali kakava, ki so v skladu z nacionalno priporočeno vsebnostjo maščobe in natrija za predvideno starostno skupino

Mleko ter mleko in mlečni izdelki skupaj

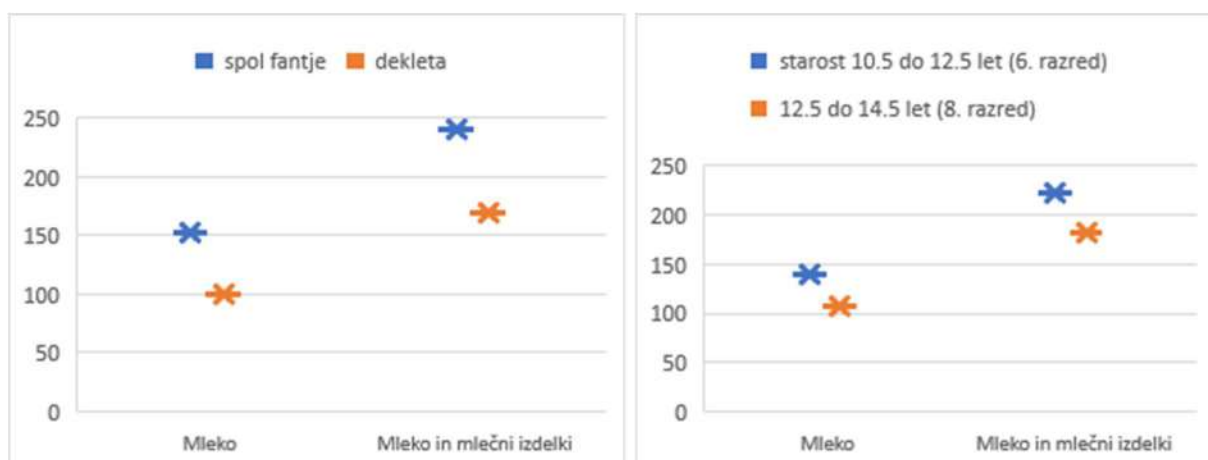
Iz podatkov je vidno, da je povprečna količina zaužitega mleka in mlečnih izdelkov v letu 2017/18 znašala $203,8 \pm 150,9$ g/osebo/dan. Od tega je predstavljalo samo mleko 61,2% skupne količine, kar znaša $124,8 \pm 129,9$ g/osebo/dan, preostalih 38,8 % so predstavljali mlečni izdelki, kar znaša $79,0 \pm 102,2$ g/osebo/dan.

Primerjava med spoloma: Za 70,8 % več mleka in mlečnih izdelkov zaužijejo fantje ($239,9 \pm 177,5$ g/osebo/dan) v primerjavi z dekleti ($169,9 \pm 113,7$ g/osebo/dan), vendar pa razlika med spoloma ni značilna ($p = 0,082$). Od tega samo mleka za 65,0 % več zaužijejo fantje ($152,3 \pm 150,1$ g/osebo/dan) v primerjavi z dekleti ($99,0 \pm 103,5$ g/osebo/dan). Razlika prav tako ni značilna ($p = 0,123$).

Primerjava po starosti: Za 23,0 % več mleka in mlečnih izdelkov zaužijejo mlajši ($223,3 \pm 162,1$ g/osebo/dan) v primerjavi s starejšimi mladostniki ($181,5 \pm 136,5$ g/osebo/dan), vendar pa razlika po starosti ni značilna ($p = 0,297$). Od tega samo mleka za 29,4 % več zaužijejo mlajši ($139,6 \pm 140,8$ g/osebo/dan) v primerjavi s starejšimi ($107,8 \pm 116,5^M$ g/osebo/dan). Razlika prav tako ni značilna ($p = 0,357$).

Doseganje priporočenega dnevnega vnosa: Nacionalna priporočila za dnevni vnos mleka in mlečnih izdelkov dosega 7,1 % mladostnikov, od tega več fantov (12,9%) v primerjavi z dekleti (1,7%) ter več mlajših mladostnikov (11,3%) v primerjavi s starejšimi (2,3%).

Slika 12: Zaužita količina mleka ter mleka in mlečnih izdelkov v g/osebo/dan v letu 2017/18, glede na spol in starost

5.2 V kolikšni meri je šolska shema otroke izobraževala o zdravih prehranjevalnih navadah?

5.2.1 Sprememba v odnosu otrok do uživanja sadja, zelenjave, mleka in mlečnih izdelkov v skladu z nacionalnimi priporočili za zdravo prehrano predvidene starostne skupine

ODNOS DO UŽIVANJA SADJA

Večina (87,1 %) učencev je poročala, da imajo radi vse/večino vrst sadja. Odstotek učencev, ki imajo pozitiven odnos do uživanja sadja, je med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 upadel za 0,9 odstotne točke ($p = 0,008$), v pomladi s Covid-19 ukrepi pa se je prehodno nekoliko povečal (87,3 %; $p = 0,02$).

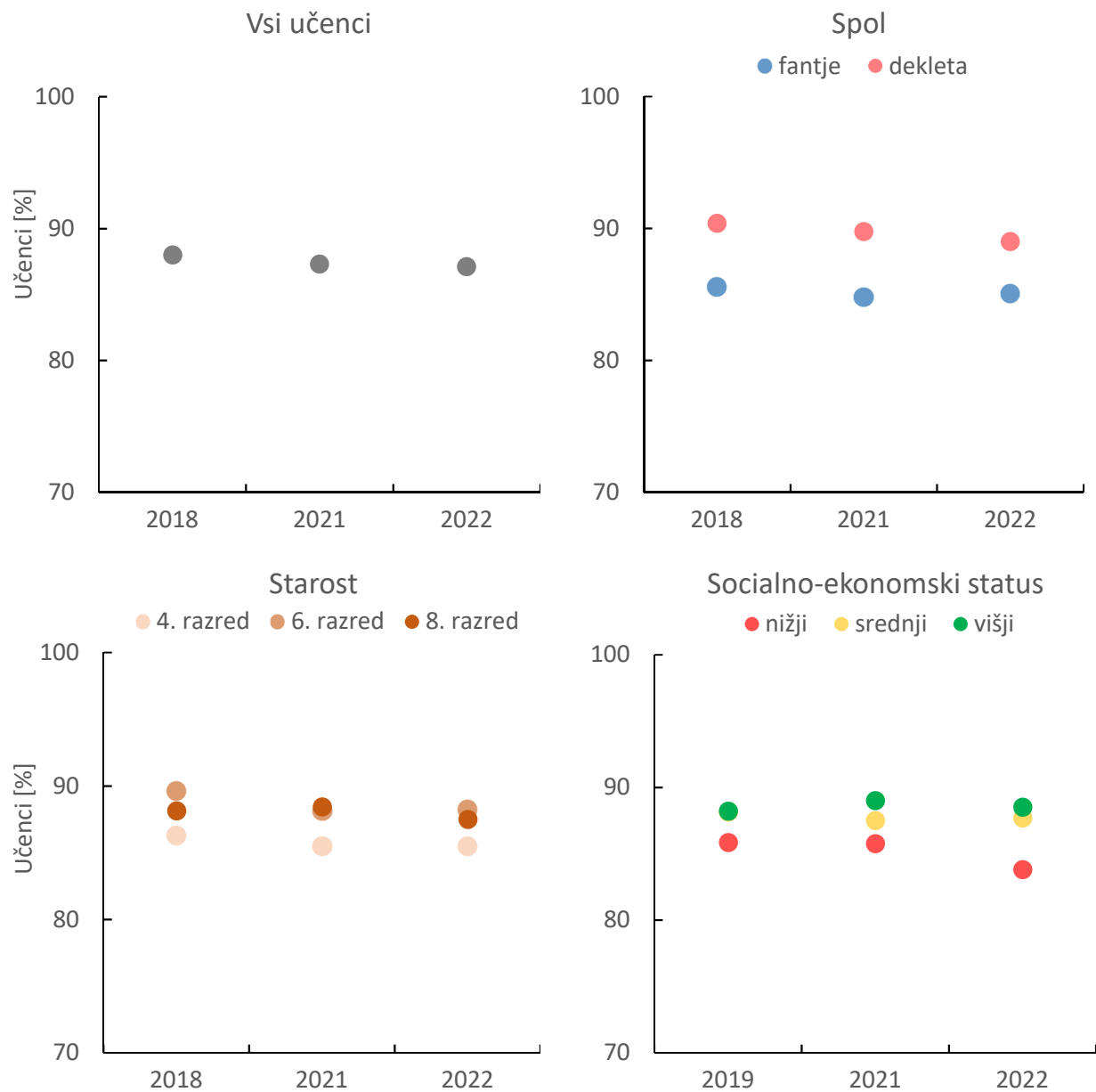
Primerjava med spoloma: Značilno višji odstotek deklet (89,0 %) kot fantov (85,1 %) ima pozitiven odnos do uživanja sadja ($p = 0,000$). Ta odstotek se med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 pri fantih ni spremenil ($p = 0,35$), pri dekletih pa se je zmanjšal za 1,4 odstotne točke ($p = 0,003$).

Primerjava po starosti: Pozitiven odnos do uživanja sadja je v večji meri prisoten pri starejših učencih (87,5 % v osmem, 88,2 % v šestem razredu) v primerjavi z mlajšimi (85,5 % v četrtem razredu; $p = 0,000$). Pri učencih šestega razreda se je odstotek učencev, ki imajo pozitiven odnos do sadja, med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 zmanjšal za 1,4 odstotne točke ($p = 0,01$), pri učencih četrtega ($p = 0,19$) in osmega ($p = 0,30$) razreda pa se ta odstotek ni značilno spremenil.

Primerjava po SES: Več učencev, ki izhajajo iz družin z višjim SES (88,5 %), je imelo pozitiven odnos do sadja v primerjavi z učenci, ki izhajajo iz družin z nižjim SES (83,8 %; $p = 0,000$). Odstotek učencev, ki imajo pozitiven odnos do uživanja sadja, je bil pomladi 2019 višji pri učencih srednjega in višjega SES razreda (88,2 %) kot pri učencih nižjega SES razreda (85,9 %; $p = 0,002$), pomladi 2022 pa se je razlika še povečala. Znotraj nižjega SES razreda smo opazili zmanjšanje v odstotku učencev, ki imajo pozitiven odnos do uživanja sadja, med letoma 2019 in 2022 za 2,1 odstotne točke ($p = 0,03$).

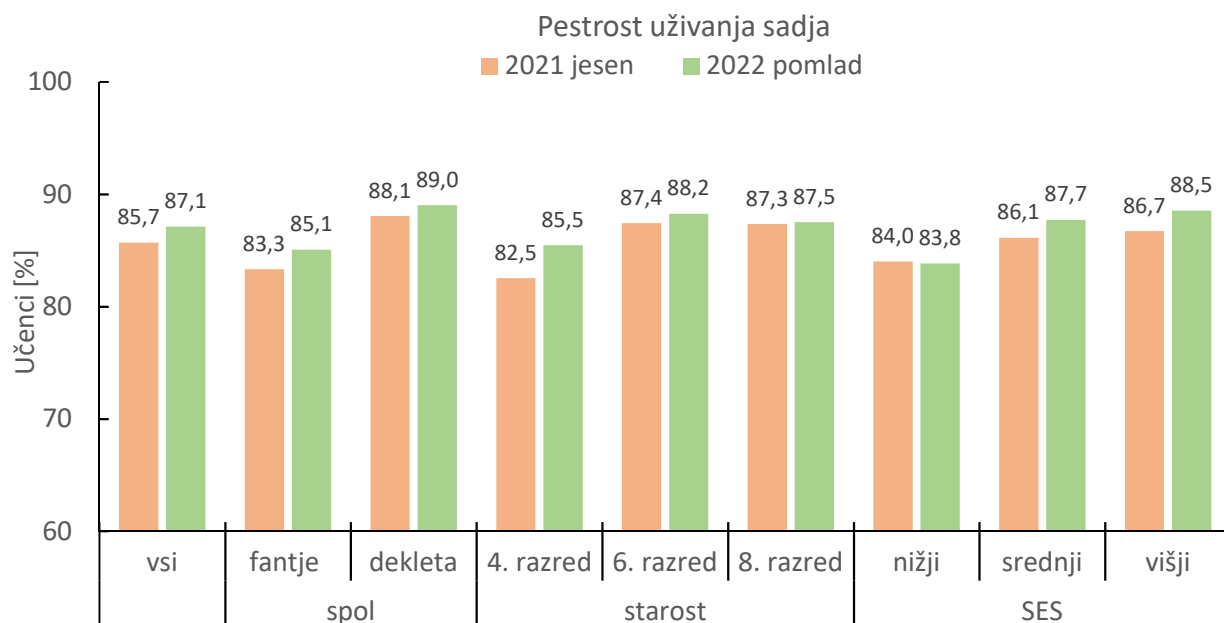

Slika 13: Odstotek učencev, ki so uživali vso/večino vrst sadja po letih (podatki za pomlad), spolu, starosti in socialno-ekonomskem statusu.

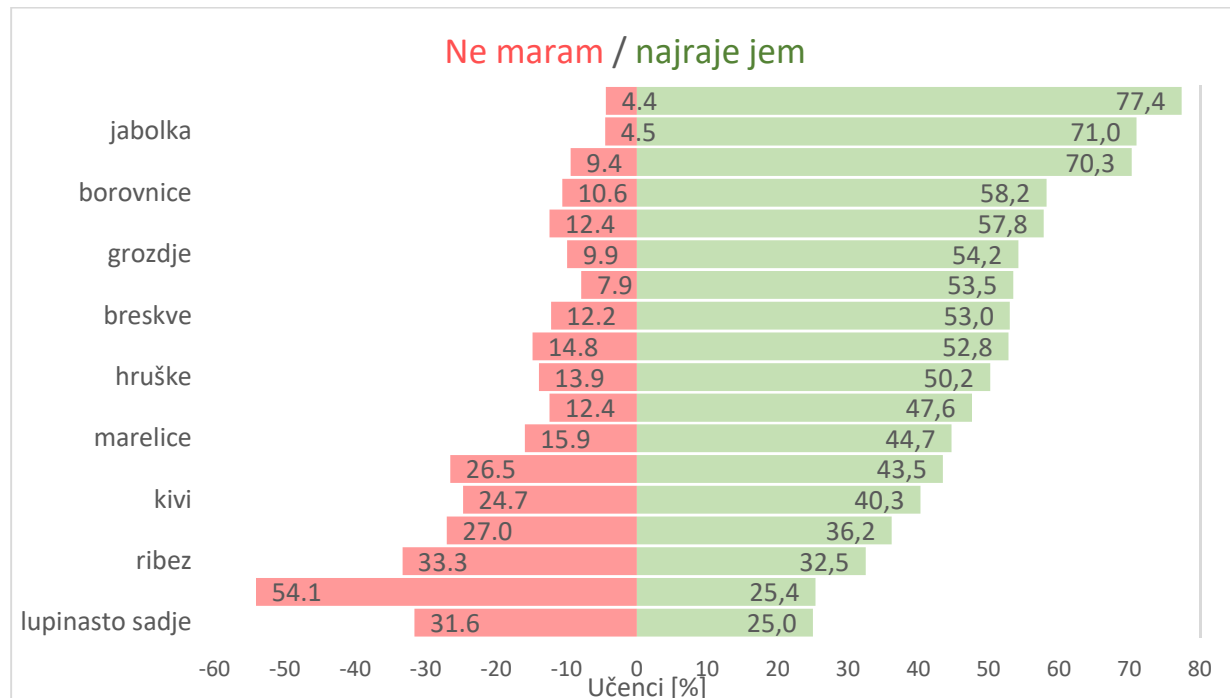
Primerjava med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22: Pomladi je več učencev (87,1 %) poročalo, da uživajo vse/večino vrst sadja v primerjavi z preteklo jesenjo (85,7 %; $p = 0,000$). Tovrstnih razlik nismo opazili pri učencih šestega in osmega razreda in učencih iz družin z nižjim SES.

Slika 14: Odstotek učencev, ki so uživali vso/večino vrst sadja. Primerjava med jesenjo 2021 in pomladjo 2022 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.

Pestrost uživanja sadja: Največ učencev je navedlo, da imajo od sadja najraje jagode, jabolka in češnje oziroma višnje, največ pa jih ne mara ribeza, kakija in lupinastega sadja (npr.: orehi, lešniki).

Slika 15: Odstotek učencev, ki so poročali, določene vrste sadja ne marajo / najraje jedo.

ODNOS DO UŽIVANJA ZELENJAVE

Dobra polovica (53,8 %) učencev je poročala, da imajo radi vse/večino vrst zelenjave. Odstotek učencev, ki imajo pozitiven odnos do uživanja zelenjave, se med pomladjo 2018 in pomladjo

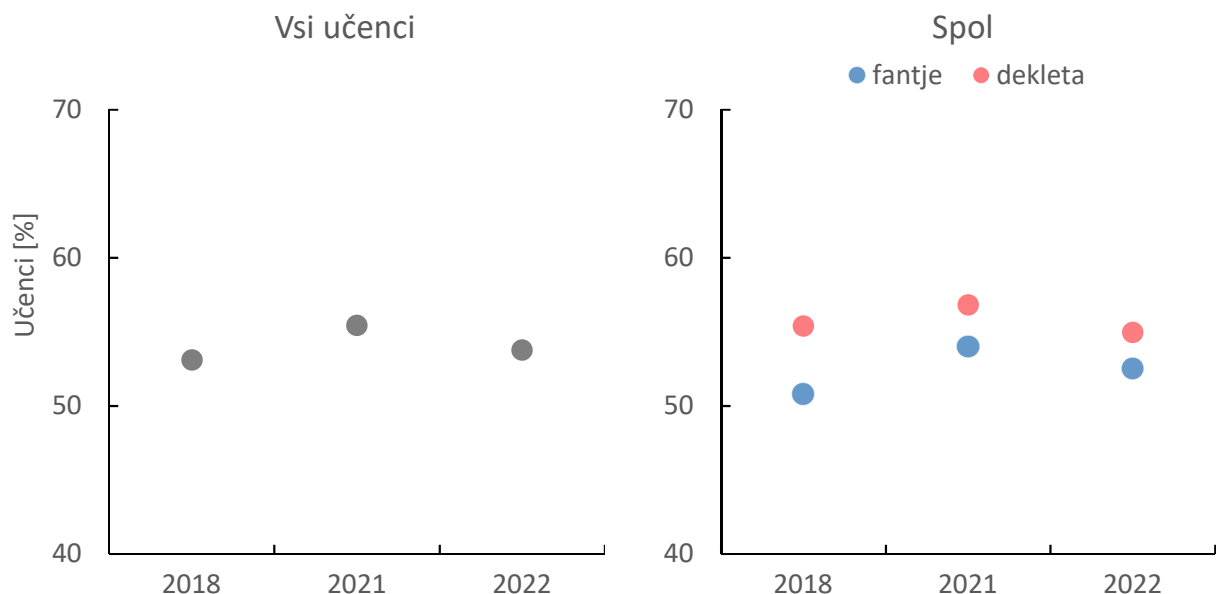
2022 ni spremenil ($p = 0,22$). V primerjavi z ostalimi leti smo značilno višji odstotek učencev s pozitivnim odnosom do uživanja zelenjave zaznali v letu s Covid-19 ukrepi (55,4 %; $p = 0,000$).

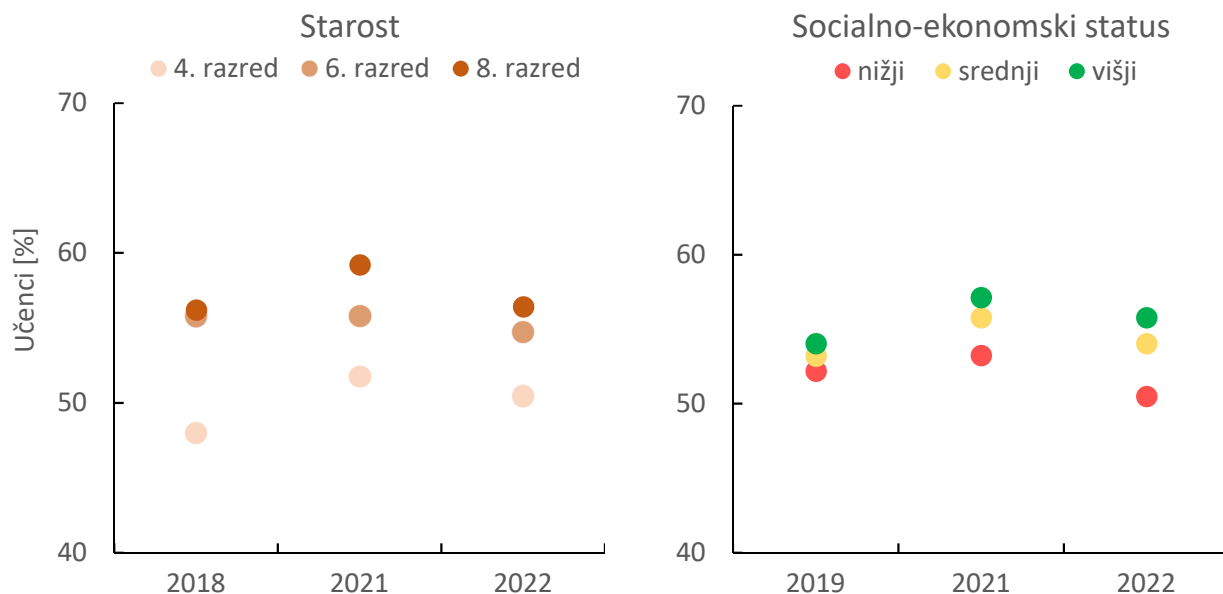
Primerjava med spoloma: Značilno višji odstotek deklet (55,0 %) kot fantov (52,6 %) ima pozitiven odnos do uživanja zelenjave ($p = 0,002$). Ta odstotek se med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 pri dekletih ni spremenil ($p = 0,57$), pri fantih pa se je povečal za 1,7 odstotne točke ($p = 0,02$). V letu s Covid-19 ukrepi je več učencev imelo pozitiven odnos do uživanja zelenjave kot sicer (dekleta: 56,9 %, $p = 0,04$; fantje: 54,0 %, $p = 0,000$).

Primerjava po starosti: Pozitiven odnos do uživanja zelenjave je v večji meri prisoten pri starejših učencih (56,4 % v osmem, 54,7 % v šestem razredu) v primerjavi z mlajšimi (50,5 % v četrtem razredu; $p = 0,000$). Pri učencih četrtega razreda se je odstotek učencev, ki imajo pozitiven odnos do zelenjave, med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 povečal za 2,5 odstotne točke ($p = 0,006$), pri učencih šestega ($p = 0,23$) in osmega ($p = 0,82$) razreda pa se ta odstotek ni značilno spremenil. V primerjavi z ostalimi leti je v letu s Covid-19 ukrepi več učencev četrtega (51,8 %; $p = 0,000$) in osmega (59,2 %; $p = 0,003$) razreda poročalo, da radi jedo vse/večino vrst zelenjave.

Primerjava po SES: Več učencev, ki izhajajo iz družin z višjim SES (55,8 %), je imelo pozitiven odnos do zelenjave v primerjavi z učenci, ki izhajajo iz družin z nižjim SES (50,5 %; $p = 0,000$). Odstotek učencev, ki imajo pozitiven odnos do uživanja zelenjave, je bil pomladi 2019 pri vseh učencih podoben (približno 53 %) ne glede na SES njihove družine. Znotraj posameznega SES razreda (t.j. nižjega, srednjega ali višjega) značilnih sprememb v odstotku učencev, ki imajo pozitiven odnos do uživanja zelenjave, med letoma 2019 in 2022 ni bilo. Pri učencih iz srednjega in višjega SES razreda se je odstotek tistih, ki imajo pozitiven odnos do uživanja zelenjave, značilno povečal v letu s Covid-19 ukrepi (55,8 %, $p = 0,002$; 57,1 %, $p = 0,048$).

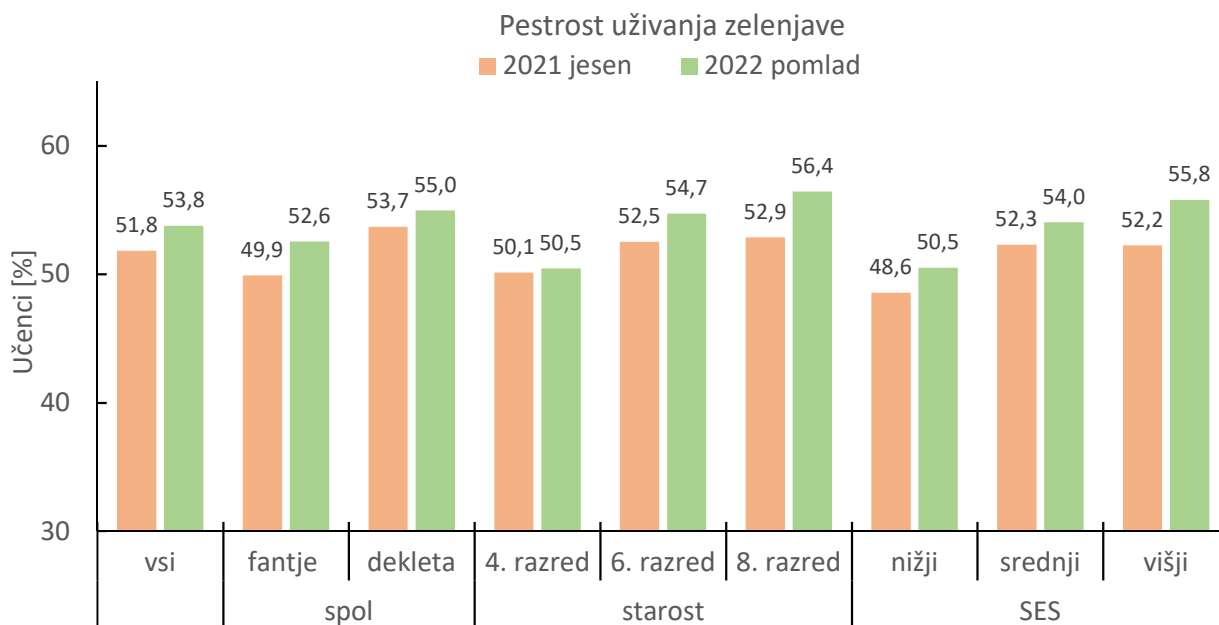
Slika 16: Odstotek učencev, ki so uživali vso/večino vrst zelenjave po letih (podatki za pomlad), spolu, starosti in socialno-ekonomskem statusu.

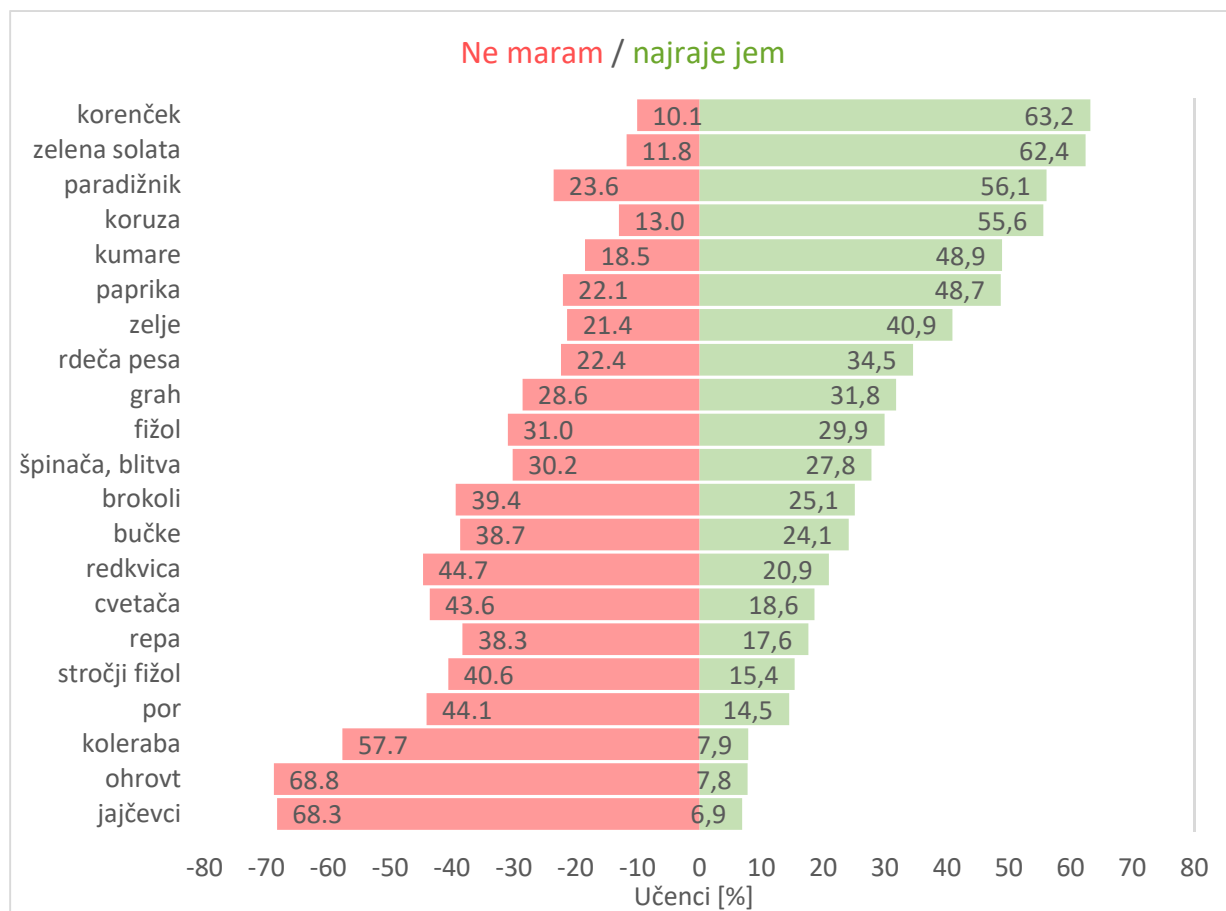
Primerjava med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22: Pomladi 2022 je več učencev (53,8 %) poročalo, da uživajo vse/večino vrst zelenjave v primerjavi z preteklo jesenjo (51,8 %; $p = 0,000$). Tovrstnih razlik nismo opazili pri učencih četrtega razreda in učencih iz družin z nižjim SES.

Slika 17: Odstotek učencev, ki so uživali vso/večino vrst zelenjave. Primerjava med jesenjo 2021 in pomladjo 2022 pri vseh učencih, po spolu, starosti in SES.

Pestrost uživanja zelenjave: Največ učencev je navedlo, da imajo od zelenjave najraje korenček, zeleno solato, paradižnik in koruzo, največ pa jih ne mara ohrovtja, jajčevcev in kolerabe.

Slika 18: Odstotek učencev, ki so poročali, določene vrste zelenjave ne marajo / najraje jedo.

Spremembe v odnosu otrok do uživanja mleka in mlečnih izdelkov v skladu z nacionalnimi priporočili za zdravo prehrano predvidene starostne skupine nismo pregledali.

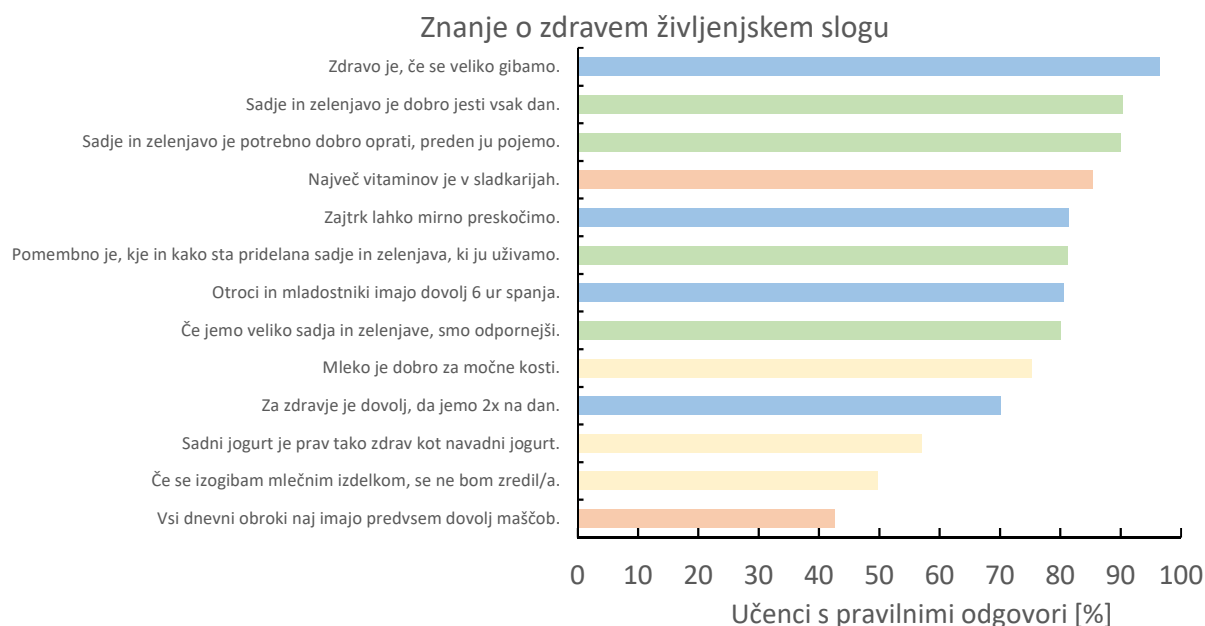
5.2.2 Sprememba v znanju otrok o zdravstvenih koristih uživanja svežega sadja in zelenjave, konzumnega mleka in mlečnih izdelkov brez dodanega sladkorja, arom, sadja, oreškov ali kakava, ki so v skladu z nacionalno priporočeno vsebnostjo maščobe in natrija za predvideno starostno skupino

ZNANJE O ZDRAVEM ŽIVLJENJSKEM SLOGU

Vsakodnevna telesna aktivnost, zdrave prehranjevalne navade in uravnotežena prehrana, bogata z zelenjavo in sadjem, oblikujejo zdrav življenjski slog, ki je povezan z zdravjem v vseh življenjskih obdobjih. Znano je, da prej, ko se oblikujejo take navade, večji so njihovi učinki na zdravje. Ukrepi in izobraževalna orodja za promocijo zdravega načina življenja morajo biti prilagojena starosti otrok, da dosežemo največje učinke.

Najvišji odstotek pravih odgovorov, na katera so odgovarjali učenci, je bil pri trditvi »Zdravo je, če se veliko gibamo.« (96,5 %), najnižji pa pri trditvi »Vsi dnevni obroki naj imajo predvsem dovolj maščob« (42,6 %). Na vse trditve v zvezi z uživanjem sadja in zelenjave je pravilno odgovorilo 80 % ali več učencev, na vse trditve v zvezi z uživanjem mleka in mlečnih izdelkov pa le tri četrtine ali manj učencev.

Slika 19: Odstotek učencev, ki so se pravilno opredelili do posamezne trditve v šolskem letu 2021/22.

TRENDI V ZNANJU O ZDRAVEM ŽIVLJENJSKEM SLOGU¹⁰

Učenci so v povprečju dosegli 9,7 točk. Znanje o zdravem življenjskem slogu je doseglo 47,2 % učencev. Ta odstotek je vidno upadel med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 za 9,9 odstotne točke ($p = 0,000$). Negotovost učencev se je v tem obdobju povečala pri vseh trditvah.

Primerjava po spolu: Dekleta so pri odgovorih na trditve o zdravem življenjskem slogu dosegla boljši povprečni seštevek točk (10,0) v primerjavi s fanti (9,3; $p = 0,000$), zato je tudi več deklet (50,8 %) kot fantov (43,4 %) izkazalo znanje o zdravem življenjskem slogu ($p = 0,000$). Med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 se je povprečen seštevek točk pri obeh spolih zmanjšal (dekleta: za 0,6 točke, fantje: za 0,4 točke; $p = 0,000$). Posledično se je zmanjšal tudi odstotek

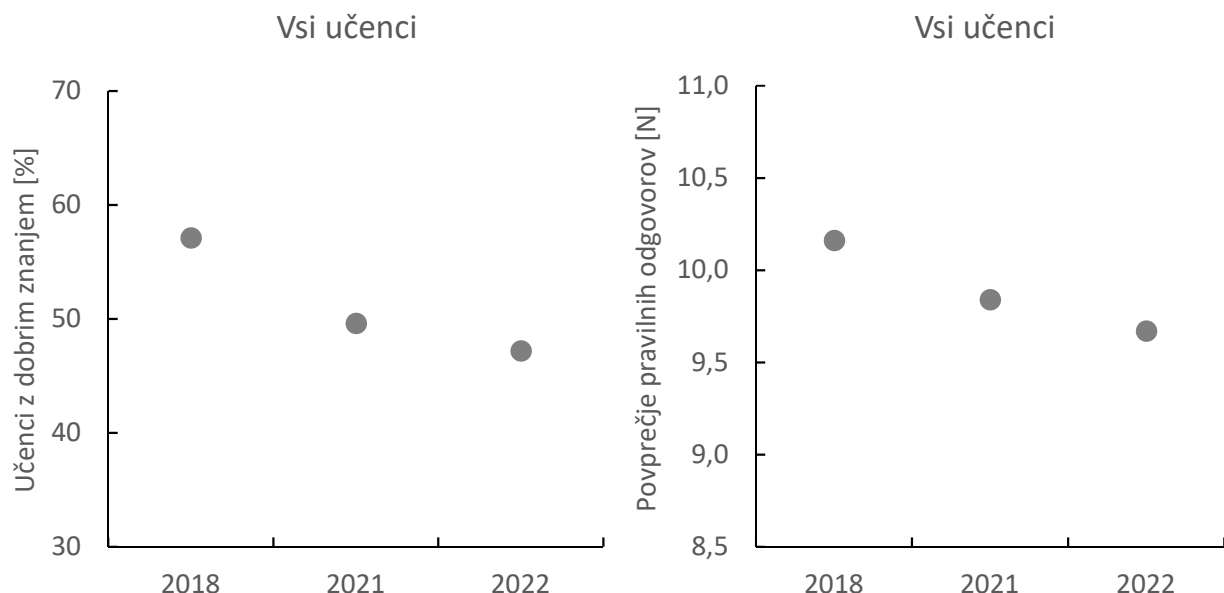
¹⁰ Znanje o zdravem življenjskem slogu smo preverili s 13 trditvami. Vsaka trditev je bila vredna eno točko, torej skupaj 13 točk. Učence smo uvrstili v kategorijo »Znanje o zdravem življenjskem slogu«, če so se pravilno opredelili do vsaj 11 od 13 postavljenih trditev.

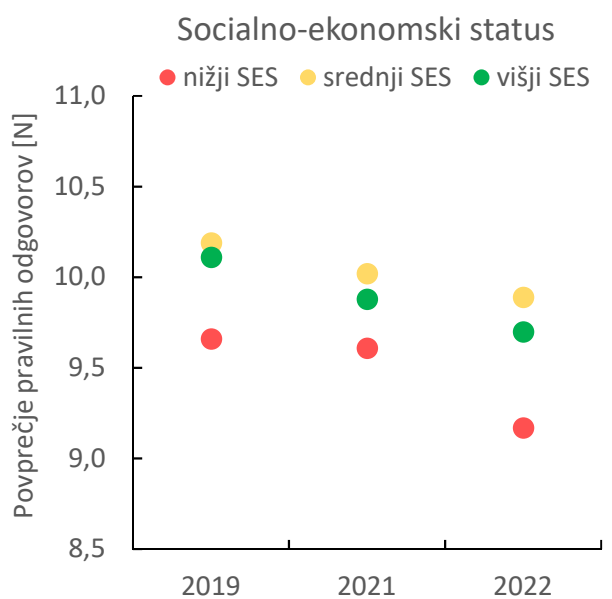
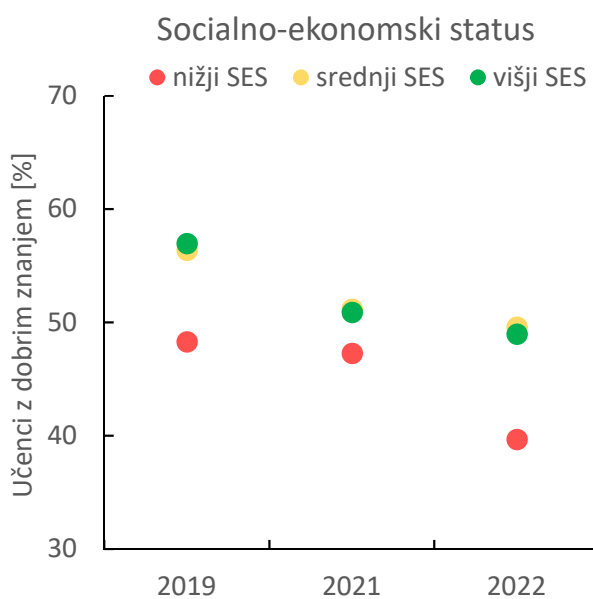
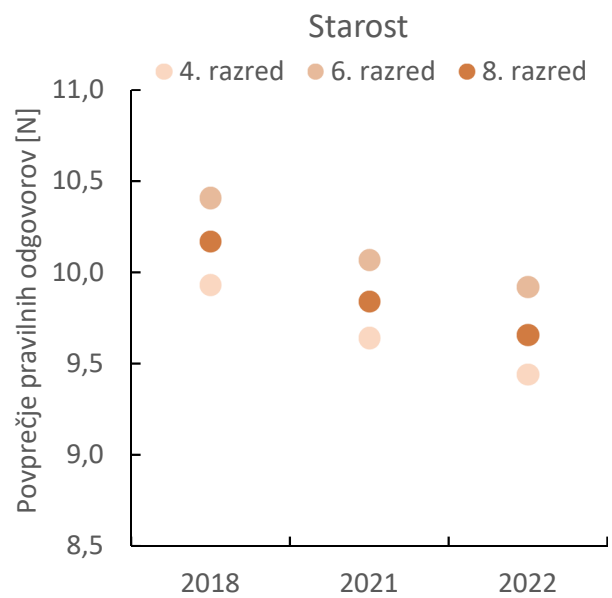
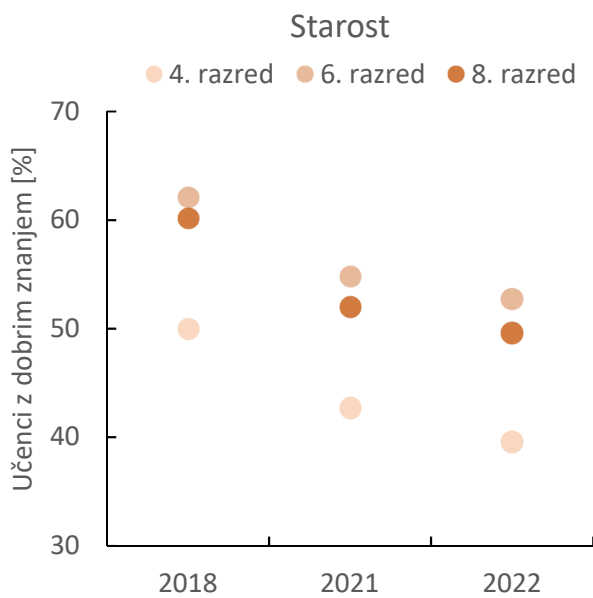
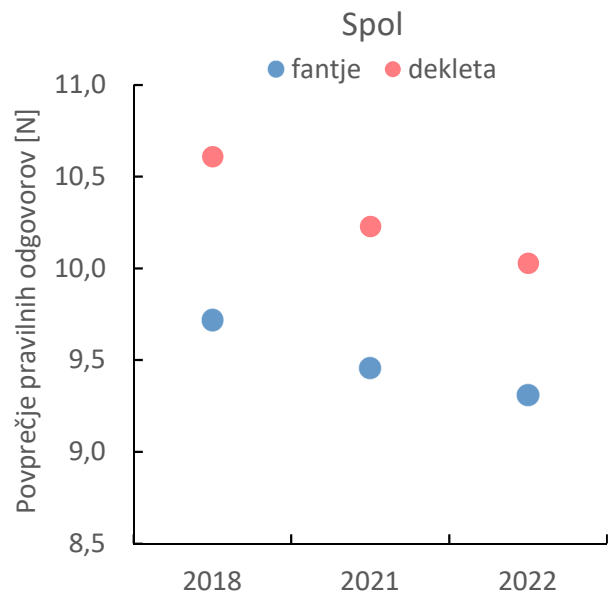
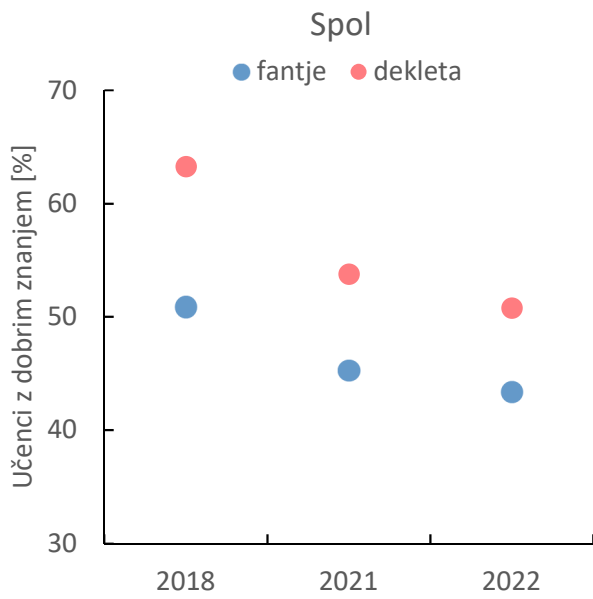
deklet, ki so dosegle znanje, za 12,5 odstotnih točk ($p = 0,000$), odstotek fantov pa za 7,5 odstotnih točk ($p = 0,000$).

Primerjava po starosti: Povprečni seštevek točk je bil pri učencih šestega razreda višji (9,9) v primerjavi z učenci osmega (9,7) in četrtega (9,4; $p = 0,000$) razreda. Posledično je višji odstotek učencev šestega razreda (52,7 %) izkazalo znanje o zdravem življenjskem slogu v primerjavi z učenci osmega (49,6 %) in četrtega (39,6 %; $p = 0,000$) razreda. Med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 se je povprečen seštevek točk zmanjšal za okrog 0,5 točke pri učencih posameznih starostih ($p = 0,000$). Zmanjšal se je tudi odstotek učencev, ki izkazujejo znanje o zdravem življenjskem slogu, za približno 10,5 odstotnih točk pri učencih posameznih starosti ($p = 0,000$).

Primerjava po SES: Povprečni seštevek točk je bil višji pri učencih iz družin s srednjim (9,9) in višjim (9,7) SES v primerjavi z učenci iz družin z nižjim SES (9,2; $p = 0,000$), posledično je tudi višji odstotek učencev iz družin s srednjim (49,6 %) in višjim (49,0 %) SES izkazalo znanje o zdravem življenjskem slogu v primerjavi z učenci iz družin z nižjim SES (39,7 %; $p = 0,000$). Med pomladjo 2019 in pomladjo 2022 se je povprečni seštevek doseženih točk zmanjšal pri vseh učencih iz različnih SES razredov, najbolj pri učencih iz družin z nižjim SES (za več kot 0,5; $p = 0,000$). Odstotek učencev, ki so izkazali znanje o zdravem življenjskem slogu, se je prav tako zmanjšal pri vseh učencih iz različnih SES razredov, najbolj pri učencih iz družin z nižjim SES (za 8,6 odstotne točke; $p = 0,000$).

Slika 20: Odstotek učencev, ki so dosegli znanje o zdravem življenjskem slogu (odgovorili pravilno na vsaj 11 od skupno 13 vprašanj) – levi stolpec in povprečje doseženih točk – desni stolpec, po letih (podatki za pomlad), spolu, starosti in socialno-ekonomskem statusu.

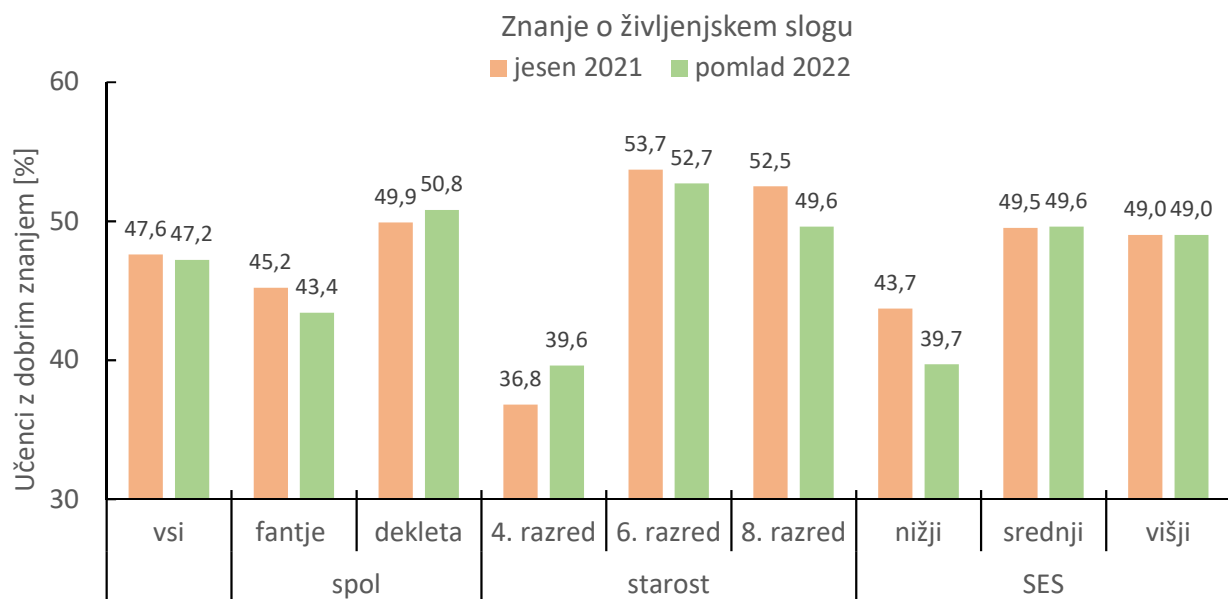

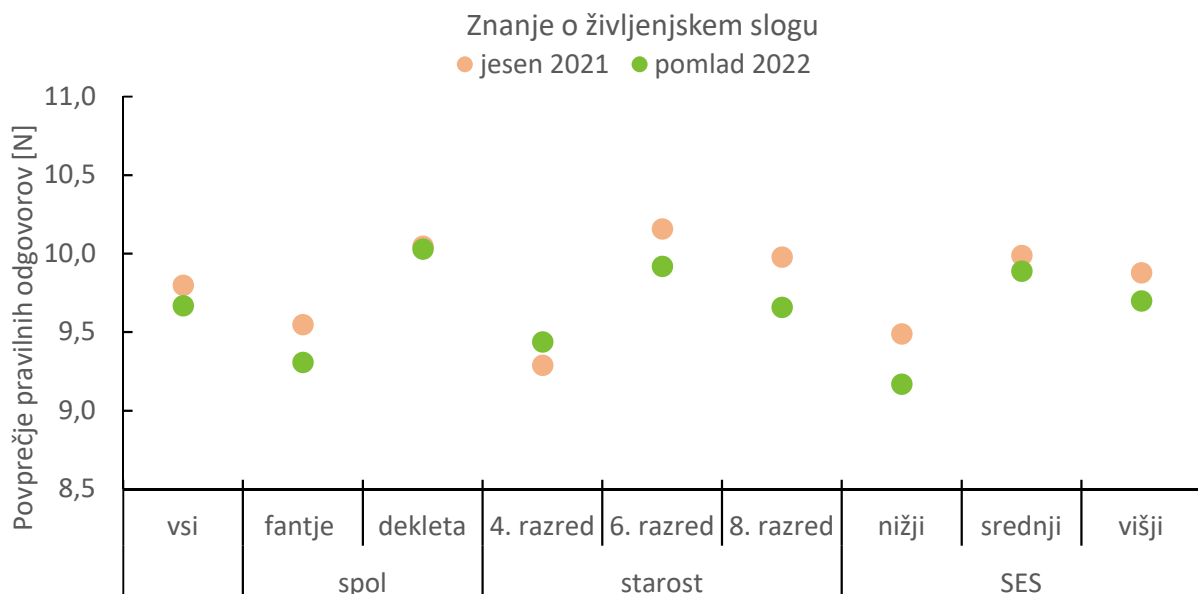
Primerjava med jesenjo in pomladjo v šolskem letu 2021/22:

Odstotek učencev, ki so izkazali znanje o zdravem življenjskem slogu, se je od jeseni do pomladi zmanjšal pri fantih (s 45,2 % na 43,4 %; $p = 0,03$), učencih osmega razreda (z 52,5 % na 49,6 %; $p = 0,003$) in učencih iz družin z nižjim SES (s 43,7 % na 39,7 %; $p = 0,003$). Nasprotno se je odstotek učencev, ki so izkazali znanje o zdravem življenjskem slogu, v četrtem razredu od jeseni (36,8 %) do pomladi (39,6 %) povečal ($p = 0,002$). Učenci so imeli v splošnem spomladi višji seštevek točk iz trditev o zdravem življenjskem slogu kot jeseni ne glede na starost in SES ($p = 0,000$), le pri dekletih ta razlika ni bila značilna ($p = 0,55$).

Slika 21: Odstotek učencev, ki so izkazali znanje o življenjskem slogu (so imeli pravih vsaj 11 od 13 trditev).

Slika 22: Število točk, ki so jih dosegli učenci, pri odgovorih na vprašanja o zdravem življenjskem slogu.

5.3 Fokusne skupine in intervjuji

Ob vsakoletnem zbiranju večjega števila podatkov na osnovi anketnih vprašalnikov, ki so jih izpolnjevali učenci ob začetku in ob koncu šolskega leta v šolah, se je zaznane učinke ukrepa šolske sheme spremljalo tudi s kvalitativnim raziskovanjem. V primeru slednjega so bili izvedeni štiri seti raziskav. Njihov primarni namen je bil pridobivanje poglobljenega in celostnega razumevanja implementacije ukrepa tako kot so jo doživljali različni posamezniki (učenci, starši, vodje šolske prehrane, šolski kuharji) (ne)posredno vpeti v mehanizme šolske sheme.

Poznavanje in vpliv ukrepa Šolske sheme

Načrtovanje, izbor in učinkovitost dejavnosti vezanih na šolsko shemo v šolah

Izvajanje dejavnosti šolske sheme je v Slovenskih osnovnih šolah vključeno v letni delovni načrt šole (v nadaljevanju: LDN). Pri tem se daje poudarek na to, da se dejavnosti vezane na šolsko shemo prepletajo z vsebinami različnih učnih predmetov. Izvedba dejavnosti šolske prehrane se tako v šolah načrtuje ob zaključku ali začetku novega šolskega leta, ko se pripravlja LDN za prihajajoče šolsko leto. Ob tem skušajo šole večino dejavnosti šolske sheme vključevati v redni pouk na način, da se poudarja pomen zdrave in uravnotežene prehrane. Pogosto se dejavnosti šolske sheme vključuje v redni pouk likovne vzgoje in gospodinjskega predmeta ter biologije oziroma spoznavanja narave in družbe (Poročilo 2020/2021).

Vodje šolske prehrane so tisti, ki najpogosteje izberejo in določijo dejavnosti šolske sheme. Pogosto so vodje prehrane na šoli zaposlene tudi na delovnem mestu učitelja gospodinjskega pouka ali biologije, kemije (naravoslovni aktiv). Včasih se vodje šolske prehrane pri načrtovanju dejavnosti šolske sheme posvetujejo z razredniki ali vodjami drugih aktivov. Na splošno je izpostavljeno to, da je učiteljem, ki pri svojem delu niso neposredno vpeti v dejavnosti šolske sheme vseč, če jim vodje šolske prehrane podajo pobude in predloge glede načina izvedbe dejavnosti vezanih na šolsko shemo pri njihovem predmetu, učitelji pa načeloma sledijo njihovim navodilom ali predlogom (Poročilo 2020/2021).

Na osnovnih šolah se zaposleni trudijo in spodbujajo več različnih dejavnosti oziroma spremljevalnih izobraževalnih ukrepov vezanih na šolsko shemo. Slednje in predvsem motivacijski pristop učiteljev sta ključnega pomena v kolikor želijo zaposleni na osnovnih šolah (učitelji) pri učencih spodbuditi uživanja večje količine zelenjave, ki jo učenci najbolj zavračajo (Poročilo 2020/2021).

Osnovne šole nimajo težav pri zagotavljanju sodelovanja vsakega učenca pri vsaj eni dejavnosti šolske sheme v posameznem šolskem letu. Razlog je v tem, da je izvedba dejavnosti šolske sheme načrtovana in organizirana tako, da se dejavnosti šolske sheme prepletajo z rednim učnim procesom – poukom. Pri pouku pa so prisotni (morajo biti) vsi učenci. Poleg izvajanja dejavnosti vezanih na šolsko shemo pri rednem pouku se zainteresiranim skupinam učencem na šolah ponuja tudi različne interesne dejavnosti (krožke), ki so usmerjeni v poudarke šolske sheme. Nenazadnje se učence v dejavnosti šolske sheme vključuje tudi pri dnevih dejavnosti (»ekološki dnevi«, naravoslovni dnevi z obiskom pridelovalcev, dnevi namenjeni hrani ipd.). Načrtovanje in izvedba dejavnosti vezanih na šolsko shemo je v osnovnih šolah prilagojena razvojni stopnji in sposobnostim otrok. Gre za diferenciran pristop izvajanja dejavnosti šolske

sheme, ki je močno naslonjen na metode izkustvenega učenja s spodbujanjem različnih čutil (Poročilo 2020/2021).

Aktivno sodelovanje učencev v dejavnostih šolske sheme šole zagotavljajo na različne načine. V večini primerov so učenci aktivno vključeni v dejavnosti šolske sheme preko pogovorov. Raziskave vezane na šolsko shemo, ki so bile izvedene v obdobju od 2017 do 2021 so večkrat izpostavile pomembnost osebnega stika med učenci in pedagoškim osebjem in šolskimi kuharji ter vodjami šolske prehrane. Ravno osebni stik v obliki pogovora odpira možnosti spodbujanja učencev, da poskusijo novo/manj poznano živilo. Usmerjenost na pomembnost pogovora kot motivacijskega sredstva za krepitev zdravega načina prehranjevanja se šole poslužujejo v različnih prvinah delovanja. Tako se šolski kuharji pogovarjajo o pomembnosti uživanja raznolike in lokalno pridelane hrane, ko učencem delijo šolske obroke. Tudi nekatere vodje prehrane se z učenci pogovarjajo v času šolskega obroka, tako da prisedejo k učencem v šolskih jedilnicah in skupaj z učenci zaužijejo šolski obrok. Nenazadnje tudi učitelji skušajo učne vsebine pri svojem šolskem predmetu povezovati z vsebinami Šolske sheme (Poročilo 2018/2019). Učenci aktivno sodelujejo v dejavnostih šolske sheme tudi pri pouku gospodinjstva pri katerem se učence spodbuja, da sami pripravijo hrano (nabodala, marmelada, čežana, sladice in sodobna priprava hrane) (Poročilo 2020/2021). Včasih se k pouku gospodinjstva povabi še šolske kuharje, ki skupaj z učenci ustvarjajo zdrave obroke ali pa je šolskim kuharjem določena vloga ocenjevalca med kuharskimi dvoboji učencev (Poročilo 2018/2019).

Učenci aktivno sodelujejo pri dejavnostih šolske sheme tudi pri izpolnjevanju anketnih vprašalnikov ob začetku in ob koncu šolskega leta. Nekatere šole pa so aktivno sodelovanje učencev v dejavnostih šolske sheme zagotovile z raziskovalnimi nalogami. Učence se spodbuja, da v raziskovalnih nalogah podajo (inovativne) pobude ali nasvete kako med njimi še spodbuditi uživanja zdrave hrane. Aktivno sodelovanje učencev je po mnenju vodji šolske prehrane najlažje uresničevati preko didaktičnih iger (karte z zelenjavo in njenimi specifikami, spomin ipd.) in preko gibanja. Gre za dejavnosti pri katerih učenci (skupaj z učitelji) izdelujejo plakate in se pogovarjajo o šolski shemi (možnosti natečaja). Prav tako nekatere šole dejavnosti šolske sheme umeščajo v čas jutranjega ali popoldanskega varstva (OPB), ko se z učenci izvajajo različne didaktične igre (npr. kratke in dolge transportne poti hrane od pridelovalca do uporabnika) ali pa učenci pri pouku likovne umetnosti izdelujejo tematske likovne izdelke iz različnih materialov (npr. gline). V prvi triadi osnovnošolskega izobraževanja, ko se pri učnih predmetih učenci spoznavaajo z letnimi časi, se le-to poveže s časom zorenja sadja in zelenjave in z načini njihovega shranjevanja. Skozi šolsko shemo se učence poučuje o bontonu pri prehranjevanju, primernem odnosu do hrane (npr.: da se enkrat obgrizeno jabolko ne zavrže stran, temveč si raje učenec vzame le polovico jabolka) in njene pridelave. Pri pouku slovenskega jezika pa učenci v povezavi s šolsko shemo iščejo pregovore o sadju in zelenjavi ali o hrani na splošno (Poročilo 2020/2021).

Opozarja se, da je trenutna ureditev ali organizacija izvedbe dejavnosti šolske sheme v veliki meri prepuščena samoiniciativnosti in iznajdljivosti ter zavzetosti (posameznih) učiteljev za kakovostno izvedbo dejavnosti.

Pomen šolske sheme za starše in učence

Raziskava v šolskem letu 2019/2020, ki je bila usmerjena v pridobivanje razumevanja šolske sheme s strani staršev je razkrila, da so starši predvsem v urbanih okoljih šolsko prehrano

zaznavali kot lastno razbremenitev ali »tolažilno varovalko« pri njihovi skrbi in zavzetosti zdravega načina prehranjevanja njihovih otrok. V tem kontekstu razumevanja gre za to, da staršem šolska prehrana pomeni zagotovilo, da je njihov otrok zaužil zdrav oziroma raznovrsten in topel obrok v dnevnu. Še posebej je bila staršem ta varnostna varovalka pomembna v primerih, ko se zaradi službenih obveznosti soočajo s pomanjkanjem časa za pripravo toplega obroka doma. Starši so zaznavali šolsko prehrano tudi kot priložnost, da njihovi otroci v šoli okušajo hrano, ki je sami doma ne pripravljajo (Poročilo 2019/2020). Podobno razumevanje šolske prehrane je bilo zaznati tudi med učenci, ko so v šolskem letu 2019/2020 sodelovali v raziskavi. Ti učenci so šolsko prehrano videli kot možnost, da niso lačni v času pouka in kot priložnost okušanja novih jedi oziroma jedi, ki jih njihovi starši doma ne pripravljajo. Tako kot staršem je učencem šolska prehrana pomembna, saj jim ponuja uravnoteženo in raznoliko hrano. Pri tem pa so se učenci sodelujoči v raziskavi v šolskem letu 2019/2020 zelo različno opredeljevali do zdravega obroka (Poročilo 2019/2020). Po drugi strani pa so vodje šolske prehrane vključene v raziskavo v šolskem letu 2018/2019 opazile diametralno nasprotje med starši. Na eni strani so zaznani starši, ki si želijo zdravega načina prehranjevanja v sklopu šolske prehrane, na drugi strani pa so starši, ki jim je vseeno kaj otrok poje pri šolskih obrokih, pomembno jim je to, da otrok ne pride iz šole lačen (Poročilo 2018/2019).

Starši so zanikali vpliv šolske sheme pri razvijanju navad zdravega načina prehranjevanja pri njihovih otrocih. Gre za prevladujoče prepričanje med starši, da otroci navade zdravega načina prehranjevanja razvijejo oziroma pridobijo doma s pozitivnim zgledom/vzorom njih samih in/ali starih staršev. Šola in šolska shema pa lahko doma privzgojene navade zdravega načina prehranjevanja pri otroku okrepijo ali vzdržujejo. Po drugi strani pa so učenci vključeni v raziskavo v šolskem letu 2019/2020 šolski shemi pripisovali znaten vpliv na njihov način prehranjevanja.

Starši, ki so sodelovali v raziskavi v šolskem letu 2019/2020 so izpostavili, da njihovi otroci v domačem okolju ne zavračajo zdravih obrokov. Pri tem so starši omenili, da otrok ne silijo k zaužitju hrane, ki jim niokusna, saj so opazili, da se okus otrok hitro spreminja. Kljub temu so starši povedali, da svoje otroke kljub nevšečnosti pripravljene hrane spodbujajo, da novo pripravljene jedi vsaj poskusijo. Prav tako so starši poudarjali pomembnost »srednje poti« v smislu, da otroke spodbujajo k zdravemu načinu prehranjevanja, vendar otrokom občasno dovolijo tudi nezdrave prigrizke (Poročilo 2019/2020). Po drugi strani pa tako šolski kuharji kot vodje šolske prehrane ugotavljajo, da so nekateri starši slabo ozaveščeni o zdravem načinu prehranjevanja in otroci teh staršev so v šoli pogosto neješčiči. Te otroke se v šolskem okolju skuša spodbuditi, da bi poskusili nove/njim nepoznane jedi (npr. žlička omake ob njokih), vendar se pojavljajo pritožbe staršev, da se njihove otroke sili k uživanju šolske hrane. Prav tako vodje šolske prehrane omenjajo zaznano nezainteresiranost oziroma neodzivnost staršev za izobraževanja vezana na zdravo prehrano (ali ukrep šolske sheme). Zato skuša šolsko okolje starše ozaveščati o zdravem načinu prehranjevanja inkognito oziroma posredno preko izobraževanja njihovih otrok (Poročilo 2018/2019).

Raziskava v šolskem letu 2019/2020, ki je bila izvedena med starši je opozorila na pomanjkljivo poznavanje šolske sheme s strani staršev. V kolikor so bili starši seznanjeni z izvajanjem ukrepa na šoli, katero obiskuje njihov otrok, je bilo to poznavanje omejeno zgolj na vidik brezplačne dopolnitve šolske prehrane s sadjem (jabolkom). Medtem ko so učenci namen šolske sheme

usredičili na ponudbo raznovrstnega sadja in ravno raznovrstna ponudba sadja je identificiran kot ključni razlog zaradi katerega so učenci zadovoljni s šolsko shemo na šolah. Tako kot večina staršev so tudi nekateri učenci šolsko shemo enačili s prehransko piramido ali Tradicionalnim slovenskim zajtrkom ali sodelovanjem šole z NIJZ (Poročilo 2019/2020). V različnih raziskavah, posebej pa v raziskavi v šolskem letu 2020/2021 je bilo izpostavljeno, da se starše o ukrepu šolske sheme informira na različne načine. Večina šol staršev ne vabi k aktivnemu sodelovanju v šolski shemi. Starše ob vsakem novem šolskem letu informirajo o vključenosti šole v ta ukrep. Starši so o šolski shemi informirani ob začetku šolskega leta s publikacijo in njeno predstavitvijo (roditeljski sestanki, Svet staršev) in med šolskim letom na spletni strani šole, kjer je predstavljen ukrep, kot tudi z objavo jedilnikov šolske malice in kosila. V jedilniku je ob sadju, zelenjavi, mleku in mlečnih izdelkih pripisano ali so otrokom ponujeni iz šolske sheme. Redko šole starše vključuje v šolsko shemo kot dobavitelje lokalno/ekološko pridelanega sadja, zelenjava, mleka ali mlečnih izdelkov. Prav tako je bolj izjemo kot pravilo šol, da starše aktivno vabijo k sodelovanju preko različnih družabnih dogodkov (npr. Miklavžev sejem, Družinski tek), kjer jih (ne)posredno seznanjajo z ukrepom (Poročilo 2020/2021).

Prav tako je omenjena raziskava opozorila na to, da starši niso poznali spremljevalnih izobraževalnih dejavnosti šolske sheme, kot je raziskava opozorila tudi na to, da se starši s svojimi otroki ne pogovarjajo o šolski shemi. Tudi učenci, ki so sodelovali v raziskavi so priznali, da se s svojimi starši o šolski shemi doma ne pogovarjajo, ker naj bi bila le ta nezanimiva tema pogovora (Poročilo 2019/2020).

Med starši je bilo v raziskavi opaziti deljena mnenja glede vpliva šolske sheme na pogostejše uživanje sadja, zelenjave, mleka ali mlečnih izdelkov pri njihovih otrocih. Medtem ko so bili starši enotni v spoznanju, da šolska shema vpliva na zmanjševanje socialnih razlik pri prehranskih navadah otrok (Poročilo 2019/2020).

Zaznava prednosti in slabosti šolske sheme

Ključni cilj vključevanja vseh učencev v dejavnosti šolske sheme so vezani na: (1) ozaveščanje pomena sezonske, ekološke in lokalno pridelane hrane, samooskrbe ter krepitev spoštovanja do lokalnih pridelovalcev hrane (Poročilo 2018/2019 in Poročilo 2020/2021); (2) krepitev skrbnega odnosa učencev do okolja; (3) pomen kakovosti hrane zaradi krajših transportnih poti; (4) razvoj in krepitev odgovornosti učencev do hrane, da se hrane ne zavrže brez razloga oziroma se išče rešitve njene predelave (Poročilo 2020/2021). Že v raziskavi v šolskem letu 2018/2019 so šolski kuharji in vodje šolske prehrane izpostavil, da se skuša načrtovati šolske obroke tako, da živila iz šolske sheme na šolah ne ostajajo, se jih ne zavrže. V izogib temu se razdeljevanje sadja, zelenjave mleka ali mlečnih izdelkov iz šolske sheme skuša prilagajati prehranskim navadam učencev (npr. v kolikor večina učencev na šoli zjutraj doma ne zajtrkuje se učencem še pred šolsko malico ponudi sadje, mleko ali mlečne izdelke). Prav tako se učencem sadje ali zelenjava ali mleko ali mlečni izdelki iz šolske sheme ponujajo ob različnih šolskih obrokih. Na ta način se tudi večkrat dnevno učence spodbuja k uživanju sadja, zelenjave, mleka in mlečnih izdelkov. Še posebej v primeru spodbujanja uživanja zelenjave. Šolski kuharji in vodje šolske prehrane namreč zaznavajo, da v kolikor se učencem zelenjava ponudi ločeno od ostalih šolskih obrokov, da jo učenci pogosto ne zaužijejo. Zato nekatere šole učencem zelenjavo ponujajo ob malici in ob tem jasno označijo, da gre za dodatek ob malici iz šolske sheme

(Poročilo 2018/2019). Ukrep šolske sheme ima pozitiven pomen tudi na ozaveščanje pomembnosti in skrbi za: (5) uravnotežen način prehranjevanja; (6) recikliranje embalaže živil ali/in zmanjševanje uporabe le-te in nenazadnje se na ta način zagotavlja (7) enakopravnost med učenci, ki prihajajo iz različnih socialno-ekonomskih družinskih zaledji. Poleg omenjenih zaznav se kot pozitiven doprinos dejavnosti šolske sheme zaznava tudi (8) spoznavanje in uživanje različnih vrst sadja in zelenjave in (9) spoznavanje načina pridelave mleka in mlečnih izdelkov. Nenazadnje v osnovnih šolah zaposleni ugotavljajo, da jim šolska shema omogoča pestrejšo ponudbo šolskih obrokov in ob tem opažajo povečanje uživanja sadja in zelenjave med učenci. Dejavnosti oziroma učne vsebine vezane na šolsko shemo omogočajo šolam vertikalne in horizontalne povezave učnih vsebin in s tem popestritev učnih ur kot tudi prepletanje z drugimi projekti (npr. Tradicionalni slovenski zajtrk) (Poročilo 2020/2021). Po oceni šolskih kuharjev in vodji šolske prehrane, ki so sodelovali v raziskavi v šolskem letu 2018/2019 je šolska shema uspešen pristop k spodbujanju učencev k večji in raznoliki količini zaužitega sadja in zelenjave. Šolski kuharji in vodje šolske prehrane so opazili, da je ukrep dobro sprejet tako med učenci kot tudi učitelji in starši. Učenci zaradi šolske sheme zaužijejo, v primerjavi s preteklimi leti, večje količine sadja, zelenjave in mleka ter mlečnih izdelkov (Poročilo 2018/20219). Ob tem pa se izpostavlja pomembnost odnosa, ki ga gojijo tako šolski kuharji kot vodje šolske prehrane ter ostalo pedagoško osebje na osnovnih šolah glede vztrajanja in motiviranja učencev, da okusijo manj poznana ali nepoznana živila. Po mnenju šolskih kuharjev je učinkovit način, da učenci zaužijejo sadje in zelenjavo tudi ta, da se hrana pripravi za učence na atraktiven način, da se učencem prve triade osnovnošolskega izobraževanja, ki so v tem starostnem obdobju pogosto brez prednjih zob, sadje in zelenjava tudi narežeta (Poročilo 2018/2019).

Četudi šole oziroma vodje šolske prehrane dejavnosti šolske sheme ne doživljajo kot breme, saj je tudi vodstvo šol načeloma zelo naklonjeno tovrstnim dejavnostim in posledično temu vodjem šolske prehrane zagotavlja podporo in pomoč pri šolski shemi, pa vodje šolske prehrane izpostavljajo tudi nekatere izzive s katerimi se srečujejo zaradi ukrepa.

Predvsem se najpogosteje izpostavlja težava vezana na (1) pomanjkanje časa za izvajanje vseh željenih dejavnosti šolske sheme glede na obsežnost učnih načrtov (Poročilo 2020/2021). Tudi šolski kuharji in vodje šolske prehrane, ki so sodelovali v raziskavi v šolskem letu 2018/2019, so izpostavili časovno stisko v šolskih kuhinjah glede priprave in razdeljevanja hrane. Delo vezano na ukrep so šolski kuharji smatrali kot dodatno delo oziroma kot dodatno obremenitev. Ob tem so šolski kuharji opozorili tudi na neustrezne normative. Šolski kuharji in vodje šolske prehrane šolsko shemo doživljajo kot dodatno obremenitev predvsem v primerih, ko je premalo delavcev v šolski kuhinji. Slednje se pojavlja dokaj pogosto, saj gre za starejše/nizje kvalificirane zaposlene s trajnostnimi poškodbami in s tem posledično so tudi pogosteje na bolniški odsotnosti (Poročilo 2018/2019).

Poleg tega šole pozivajo k bolj (2) sistematičnemu pristopu in bolj jasnim navodilom ter zahtevam glede izvajanja dejavnosti šolske sheme. Po mnenju vodji šolske prehrane je sedaj v veliki meri izvedba dejavnosti šolske sheme prepuščena zavzetosti pedagoškega kadra. Posledično temu se med šolami pojavljajo velike razlike v kakovosti izvedbe dejavnosti šolske sheme (Poročilo 2020/2021).

Nekatere šole izpostavljajo tudi težave vezane na (3) nekorektno poslovanje dobaviteljev s prekomernim dvigovanjem cen. Dvig cen nekateri dobavitelji argumentirajo ali opravičujejo s prepričanjem, da šole dobijo posebna evropska sredstva in da so zato lahko bolj razsipne pri porabi finančnih sredstev za nabavo sadja, zelenjave ali mleka in mlečnih izdelkov (Poročilo 2020/2021). O tovrstnem nekorektnem odnosu dobaviteljev so poročali tudi šolski kuharji in vodje šolske prehrane v raziskavi izvedeni v šolskem letu 2018/2019. V tej raziskavi so bile izpostavljene težave z dobavitelji v kontekstu, da skušajo (predvsem lokalni) dobavitelji šolam prodati nekakovostno sadje in zelenjavo. Pri tem sta zaznana dva načina. Prvi je ta, da dobavitelji manj kakovostno sadje in zelenjavo skušajo skriti med kakovostno, ustrezno sadje ali zelenjavo. Drugi pa je ta, da ko se šola odloči za nakup sadja in zelenjave pri novem dobavitelju kakovost sadja in zelenjave ob vsakem naslednjem nakupu upada. Prav tako je bilo v omenjeni raziskavi v šolskem letu 2018/2019 izpostavljeno tako s strani šolskih kuharjev kot tudi s strani vodji šolske prehrane, da v neposrednem okolju njihovih šol (v ruralnih okoljih!) primanjkuje ponudbe lokalnih pridelovalcev sadja in zelenjave. Kot razlogi tovrstnega primanjkljaja je bila izpostavljena nepripravljenost lokalnih dobaviteljev/kmetov za ureditev spletnega bančništva in s tem posledično nezmožnost izdajanja elektronskih računov. Prav tako so nekateri lokalni kmetje geografsko preveč oddaljeni od šolskega okoliša in zato so želeli šolam svoje pridelke dostavljati preko poštne storitve, kot tudi to, da so lokalni pridelovalci prisiljeni v prodajo svojih pridelkov velikim trgovcem/zadragam. V kolikor lokalni kmetje prodajo del pridelkov neposredno osnovnim šolam, jim ostalega pridelka večje trgovine/zadruge ne želijo odkupiti. Prodaja pridelkov trgovini/zadruzi pa povečuje ceno sadja in zelenjave za osnovne šole (Poročilo 2018/2019).

Šolska shema pred in v času Covid-19

Osnovne šole so številne dejavnosti vezane na ukrep izvajale pred pojavom Covid-19 in so jih skušale izvajati tudi v času Covid-19.

Zaradi epidemije do bile v slovenskih osnovnih šolah predvsem okrnjene dejavnosti šolske sheme, ki so se nanašale na obiske različnih pridelovalcev ali predelovalcev sadja, zelenjave, mleka in mlečnih izdelkov. Nekatere šole ob pojavu Covid-19 izvedbo naravoslovnega dneva (obisk lokalnih pridelovalcev) za prvo triado osnovnošolskega izobraževanja načrtovale ob začetku šolskega leta, ko epidemiološki (omejevalni) ukrepi (še) niso bili zaostreni. Nekatere osnovne šole so se odločile, da naravoslovni ali tehniški dan (dneve dejavnosti) izvedejo z obiskom pridelovalcev, ki se nahajajo v neposredni bližini šole in/ali imajo z njimi vzpostavljeno že večletno sodelovanje. Tako so se osnovne šole izognile težavam glede organizacije prevoza do pridelovalca, kot so lahko tudi spoštovale ukrepe vlade glede tega, da učenci niso smeli prehajati iz ene oddelčne skupnosti v drugo (Poročilo 2020/2021).

Prav tako so se šole v času epidemije soočale z ovirami pri dejavnostih šolske sheme, katerih realizacija je bila načrtovana v šolskih prostorih. Šlo je za dejavnosti (promocija šolske sheme) pri katerih so šole navadno vključile tudi starše, stare starše in lokalne pridelovalce (npr.: Miklavžev sejem, Družinski tek, predstavitev čebelarstva, predstavitev lokalnih pridelovalcev,...) (Poročilo 2020/2021). V času Covid-19 so bili okrnjeni načini informiranja staršev o ukrepu.

Pred pojavom epidemije Covid-19 so osnovne šole v sklopu dejavnosti šolske sheme ponujale učencem različne krožke (urejanje šolskega vrta, kuharske delavnice, čebelarstvo, umetniško

ustvarjanje ipd.), ob pojavi epidemije so bile šole primorane opustiti te dejavnosti, saj je ukrep vlade določal, da so morali biti učenci v »mehurčkih« oziroma se je omejeval stik z učenci med različnimi oddelčnimi skupnostmi. Pri organizaciji šolskih krožkov pa so bili navadno prisotni učenci različnih oddelčnih skupnosti kot tudi starosti (Poročilo 2020/2021).

Najbolj znaten pečat pa je imela epidemija Covid-19 na spremenjen način razdeljevanja sadja, zelenjave, mleka ali mlečnih izdelkov. To spremembo so izpostavile tako vodje šolske prehrane, ki so sodelovale v raziskavi v šolskem letu 2020/2021 kot tudi učenci, ki so sodelovali v raziskavi leto prej.

Pred Covid-19 je bilo razdeljevanje sadja, zelenjave, mleka ali mlečnih izdelkov organizirano na način, da so učenci najprej zaužili šolsko malico in so jim bili sadje, zelenjava ali mleko in mlečni izdelki ponujeni ločeno od malice v posebej namenjenih šolskih kotičkih (npr.: v košarah na posebnih delih šolskih hodnikov ali v učilnicah ali v posebnih delih v šolski jedilnici). V teh kotičkih je bil tudi obešen plakat, ki je učence opozarjal, da je ponujeno živilo del Šolske sheme. Pred časom Covid-19 so si lahko učenci sadje in/ali zelenjavo vzeli, ko so si to želeli (Poročilo 2020/2021). Tovrsten način ponujanja sadja, zelenjave, mleka ali mlečnih izdelkov iz šolske sheme so opazili tudi nekateri starši, ki so sodelovali v raziskavi v šolskem letu 2019/2020.

V času Covid-19 pa so učenci sadje, zelenjavo, mleko ali mlečne izdelke iz šolske sheme dobili skupaj s šolsko malico in učitelji so jih opozorili, da morajo ta živila iz šolske sheme zaužiti v razredu (v šoli) pri malici. Učenci so bili opozorjeni, da hrane (sadja/zelenjave/mleka/mlečnih izdelkov iz šolske sheme) ne smejo nositi domov ali si jo prihraniti do šolskega kosila ali po šolskem kosilu, saj se je pladnje/vozičke na katerih je bila šolska malica, po šolskem odmoru odpeljalo v šolsko kuhinjo. Nenazadnje učenci v času Covid-19 niso bili posebej opozorjeni katero sadje, zelenjava, mleko ali mlečni izdelki so del redne šolske malice in kateri so del šolske sheme. Lahko je učence na razliko opozoril učitelj, ki je bil prisoten v času šolske malice v razredu ali šolski jedilnici, vendar je to bilo povsem v domeni učiteljeve samoiniciativnosti. Zato se ugotavlja, da so učenci v času Covid-19 težje ločevali hrano, ki je bila v sklopu šolske sheme in hrano ki je bila v sklopu redne šolske malice (Poročilo 2020/2021). Tako starši kot tudi učenci, ki so sodelovali v raziskavi v šolskem letu 2019/2020, so izpostavili nezadovoljstvo glede spremenjenega načina serviranja oziroma razdeljevanja živil iz šolske sheme. Razlog njihovega nezadovoljstva je bil v tem, da ko se je živilo iz šolske sheme (v času Covid-19) serviralo ob šolski malici, je bila učencem odvzeta možnost, da se sami odločijo/izberejo kdaj bodo pojedli ponujeno sadje ali zelenjavo. Pred pojavom Covid-19 so si lahko učenci vzeli večkrat na dan ponujeno sadje in zelenjavo v šolskih kotičkih, ki so bili posebej namenjeni temu. Prav tako so si lahko učenci pred pojavom Covid-19, ko sta jim bila sadje in zelenjava ponujena v posebnih kotičkih, sami izbirali/odrejali količino (koliko) zaužitega sadja, zelenjave, mleka ali mlečnih izdelkov bodo pojedli. S spremenjenim načinom razdeljevanja živil iz šolske sheme so tako starši kot učenci omenjali, da so jim bile vnaprej odrejene količine sadja, zelenjave, mleka ali mlečnih izdelkov bodisi premajhne bodisi prevelike (glede na ješčost učenca) (Poročilo 2019/2020).

Vsi starši, ki so sodelovali v raziskavi v šolskem letu 2019/2020 katera je bila usmerjena v poučevanje vplivov epidemije Covid-19 so zaznali različne vplive Covid-19 na njihove/družinske prehranjevalne navade. Tako so na eni strani starši ugotavljali, da se njihove družinske prehranske navade zaradi epidemije Covid-19 niso spremenile ali so se izboljšale. Pri tem je šlo

za starše, ki so bili v času epidemije brezposelni ali so prejeli nadomestilo za izpad rednega delovnega dohodka.

Po mnenju teh staršev se je družinsko prehranjevanje med pandemijo izboljšalo zaradi tega, ker so: (1) imeli zadosti časa za pripravo obrokov, (2) pripravljali sami raznolike obroke, (3) pripravljali domačo hrano »na žlico«, (4) imeli nadzor nad količino zaužite hrane (in sladkarij) pri svojih otrocih, katerega nimajo, ko se otroci prehranjujejo v šoli ali po šoli, (5) zaužili več sadja in zelenjav in ker so (6) lahko ustvarili ustaljen urnik družinskih obrokov. Pred Covid-19 so se starši pogosto soočali s časovno stisko zaradi različnih obveznosti družinskih članov in posledično so zaradi različnih obveznosti zamikali popoldanske/večerne obroke ali jih izpuščali. V času Covid-19 pa so lahko ustrezno načrtovali število obrokov in dan/uro v dnevu, ko so jih zaužili skupaj z ostalimi družinskimi člani. Pri tem pa so ti starši priznali, da ne vedo ali bi lahko skrbeli za zdrav način prehranjevanja družinskih članov, v kolikor bi bili zaposleni (Poročilo 2019/2020).

Na drugi strani pa so bili starši, ki so zaznali negativne vplive Covid-19 na njihove družinske prehranjevalne navade. Največji izziv v času Covid-19 je bil staršem: (1) priprava (vsaj enega) obroka več kot običajno oziroma načrtovanje obrokov, ki se ne ponavljajo in so kljub temu prilagojeni različnim okusom otrok (še posebej za družine, ki jim med tednom/vikendom obroke pripravljajo stari starši); (2) nakupovanje večje količine živil/hrane; (3) poraba večje vsote denarja zaradi kupovanja večjih količin hrane; (4) pridobivanje idej za nove jedi (recepti na internetu) in (4) skrbno načrtovanje ali kombiniranje živil, ki so jih imeli doma, za pripravo različnih/zdravih obrokov (varčevanje z živili) (Poročilo 2019/2020).

V nasprotju s starši pa so učenci sodelujoči v raziskave zaznali upad kakovosti družinskega prehranjevanja v času Covid-19. Učenci so povedali, da so v času epidemije imeli manj obrokov v dnevu (v povprečju tri do štiri obroke), kot so jih imeli pred Covid-19, da so po navadi izpustili obrok dopoldanske/popoldanske šolske malice. Prav tako so učenci omenjali pogosto prehranjevali s hrano, ki so jo starši naročili v restavracijah (Poročilo 2019/2020).

Epidemija Covid-19 je imela po mnenju vseh staršev najbolj opazno posledico na družinskem proračunu, saj so v času omejevalnih ukrepov starši kupovali večje količine hrane, kupovali so hrano z daljšim rokom uporabe (zmrznjeno, konzervirano hrano), saj je bila kakovost svežega sadja in zelenjave slabša. Starši, ki so hodili v službo ali delali od doma so zaradi pomanjkanja časa ali številnih obveznosti izbirali obroke, ki se jih je lahko pripravilo hitro (npr. zmrznjene ribje palčke) ali pa so hrano naročili v restavracijah in jo prejeli na dom. Tudi učenci sodelujoči v raziskavi v letu 2019/2020 omenjajo, da je bil način priprave hrane v njihovih družinah v času Covid-19 pogojen z razpoložljivim časom, ki so ga imeli starši in tako so bodisi pripravljali obroke za katere niso potrebovali veliko časa bodisi je starš obrok naročil v restavraciji. V času Covid-19 so starši poskušali v družinski jedilnik vključiti tudi nove jedi, kot so jedi na žlico (obare), proseno kašo in/ali ovsene kosmiče, vendar so njihovi otroci nove jedi zavračali (Poročilo 2019/2020).

V času epidemije Covid-19 se je večina družin oskrbovalo s sadjem in zelenjavo v najbližjih trgovinah. Starši so omenjali, da so v času Covid-19 v družini zaužili manj sadja in zelenjave, ker so hrano kupovali za daljše časovno obdobje. Spremenjen način uživanja sadja in zelenjave so predvsem zaznale družine, ki se s sadjem in zelenjavo oskrbujejo pri lokalnih pridelovalcih ali iz

vtrov njihovih staršev. Zaradi ukrepov vezanih na omejitve gibanja jim sadje ali zelenjava pri lokalnih pridelovalcih ali na toplih gredah starih staršev ni bila dostopna. V navezavi s Covid-19 ukrepi, ki so omejevali gibanje, je bilo staršem oziroma družinam v času Covid-19 onemogočeno kupovanje svežega in/ali lokalno pridelanega mleka. Zato je večina staršev kupovala trajno mleko v večjih količinah v najbližjih prodajalnah, trgovinah z živili (Poročilo 2019/2020).

Starši, ki so sodelovali v raziskavi v šolskem letu 2019/2020, so omenili, da so se njihovi otroci zaradi Covid-19 bolj pogosto vključevali v pripravo družinskih obrokov zaradi šolskih obveznosti pri npr. predmetu gospodinjstva. Otroci so v času epidemije pomagali pri pospravljanju kuhinje in/ali jedilne mize, pripravi družinskih obrokov pri bolj enostavnih opravilih, ko so: lupljenje in rezanje krompirja, rezanje zelenjave, priprava sladice in/ali testenin, solate,... Starši so tudi omenili, da so otroci sodelovali tudi pri podajanju idej kaj bi naslednji dan jedli in so se pritoževali, če so se družinski obroki (živila) ponavljali. Tudi učenci sodelujoči v isti raziskavi v šolskem letu 2019/2020 so omenjali, da so v času Covid-19 obroke pripravljali sami ali v sodelovanju s sorojenci ali z enim od staršev. V teh primerih so nekateri učenci omenili, da so isto živilo jedli večkrat na teden (npr. testenine) oziroma njihovo prehranjevanje ni bilo raznoliko (kot je v šoli). Po drugi strani pa so nekateri učenci, ki so obroke pripravljali s sorojenci, skrbeli za uravnotežen način prehranjevanja in so v svoje obroke vključevali veliko svežega sadja in zelenjave (nekaj iz domačega vrta). Razlog pa je bil v tem, da imajo njihovi sorojenci zdravstvene težave (npr. povečan holesterol). Ne glede na razlog vključevanja učencev/otrok pri pripravi družinskih obrokov so se učenci posledično temu naučili pripraviti nove jedi (testenine, gobove/bučne juhe, pečeno kokoško, sladice). Jedi so otroci pripravljali po receptu, ki jim ga je predstavil starš (pred odhodom v službo) ali pa je otroka starš za čas priprave kosila poklical in mu pojasnil kako mora pripraviti jed. V slednjem primeru so učenci, ki so sodelovali v raziskavi leta 2019/2020 pojasnili, da so jim starši en dan prej pripravili živila, ki so jih uporabili naslednji dan pri kuhanju družinskega obroka (Poročilo 2019/2020).

V raziskavi iz leta 2019/2020 je bilo med ugotovljeno, da polovica vprašanih staršev nima navade med tremi glavnimi obroki (zajtrk, kosilo, večerja) pripravljati še vmesne malice. Posledično temu tudi v času covid-19 otrokom niso ponujali sadja in zelenjave ali mleka in mlečnih izdelkov med tremi glavnimi obroki, kot tudi otroci sami niso povpraševali po sadju in zelenjavi med glavnimi obroki. Pri starših kateri načeloma nimajo navade pripravljati več kot treh dnevnih obrokov so si njihovi otroci sami med epidemijo postregli z jabolkom ali jogurtom med glavnimi obroki ali pa so si sami pripravili zelenjavne omako, ki so si jih namazali na kos kruha (Poročilo 2019/2020). Tako starši kot otroci sodelujoči v raziskavi v šolskem letu 2019/2020 so izpostavili, da v času Covid-19 niso uživali sladkarij. Pri tem je bilo pojasnjeno, da starši niso želeli otrokom kupovati sladkarij ali pa sladkarij otroci niso mogli kupiti sami, ker niso mogli hodili trgovino z živili sami, kot so to počeli pred časom Covid-19 (Poročilo 2019/2020).

Tako starši kot tudi nekateri učenci poročajo, da se njihova telesna teža v času epidemije ni povišala. Starši kot razlog temu navajajo njihovo večjo fizično aktivnost, učenci pa k temu razlogu dodajajo še, da so v času Covid-19 imeli en obrok manj ali so jedli manjše količine hrane/manjše obroke. Prav tako so v času Covid-19 uživali manjše količine kruha. Gre za učence, ki so v pred časom Covid-19 v šoli zaužili tako šolsko kosilo in nato imeli še kosilo doma. Po drugi strani pa so bili v raziskavo zajeti učenci katerih telesna teža se je v času Covid-19 povišala in kot razloge za to so navedli: (1) stres zaradi šolskih zahtev, (2) velike količine zaužitih kosmičev z

mlekom, (3) uživanje mastne/ocvrte hrane in (4) pomanjkanje gibanja. Nekateri učenci pa svoje telesne teže niso nadzorovali pred in med epidemijo in zato ne vedo ali se jim je telesna teža spremenila v času epidemije (Poročilo 2019/2020).

6. Sklepi in priporočila

6.1 Učinkovitost sheme

Zaključujemo, da je šolska shema dober povezovalni mehanizem, ki se izvaja v šolskem okolju, saj pri njegovi izvedbi uspešno sodeluje več resorjev (kmetijski, šolski in zdravstveni). Šolska shema prinaša nekatere zelene učinke, vendar pa v 5-letnem obdobju izvajanja še vedno lahko govorimo le o kratkoročnih učinkih. Spreminjanje utečenih navad in vedenj poteka po postopnem, predvidljivem zaporedju, kjer posameznik najprej spreminja odnos, mišljenje, nato konkretno vedenje. Šele nato se sprememba odrazi na merljivih posledicah – količinskih vnosih in v zadnji fazi lahko govorimo o direktnih učinkih na človeka, ki se odraža na vzdrževanje normalnega prehranskega statusa učencev in kasneje odraslih ter posledično na ugodnih zdravstvenih izidih.

Glavno vprašanje evalvacije je, ali je ukrep prinesel učinek, oziroma ali je ukrep vplival na izboljšanje obstoječega stanja (»effectiveness«). Glede na rezultate z nivoja učencev lahko odgovorimo pritrdilno, učinki šolske sheme so vidni znotraj enega šolskega in v obdobju petih let in sicer:

- Neposredni vplivi šolske sheme pri učencih so vidni znotraj enega šolskega leta na nivoju učencev:
  - (1) Izboljšal se je odnos do uživanja sadja in zelenjave. Od sadja so učenci najraje jedli jagode, jabolka in češnje, od zelenjave pa korenček, zeleno solato ter paradižnik.
  - (2) Izboljšala se je pogostost uživanja sadja, ne pa mleka in ne vedno tudi zelenjave.
  - (3) Na splošno se je znanje o zdravem življenjskem slogu izboljšalo, vendar pa še vedno obstajajo nekatere skupine, pri katerih se je znanje poslabšalo (starejši učenci, fantje, učenci iz družin z nižjim SES).
- Neposreden vpliv šolske sheme pri učencih so vidni v obdobju petih let na nivoju učencev:
  - (1) Odstotek učencev, ki so uživali večino vrst sadja, je bil pomladi 2022 nekoliko nižji kot pomladi 2018. Pri uživanju zelenjave se v istem obdobju ta odstotek ni spremenil, je pa v letu s Covid-19 ukrepi več učencev uživalo večino vrst zelenjave kot sicer.
  - (2) Odstotek učencev, ki so pogosto uživali sadje, se je od pomladi 2018 do pomladi 2022 nekoliko zmanjšal, tako je bilo tudi pri uživanju mleka. Odstotek

učencev, ki so pogosto uživali zelenjavo, je bil v istem obdobju pri šolskih obrokih večji, na splošno pa tudi nekoliko manjši.

(3) Odstotek učencev z dobrim znanjem o zdravem življenjskem slogu je med pomladjo 2018 in pomladjo 2022 znatno upadel. Negotovost učencev glede znanja se je v navedenem obdobju povečala pri vseh trditvah v zvezi z življenjskim slogom.

6.2 Pridobljene izkušnje

Pridobljene izkušnje kažejo, da šolska shema:

- deluje kot dober povezovalni mehanizem, ki se izvaja v šolskem okolju, pri njegovi izvedbi pa uspešno sodelujejo kmetijski, šolski in zdravstveni sektor, zato je smiselno s takim konceptom nadaljevati;
- dobro izobražuje učence o zdravem prehranjevanju in odnosu do prehranjevanja, kar lahko pripišemo pestrosti spremljevalnih ukrepov, z vključevanjem izobraževalnih vsebin v medpredmetno povezovanje in njihovo večkratno izvajanje tekom šolskega leta, pa tudi z izvajanjem teh spremljevalnih ukrepov v CŠOD;
- slabše deluje na nivoju izboljševanja prehranskih navad, tako glede pogostosti uživanja kot količin priporočenih živil, kar lahko vsaj delno pojasnimo z dobro dostopnostjo zdravih šolskih obrokov v osnovnih šolah zaradi dobro urejenega sistema šolske prehrane, ki je podprt z obvezno uporabo prehranskih smernic;
- Slovenija je ena izmed držav v svetu, ki namenja šolski prehrani otrok posebno skrb, tako da vsebujejo šolski obroki v svoji vsakodnevni ponudbi sadje/zelenjavo in mleko/mlečne izdelke, kar je v skladu s smernicami zdravega prehranjevanja in zato sama šolska shema nima tako velikega učinka na učence, kot bi ga imela, če bi bila aplicirana v bolj neurejenih razmerah;
- obvezni spremljevalni izobraževalni ukrepi povezujejo otroke s kmetijstvom in spodbujajo zdravo prehranjevanje, kar v šolah dobro deluje.

6.3 Priporočila za izboljšave

Zaključimo lahko, da ima ukrep različne učinke na različne skupine učencev. Največ spodbud je smiselno tudi v prihodnje nameniti bolj ranljivim skupinam, kot so fantje, starejši učenci ter učenci z nižjim SES, pri katerih so identificirani slabši prehranski kazalci. V tem smislu bi ukrep zahteval specifično prilagojene ukrepa za te posamezne skupine in morda prilagojene načine delovanja. Kaže se tudi, da so izvajani spremljevalni izobraževalni ukrepi prinesli pomembna znanja otrok o pomenu sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov v prehrani, tako, da bi se morali izvajati tudi v bodoče. Znanje otrok o kmetijstvu je bilo slabše proučeno, zato bi bilo potrebno SIU razširiti tudi na to področje in znanje o kmetijstvu vključiti v vrednotenje.

Na osnovi zaključkov vrednotenja, izkušenj, mnenja šol in CŠOD ter delovne skupine pri MKGP podajamo nekaj priporočil, ki bi jim morali odločevalci na EU in nacionalni ravni, ravnatelji in pedagoški delavci nameniti dodatno pozornost:

- povečanje nabave pri lokalnih dobaviteljih (kmetih in zadrugah), aktivnejše vključevanje lokalnih dobaviteljev v spremljevalne izobraževalne in promocijske dejavnosti šolske

sheme, s povečanjem raznovrstnosti ponudbe, predvsem zelenjave in ekološkega sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov;

- iskanje inovativnih in učinkovitih načinov razdeljevanja in pestrosti razdeljenega sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov ter spremljevalnih izobraževalnih dejavnosti in ukrepov, ki bi specifično vplivali na ranljive skupine in hkrati izboljševali uživanje sadja, predvsem pa zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov;
- intenzivno delo in vključevanje učiteljev, predvsem pa staršev in lokalnih pridelovalcev ter širše lokalne skupnosti v aktivnosti ukrepa z namenom krepitve mreženja;
- še dodatno izboljševanje informiranja in komunikacije s šolami in med šolami na podlagi prikazanih podatkov o uspešnosti posameznih komunikacijskih kanalov.

7 Priloge

Tehnične podrobnosti vrednotenja, vključno z vprašalniki, sklici in viri.

Vprašalniki

ŠOLSKA SHEMA

Vprašalnik za učence

ŽIVIJO!

Najprej naj se ti zahvalimo, da nam boš pomagal/a pri izvedbi raziskave!

Tvoji odgovori nam bodo pomagali ugotoviti, koliko in katere vrste

SADJA in ZELENJAVE ter MLEKA in MLEČNIH IZDELKOV

pojedo in popijejo otroci in mladostniki v današnjih časih.

Z reševanjem ankete pričneš tako, da klikneš na Naslednja stran.

Q1 - Šifra šole (Če ne veš šifre svoje šole, vprašaj učitelja/učiteljico.) _____

Q2 - Ime osnovne šole, ki jo obiskuješ _____

Q3 - Spol

- fant
- dekle

Q4 - Letnica rojstva

Q5 - Kateri razred obiskuješ?

- četrti
- šesti
- osmi

Q6 - Ali rad/rada ješ ZELENJAVO?

Prosimo, označi en odgovor, ki velja zate.

- jem vse vrste zelenjave
- jem večino vrst zelenjave
- jem zelenjavo, vendar ne vsake
- jem nekaj izbranih vrst zelenjave
- zelenjave sploh ne jem

(1) Q6 = [1, 2, 3, 4]

Q7 - Katere vrste ZELENJAVE najpogosteje ješ? Prosimo, označi največ 10 vrst zelenjave.

- ohrovt
- korenček
- redkvica
- zelena solata
- paradižnik
- paprika
- jajčevci (melancani)
- cvetača
- koleraba
- zelje
- repa
- fižol
- stročji fižol
- brokoli
- bučke
- kumare
- rdeča pesa
- por
- špinača, blitva
- koruza
- grah
- drugo, prosimo napiši:

(1) Q6 = [1, 2, 3, 4]

Q8 - Katere vrste ZELENJAVE najraje ješ? Prosimo, označi največ 10 vrst zelenjave.

- ohrovt
- korenček
- redkvica
- zelena solata
- paradižnik
- paprika
- jajčevci (melancani)
- cvetača
- koleraba
- zelje
- repa
- fižol
- stročji fižol
- brokoli
- bučke
- kumare

- rdeča pesa
- por
- špinača, blitva
- koruza
- grah
- drugo, prosimo napiši:

(1) Q6 = [1, 2, 3, 4]

Q9 - Katere vrste ZELENJAVE ne maraš? Prosimo, označi največ 10 vrst zelenjave.

- ohrovt
- korenček
- redkvica
- zelena solata
- paradižnik
- paprika
- jajčevci (melancani)
- cvetača
- koleraba
- zelje
- repa
- fižol
- stročji fižol
- brokoli
- bučke
- kumare
- rdeča pesa
- por
- špinača, blitva
- koruza
- grah
- drugo, prosimo napiši:

Q10 - Ali rad/rada ješ SADJE?

- jem vse vrste sadja
- jem večino vrst sadja
- jem sadje, vendar ne vsake
- jem nekaj izbranih vrst sadja
- sadja sploh ne jem

(2) Q10 = [1, 2, 3, 4]

Q11 - Katere vrste SADJA najpogosteje ješ? Prosimo, označi največ 10 vrst sadja.

- jabolka
- hruške
- češnje, višnje
- breskve
- nektarine
- marelice
- slive
- kaki
- pomaranče
- mandarine
- kivi
- borovnice
- grozdje
- jagode
- ribez
- lupinasto sadje (orehi, lešniki...)
- banane
- ananas
- drugo, prosimo napiši:

(2) Q10 = [1, 2, 3, 4]

Q12 - Katere vrste SADJA najraje ješ? Prosimo, označi največ 10 vrst sadja.

- jabolka
- hruške
- češnje, višnje
- breskve
- nektarine
- marelice
- slive
- kaki
- pomaranče
- mandarine
- kivi
- borovnice
- grozdje
- jagode
- ribez
- lupinasto sadje (orehi, lešniki...)
- banane
- ananas
- drugo, prosimo napiši:

(2) Q10 = [1, 2, 3, 4]

Q13 - Katere vrste SADJA ne maraš? Prosimo, označi največ 10 vrst sadja.

- jabolka
- hruške
- češnje, višnje
- breskve
- nektarine
- marelice
- slive
- kaki
- pomaranče
- mandarine
- kivi
- borovnice
- grozdje
- jagode
- ribez
- lupinasto sadje (orehi, lešniki...)
- banane
- ananas
- drugo, prosimo napiši:

Q14 - Razmisli in oceni, kako pogosto običajno ješ naslednja živila od ponedeljka do petka?

Prosimo, da v vsaki vrstici označiš en odgovor, ki velja zate.

	3x na dan ali več	2x na dan	1x na dan	večkrat na teden	1x na teden	nekajkrat mesečno	nikoli
SADJE (sveže sadje, sadne solate, suho sadje, sadni kompoti)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ZELENJAVO (sveža zelenjava, zelenjavne solate, zelenjavne)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

juhe, zelenjavne prikuhe)							
MLEKO	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
SLADKANE MLEČNE NAPITKE (bela kava, čokoladno mleko, kakav...)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
NESLADKAN E MLEČNE IZDELKE (navadni jogurt, kislo mleko, kefir, pinjenec, sir, navadna skuta...)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
SLADKANE MLEČNE IZDELKE (sadni jogurt, sadni kefir, sadna skuta, mlečni puding, mlečni sladoled...)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q15 - Prosimo, če oceniš, kako pogosto ješ/popiješ navedena živila med vikendom?

Prosimo, da v vsaki vrstici označiš en odgovor, ki velja zate.

	3x na dan ali več	2x na dan	1x na dan	1x čez vikend	nikoli
SADJE (sveže sadje, sadne solate, suho	☐	☐	☐	☐	☐

sadje, sadni kompoti)					
ZELENJAVO (sveža zelenjava, zelenjavne solate, zelenjavne juhe, zelenjavne prikuhe)	☐	☐	☐	☐	☐
MLEKO	☐	☐	☐	☐	☐
SLADKANE MLEČNE NAPITKE (bela kava, čokoladno mleko, kakav...)	☐	☐	☐	☐	☐
NESLADKANE MLEČNE IZDELKE (navadni jogurt, kisló mleko, kefir, pinjenec, sir...)	☐	☐	☐	☐	☐
SLADKANE MLEČNE IZDELKE (sadni jogurt, sadni kefir, sadna skuta, mlečni puding, mlečni sladoled...)	☐	☐	☐	☐	☐

Q16 - Ali poješ/popiješ navedena živila, ki jih dobiš v šoli?

Prosimo, da v vsaki vrstici označiš en odgovor, ki velja zate.

	vedno	pogosto	občasno	redko	nikoli
SADJE (sveže sadje, sadne solate, suho	☐	☐	☐	☐	☐

sadje, sadni kompoti)					
ZELENJAVO (sveža zelenjava, zelenjavne solate, zelenjavne juhe, zelenjavne prikuhe)	☐	☐	☐	☐	☐
MLEKO	☐	☐	☐	☐	☐
SLADKANE MLEČNE NAPITKE (bela kava, čokoladno mleko, kakav...)	☐	☐	☐	☐	☐
NESLADKANE MLEČNE IZDELKE (navadni jogurt, kisló mleko, kefir, pinjenec, sir...)	☐	☐	☐	☐	☐
SLADKANE MLEČNE IZDELKE (sadni jogurt, sadni kefir, sadna skuta, mlečni puding, mlečni sladoled...)	☐	☐	☐	☐	☐

Q17 - Zanima nas, ali naslednje trditve držijo ali ne držijo.

Prosimo, da v vsaki vrstici označiš en odgovor, ki velja zate.

	da	ne	ne vem
Zdravo je, če se veliko gibamo v naravi.	☐	☐	☐
Zajtrk lahko mirno preskočimo.	☐	☐	☐

Če jemo veliko sadja in zelenjave, smo odpornejši na bolezni.	☐	☐	☐
Otroci in mladostniki imajo dovolj 6 ur spanja.	☐	☐	☐
Pomembno je, kje in kako sta pridelana sadje in zelenjava, ki ju uživamo.	☐	☐	☐
Mleko je dobro za močne kosti.	☐	☐	☐
Največ vitaminov je v sladkarijah.	☐	☐	☐
Sadje in zelenjavo je dobro jesti vsak dan.	☐	☐	☐
Vsi dnevni obroki naj imajo predvsem dovolj maščob.	☐	☐	☐
Sadni jogurt je prav tako zdrav kot navadni jogurt.	☐	☐	☐
Če se izogibam mlečnim izdelkom, se ne bom zredil/-a.	☐	☐	☐
Za zdravje je dovolj, da jemo dvakrat na dan.	☐	☐	☐
Sadje in zelenjavo je potrebno dobro oprati, preden ju pojemo.	☐	☐	☐

Q18 - Ali ima tvoja družina lasten avtomobil, kombi ali tovornjak?

- ne
- da, enega
- da, dva ali več

Q19 - Ali imaš svojo sobo (ki je ne deliš z nikomer)?

- ne
- da

Q20 - Koliko računalnikov imate v tvoji družini (vključno s prenosnimi računalniki in tablicami), brez igralnih konzol in pametnih telefonov)?

- nobenega
- enega
- dva
- več kot dva

Q21 - Koliko kopalnic (prostor s kadjo/tušem ali obojim) imate doma?

- nobene
- eno
- dve
- več kot dve

Q22 - Ali imate doma pomivalni stroj?

- ne
- da

Q23 - Kolikokrat si v zadnjem letu s svojo družino odpotoval/a na dopust/počitnice izven Slovenije?

- nikoli
- enkrat
- dvakrat
- več kot dvakrat

Obdobje Covid-19

Zanima nas tudi, kako vpliva nate obdobje koronavirusa. Zato smo dodali še nekaj vprašanj na to temo in te prosimo, da odgovoriš tudi na ta.

Q24 - Kako je z uživanjem/pitjem navedenih živil v obdobju Covid-19 glede na obdobje pred Covid-19?

Prosimo, da v vsaki vrstici označiš en odgovor, ki velja zate.

	uživam več	uživam isto	uživam manj	sploh ne uživam	ne vem
SADJE (sveže sadje, sadne	☐	☐	☐	☐	☐

solate, suho sadje, sadni kompoti)					
ZELENJAVA (sveža zelenjava, zelenjavne solate, zelenjavne juhe, zelenjavne prikuhe)	☐	☐	☐	☐	☐
MLEKO	☐	☐	☐	☐	☐
SLADKANI MLEČNI NAPITKI (bela kava, čokoladno mleko, kakav ...)	☐	☐	☐	☐	☐
NESLADKANI MLEČNI IZDELKI (navadni jogurt, kislo mleko, kefir, pinjenec, sir ...)	☐	☐	☐	☐	☐
SLADKANI MLEČNI IZDELKI (sadni jogurt, sadni kefir, sadna skuta, mlečni puding, mlečni sladoled ...)	☐	☐	☐	☐	☐

Q25 - Ali si se v času obdobja Covid-19 zredil/a, glede na obdobje pred Covid-19?

- da
- ne
- ne vem

Q26 - Se ti zdi, da v obdobju Covid-19 na splošno (po)ješ:

- precej več kot pred obdobjem Covid-19
- več kot pred obdobjem Covid-19

- enako kot pred obdobjem Covid-19
- manj kot pred obdobjem Covid-19
- precej manj kot pred obdobjem Covid-19

Q27 - Se ti zdi, da si v času Covid-19 svojo vznemirjenost, stres ali negotovost lajšal/a s hrano in/ali pijačo?

- sploh se ne strinjam
- ne strinjam se
- niti se ne strinjam niti se strinjam
- strinjam se
- zelo se strinjam

Q28 - Ali se ti je zadovoljstvo s šolsko prehrano v obdobju Covida-19 kaj spremenilo?

- sem bolj zadovoljen/na kot pred obdobjem Covid-19
- sem manj zadovoljen/na kot pred obdobjem Covid-19
- sem enako zadovoljen/na kot pred obdobjem Covid-19

Q29 - Pojasni, zakaj:

Q30 - Ali si v času pandemije, ko si se šolal od doma, pogrešal šolske obroke?

- da
- ne
- ne vem

ŠOLSKA SHEMA – NAČRT IZVEDBE

Vprašalnik

Pozdravljeni,

z izpolnjevanjem NAČRTA IZVEDBE šolske sheme pričnete tako, da kliknete na Naslednja stran.

Q1 - PODATKI O VAŠEM VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM ZAVODU

Q2 - Vrsta vzgojno-izobraževalnega zavoda (v nadaljevanju VIZ):

- Osnovna šola
- Zavod za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami

Q3 - Podatki o vzgojno-izobraževalnem zavodu:

Naziv:	
Naslov:	
Telefon:	
E-naslov:	
Matična številka:	
Šifra šole:	

Q4 - E-naslov koordinatorja Šolske sheme:

_____

Q5 - VIZ je:

- v mestu
- v primestju
- na podeželju

Q6 - Število učencev v zavodu ali šoli, vključno s podružnicami (učenci v zavodu pomeni vse otroke in mladostnike, ki so vključeni v zavod): _____

Q7 - Kaj boste v šolski shemi v tem šolskem letu razdeljevali?

- samo sadje/zelenjavo
- samo mleko/mlečne izdelke
- oboje, sadje/zelenjavo ter mleko/mlečne izdelke

Q8 - Na kakšen način boste SADJE/ZELENJAVO in/ali MLEKO/MLEČNE IZDELKE najpogosteje vključili?

- kot ponudbo, ki dopolnjuje redni jedilnik
- kot zamenjavo za odsvetovano živilo v rednem jedilniku

IF (1) Q7 = [1] or Q7 = [] or Q7 = [3]

Q9 - POGOSTOST IN NAČIN RAZDELITVE SADJA in ZELENJAVE

Q10 - Kako pogosto boste SADJE oz. ZELENJAVO ponudili učencem?

- 2x na teden ali pogosteje
- 1x na teden
- 2-3x na mesec
- 1x na mesec ali redkeje
- pogosteje v določenem obdobju šolskega leta (npr. od oktobra do marca)
- drugo, prosimo napišite:

(1) Q7 = [1] or Q7 = [] or Q7 = [3]

Q11 - Kako pogosto boste ponudili ZELENJAVO (ali samo zelenjavo ali zelenjavo in sadje skupaj)?

- 2x na teden ali pogosteje
- 1x na teden
- 2-3x na mesec
- 1x na mesec ali redkeje
- pogosteje v določenem obdobju šolskega leta (npr. od oktobra do marca)
- drugo, prosimo napišite:

(1) Q7 = [1] or Q7 = [] or Q7 = [3]

Q12 - Kdaj, v katerih delih dneva boste najpogosteje nudili SADJE oz. ZELENJAVO?

- pred poukom
- med odmori
- v času šolske malice
- preko celega dne
- drugo, prosimo napišite:

(1) Q7 = [1] or Q7 = [] or Q7 = [3]

Q13 - Kje boste najpogosteje delili SADJE oz. ZELENJAVO?

- v jedilnici
- v razredu
- v posebnem kotičku na šoli
- drugo, prosimo napišite:

IF (2) Q7 = [2] or Q7 = [] or Q7 = [3]

Q14 - POGOSTOST IN ČAS RAZDELJEVANJA MLEKA/MLEČNIH IZDELKOV

Q15 - Kako pogosto boste MLEKO/MLEČNE IZDELKE ponudili učencem?

- 2x na teden ali pogosteje
- 1x na teden
- 2-3x na mesec
- 1x na mesec ali redkeje
- pogosteje v določenem obdobju šolskega leta (npr. od oktobra do marca)
- drugo, prosimo napišite:

(2) Q7 = [2] or Q7 = [] or Q7 = [3]

Q16 - Kako pogosto boste od tega ponudili mlečne izdelke?

- 2x na teden ali pogosteje
- 1x na teden
- 2-3x na mesec
- 1x na mesec ali redkeje
- pogosteje v določenem obdobju šolskega leta (npr. od oktobra do marca)
- drugo, prosimo napišite:

(2) Q7 = [2] or Q7 = [] or Q7 = [3]

Q17 - Kdaj, v katerih delih dneva boste najpogosteje nudili MLEKO/MLEČNE IZDELKE?

- pred poukom
- med odmori
- v času šolske malice
- preko celega dne
- drugo, prosimo napišite:

Q18 - NAMEN IN CILJI

Q19 - Vaš namen in cilji, ki jih želite doseči pri vključitvi v šolsko shemo:

Možnih je več odgovorov.

- izobraževanje/ozaveščanje o zdravem prehranjevanju
- izboljšanje prehranskih navad učencev
- možnost delitve vsem učencem, tudi socialno šibkejšim
- spoznavanje različnih načinov pridelave (konvencionalno, ekološko...)
- spodbujanje pozitivnega odnosa do hrane, narave in okolja
- kultura uživanja obrokov
- higiensko ravnanje z živili
- preprečevanje debelosti in prekomerne telesne teže ter kronično nenalezljivih bolezni
- podpora lokalni nabavi možnost nabave več lokalne hrane
- promocija lokalnih pridelkov in izdelkov
- drugo, prosimo napišite:

Q20 - NAČRT IZOBRAŽEVALNIH IN PROMOCIJSKIH AKTIVNOSTI ZA UČENCE, DELAVCE VIZ IN STARŠE

Šola mora izobraževalne aktivnosti za učence načrtovati tako, da bodo teh aktivnosti deležni vsi učenci šole.

Q21 - Katere IZOBRAŽEVALNE in PROMOCIJSKE AKTIVNOSTI za učence, delavce VIZ in starše načrtujete?

Možnih je več odgovorov.

- predstavitev ukrepa šolska shema (npr. učiteljem, staršem)
- predavanja o zdravem prehranjevanju s poudarkom na sadju/zelenjavi
- predavanja o zdravem prehranjevanju s poudarkom na mleku/mlečnih izdelkih
- izvedba kuharskih delavnic s poudarkom na sadju/zelenjavi
- izvedba kuharskih delavnic s poudarkom na mleku/mlečnih izdelkih
- izdelava plakatov, panojev, risb ipd. na temo sadja/zelenjave
- izdelava plakatov, panojev, risb ipd. na temo mleka/mlečnih izdelkov
- vključitev vsebin sadja/zelenjave in/ali mleka/mlečni izdelkov v koncept medpredmetne povezave
- informiranje o aktivnostih šolske sheme na šolskem radiu, šolskem portalu, šolskem glasilu ipd.
- informiranje o aktivnostih šolske sheme v lokalnem mediju (npr. občinskem glasilu, radijskih oddajah, šolskem časopisu, lokalni TV)
- dan dejavnosti na temo zdrave prehrane
- povezanost vsebin s konceptom Zdrave šole in z drugimi projekti
- opremljanje jedilnic, učilnic in drugih prostorov ter oglasne deske na temo sadja/zelenjave in/ali mleka/mlečnih izdelkov
- sodelovanje z lokalno skupnostjo, društvi, zunanji strokovnjaki ipd. na temo šolske sheme
- degustacija sadja/zelenjave (npr. različnih vrst jabolk) in različnih sadnih oz. zelenjavnih jedi
- degustacija mleka/mlečnih izdelkov in različnih mlečnih jedi
- šolski natečaj za učence na temo šolske sheme (npr. najboljši plakat, slogan, izdelek)
- drugo, prosimo napišite:

Q22 - V kateri sistemsko organiziran spremljevalni ukrep se nameravate vključiti v tem šolskem letu?

Možnih je več odgovorov

- regijsko izobraževanje za delavce šole
- projektne vsebine v okviru šole v naravi (v CŠOD)
- izobraževanje na temo šolskega vrta
- ne nameravamo se vključiti v noben spremljevalni ukrep

Q23 - PRIDELOVALCI /DOBAVITELJI

Q24 - Na kakšen način boste vključevali pridelovalce/dobavitelje v izobraževalne dejavnosti?

Možnih je več odgovorov

- pogovor z dobavitelji (npr. v šoli, po radiu)
- obisk pri pridelovalcu/predelovalcu sadja/zelenjave/mleka (npr. ogled kmetije, sadovnjaka, mlekarne, sirarne, tržnice itd., obisk čebelarja)
- razstave, stojnice oz. delavnice s pridelki dobaviteljev
- objava članka o sodelovanju s pridelovalci/predelovalci v šolskem glasilu, na spletni strani, šolskem radiu
- predstavitev sodelovanja na svetu šole in/ali staršev
- drugo, prosimo napišite:

Q25 - Kakšne prednosti vidite v sodelovanju z lokalnimi pridelovalci/dobavitelji?

Prosimo, napišite:

Q26 - Obdobje Covid-19

Zanima nas tudi, kako vpliva obdobje koronavirusa na izvedbo Šolske sheme na vaši šoli. Zato smo dodali še par vprašanj na to temo in vas vljudno prosimo, da odgovorite tudi na ta.

Q27 - Ali menite, da boste lahko ob upoštevanju higienskih priporočil za izvajanje pouka v OŠ nemoteno izvajali ukrep Šolska shema?

- da
- ne
- drugo (prosimo, napišite):

Q28 - S katerimi deli higienskih priporočil pričakujete, da boste imeli težave pri izvajanju Šolske sheme?

Prosimo, na kratko opišite.

Q29 - Kaj bi nam želeli še sporočiti glede izvajanja Šolske sheme?

ŠOLSKA SHEMA - ODGOVORNA OSEBA NA ŠOLI

Vprašalnik

VPRAŠALNIK ZA VREDNOTENJE UČINKOVITOSTI ŠOLSKE SHEME NA ŠOLI

V pomoč pri izpolnjevanju tega vprašalnika naj vam bo opazovanje učencev, pogovori z učenci, beleženje količin zaužitega sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov, itd.

V šolski shemi se izvaja še en spremljevalni ukrep, in sicer v šoli v naravi v domovih Centra šolskih in obšolskih dejavnosti (CŠOD), kjer imajo učenci v okviru ŠS različne dejavnosti. Vljudo vas prosimo, da pred izpolnjevanjem vprašalnika povprašate učitelje, ki so bili z učenci v šoli v naravi CŠOD, o aktivnostih v zvezi s promocijo sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov v domovih CŠOD, da boste lahko izpolnili vprašalnik v celoti.

Q1 - Ime šole, naslov:

_____

Q2 - E-naslov odgovorne osebe:

_____

Q3 - Matična številka šole: _____

Q4 - Šifra šole: _____

Q5 - Število vpisanih učencev v šolskem letu 2021/2022:

Q6 - Ali se je vaša šola prijavila za razdeljevanje proizvodov iz Šolske sheme?

	da	ne
Šolsko sadje in zelenjava	☐	☐
Šolsko mleko in mlečni izdelki	☐	☐

Q7 - Ali ste uspešno razdeljevali proizvode iz Šolske sheme, kot ste se prijavili?

	da	ne	ne delimo tega proizvoda (se nismo prijavili)
sadje in zelenjavo	☐	☐	☐
mleko in mlečne izdelke	☐	☐	☐

(1) Q7a = [2]

Q8 - Prosimo, napišite zakaj niste uspešno razdeljevali sadje in zelenjavo?

_____

IF (2) Q7b = [2]

Q9 - Prosimo, napišite zakaj niste uspešno razdeljevali mleko in mlečne izdelke?

---

(3) Q6a = [1] or Q6a = []

Q10 - Kako pogosto ste običajno delili SADJE/ZELENJAVO?

Prosimo, označite en odgovor.

- več kot 1-krat na teden (prosimo, vpišite kolikokrat)
- 1-krat na teden
- 1-krat na 2 tedna
- drugo: (prosimo, vpišite)

(3) Q6a = [1] or Q6a = []

Q11 - Kdaj (v katerih delih dneva) ste delili sadje/zelenjavo?

Prosimo, označite ustrezne odgovore. Možnih je več odgovorov.

- zjutraj pred poukom
- pri razredni uri
- med odmori dopoldan
- med odmori popoldan
- preko celega dne
- poleg malice oz. kosila kot dodatek k rednemu obroku
- preko celega dne ob posebnih dneh
- drugo (prosimo, vpišite kdaj):

IF (4) Q11 = [Q11f]

Q12 - Ali ste ustrezno označili na jedilniku, da je to SADJE in ZELENJAVA iz EU Šolske sheme?

- da
- ne

(3) Q6a = [1] or Q6a = []

Q13 - Kje ste delili sadje/zelenjavo?

Prosimo, označite ustrezne odgovore. Možnih je več odgovorov.

- v jedilnici
- v razredu
- v posebnem sadnem kotičku, na stojnici
- drugo (prosimo, napišite kje):

IF (3) Q6a = [1] or Q6a = []

Q14 - Katere vrste SADJA in ZELENJAVE ste delili?

Prosimo, vpišite po pogostosti delitve, od največkrat do najmanjkrat razdeljenega.

(3) Q6a = [1] or Q6a = []

Q15 - SADJE:

IF (3) Q6a = [1] or Q6a = []

Q16 - ZELENJAVA:

---

(3) Q6a = [1] or Q6a = []

Q17 - Prosimo, ocenite deleže nabave pri dobaviteljnih sadja/zelenjave, glede na število vseh nabav za vašo šolo (ocenjena natančnost na 5%) v okviru sheme.

	ocenjeni deleži nabave (%):
dobavitelj: kmetje	
dobavitelj: zadruge	
dobavitelj: trgovci	
drugo: (prosimo, vpišite)	

(3) Q6a = [1] or Q6a = []

Q18 - Navedite vse vaše dobavitelje (ime in priimek oz. naziv):

IF (3) Q6a = [1] or Q6a = []

Q19 - Koliko je bilo na vaši šoli vseh delitev sadja/zelenjave iz šolske sheme?

IF (3) Q6a = [1] or Q6a = []

Q20 - Koliko od tega je bilo razdelitev ekološkega sadja/zelenjave?

(3) Q6a = [1] or Q6a = []

Q21 - Kolikšen odstotek od vsega razdeljenega sadja in zelenjave je bilo delitve:

	%
sadja	
zelenjave	

IF (3) Q6a = [1] or Q6a = []

Q22 - V primeru, da je odstotek od vse razdeljene zelenjave manj od 10% , prosimo napišite zakaj se ne uspete držati priporočila po bolj pogostem vključevanju zelenjave kot sadja?

---

(5) Q6b = [1] or Q6b = []

Q23 - Kako pogosto ste običajno delili MLEKO/MLEČNE IZDELKE?

Prosimo, označite en odgovor.

- več kot 1-krat na teden (prosimo, vpišite kolikokrat):
 1-krat na teden
 1-krat na 2 tedna
 drugo: (prosimo, vpišite)

IF (5) Q6b = [1] or Q6b = []

Q24 - Kdaj (v katerih delih dneva) ste delili MLEKO/MLEČNE IZDELKE?

Prosimo, označite ustrezne odgovore. Možnih je več odgovorov.

- zjutraj pred poukom
 pri razredni uri
 med odmori dopoldan
 med odmori popoldan
 preko celega dne
 poleg malice oz. kosila kot dodatek k rednemu obroku
 preko celega dne ob posebnih dneh

drugo (prosimo, vpišite kdaj):

IF (6) Q24 = [Q24f]

Q25 - Ali ste ustrezno označili na jedilniku, da je to MLEKO IN MLEČNI IZDELEK iz EU Šolske sheme?

- da
 ne

(5) Q6b = [1] or Q6b = []

Q26 - Kje ste delili MLEKO/MLEČNE IZDELKE?

Prosimo, označite ustrezne odgovore. Možnih je več odgovorov.

- v jedilnici
 v razredu
 v posebnem mlečnem kotičku, na stojnici
 drugo (prosimo, napišite kje):

IF (5) Q6b = [1] or Q6b = []

Q27 - Katere vrste mlečnih izdelkov ste delili?

Prosimo, vpišite po pogostosti delitve, od največkrat do najmanjkrat razdeljenega.

---

(5) Q6b = [1] or Q6b = []

Q28 - Prosimo, ocenite deleže nabave pri dobaviteljnih MLEKA/MLEČNIH IZDELKOV, glede na število vseh nabav za vašo šolo (ocenjena natančnost na 5%) v okviru sheme.

	ocenjeni deleži nabave (%)
dobavitelj: kmetje	
dobavitelj: zadruga	
dobavitelj: trgovci	
drugo: (prosimo, vpišite)	

(5) Q6b = [1] or Q6b = []

Q29 - Navedite vse vaše dobavitelje MLEKA/MLEČNIH IZDELKOV (ime in priimek oz. naziv):

IF (5) Q6b = [1] or Q6b = []

Q30 - Koliko je bilo na vaši šoli vseh delitev MLEKA/MLEČNIH IZDELKOV iz Šolske sheme? _____

IF (5) Q6b = [1] or Q6b = []

Q31 - Koliko od tega je bilo razdelitev ekološkega MLEKA/MLEČNIH IZDELKOV? _____

Q32 - Ali ste dosegli cilje, ki ste jih opredelili v načrtu Šolske sheme v začetku šolskega leta?

Prosimo, označite en odgovor.

- da, v celoti
 da, delno
 ne

IF (7) Q32 = [1, 2]

Q33 - Prosimo pojasnite, čemu pripisujete uspešno izvedbo Šolske sheme?

IF (8) Q32 = [3]

Q34 - Prosimo, pojasnite čemu pripisujete neuspešno izvedbo Šolske sheme?

---

(9) Q32 = [1, 2]

Q35 - Ali ste dosegli cilje, ki izkazujejo uspešno izvajanje sheme:

Prosimo, označite en odgovor v vsaki vrsti.

	cilja nismo dosegli	cilj smo dosegli v minimalnem obsegu	cilj smo dosegli deloma	cilj smo dosegli v precejšnjem obsegu	cilj smo dosegli v celoti	ne vem
Porabili smo sredstva, ki so nam bila določena v odločbi o odobritvi.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Razdeljeno mleko so učenci popili.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Razdeljene mlečne izdelke so učenci pojedli.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Razdeljeno sadje so učenci pojedli.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Razdeljeno zelenjavo so učenci pojedli.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q36 - Ali se strinjate s spodaj navedenimi trditvami:

Prosimo, označite en odgovor v vsaki vrsti.

	sploh se ne strinjam	ne strinjam se	ni se ne strinjam, ni se strinjam	strinjam se	popolnoma se strinjam	ne vem
Vodstvo šole je podpiralo izvedbo razdeljevanja oz. spremljajoče dejavnosti.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Z dodatnimi izdelki iz ŠS smo popestrili redno šolsko prehrano (ponudili smo boljšo kakovost, itd.).	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Učenci so pridobili dodatna znanja o sadju in	☐	☐	☐	☐	☐	☐

zelenjavi in/ali mleku in ml. izdelkih.						
Učenci so pridobili dodatna znanja o pomenu sadja in zelenjave in/ali mleku in ml. izdelkih v vsakodnevni prehrani ljudi.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Odnos učencev do sadja in zelenjave in/ali mleka in ml. izdelkov se je izboljšal.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q37 - Ali ste vključevanje sadja in zelenjave oziroma mleka in mlečnih izdelkov iz Šolske sheme upoštevali pri energijskem in hranilnem načrtovanju jedilnika?

- da
 ne

Q38 - Ali z vključevanjem sadja/zelenjave oziroma mleka/mlečnih izdelkov iz Šolske sheme nadomestite katero prehransko manj ustrezno živilo v šolskem jedilniku?

- da
 ne

Q39- Ali ste izvedli (v vašem načrtu) zastavljene izobraževalne in/ali promocijske dejavnosti ZA UČENCE?

Prosimo, označite en odgovor

- da, v celoti
 da, delno
 ne

IF (10) Q39 = [1, 2]

Q40 - Prosimo, napišite katere zastavljene izobraževalne in/ali promocijske dejavnosti ste izvedli?

IF (11) Q39 = [2, 3]

Q41 - Prosimo, utemeljite zakaj niste oz. ste delno izvedli zastavljene izobraževalne in/ali promocijske dejavnosti.

Q42 - Ali ste izvedli zastavljene izobraževalne in/ali promocijske dejavnosti ZA DELAVCE ŠOLE?

Prosimo, označite en odgovor.

- da, v celoti
 da, delno
 ne

IF (12) Q42 = [1, 2]

Q43 - Prosimo, napišite katere zastavljene izobraževalne in/ali promocijske dejavnosti ste izvedli?

IF (13) Q42 = [2, 3]

Q44 - Prosimo, utemeljite zakaj niste oz. ste delno izvedli zastavljene izobraževalne in/ali promocijske dejavnosti.

Q45 - Ali ste izvedli zastavljene izobraževalne in/ali promocijske dejavnosti ZA STARŠE?

Prosimo, označite en odgovor.

- da, v celoti
- da, delno
- ne

IF (14) Q45 = [1, 2]

Q46 - Prosimo, napišite katere zastavljene izobraževalne in/ali promocijske dejavnosti ste izvedli?

IF (15) Q45 = [2, 3]

Q47 - Prosimo, utemeljite zakaj niste oz. ste delno izvedli zastavljene izobraževalne in/ali promocijske dejavnosti.

Q48 - Ali ste v svoje izobraževalne in/ali promocijske dejavnosti vključili pridelovalce?

Prosimo, označite en odgovor

- da
- da, delno
- ne

IF (16) Q48 = [1, 2]

Q49 - Prosimo, opišite kako ste vključili pridelovalce:

IF (17) Q48 = [3]

Q50 - Prosimo, opišite zakaj niste vključili pridelovalce:

Q51 - Prosimo, navedite vaše predloge za izboljšanje izvajanja ŠS na šoli:

Q52 - Ali so bili v tem šolskem letu nekateri vaši učenci v šoli v naravi v katerem od domov Centra šolskih in obšolskih dejavnosti (CŠOD)?

Prosimo, označite.

- da
 ne

IF (18) Q52 = [1]

Q53 - Ali menite, da je bil program CŠOD primerno orientiran na promocijo pomena sadja/zelenjave ter mleka/mlečnih izdelkov med učenci?

Prosimo, označite.

- da
 ne

IF (19) Q52 = [1]

Q54 - Ali so bili učitelji iz vaše šole vključeni v izobraževalne dejavnosti ŠS v domovih CŠOD?

Prosimo, označite.

- da, vsi
 da, večina
 da, manjšina
 ne, nihče

Q55 - V okviru medresorske delovne skupine, ki jo vodi MKGP, občasno NIJZ organizira izobraževanje za koordinatorje in izvajalce Šolske sheme na šolah. Zanimajo nas vaši predlogi in želje glede izobraževanj v prihodnje (npr. kakšne vrste izobraževanj - predavanja, delavnice, ekskurzije, itd.; katere konkretne vsebine - vezano na tematiko Šolske sheme)?

SZ1 - Priročnik o zelenjavi in sadju Priročnik "Slastno, hrustljivo, zdravo" je namenjen strokovnim delavcem v vzgoji in izobraževanju za izvajanje spremljevalnih izobraževalnih dejavnosti EU Šolske sheme in je objavljen na spletni strani MKGP. Dodali smo tudi nekaj vprašanj na to temo in vas vljudno prosimo, da odgovorite tudi na ta.

Q56 - Ali ste v letošnjem šolskem letu uporabili priročnik o zelenjavi in sadju kot pomoč pri izvajanju spremljevalnih izobraževalnih dejavnosti Šolske sheme na vaši šoli?

- da
 ne

IF (20) Q56 = [1]

Q57 - Pri katerih dejavnostih? Prosimo napišite:

Q58 - Ali ste uporabili predloge za delo z učenci, ki so posebej zbrani v okvirčku na koncu vsakega poglavja v priročniku?

- da
 ne

Obdobje Covid-19

Epidemiološka situacija glede koronavirusa v Sloveniji se umirja, zato se je začelo postopno sproščanje sistemskih ukrepov za zamejitev njegovega širjenja. Ob tem je NIJZ pripravil več higienskih priporočil za izvajanje pouka v OŠ, da lahko šole varno izvajate vzgojno - izobraževalna dela. Ob ponovnem odpiranju šol so nastale potrebe po spremembi obnašanja ter prilagoditvah. Ker nas zanima, kako je koronavirus vplival na ukrep Šolska shema, smo dodali še nekaj vprašanj na to temo in vas vljudno prosimo, da odgovorite tudi na ta.

Q59 - Ali ste lahko ob upoštevanju higienskih priporočil za izvajanje pouka v OŠ nemoteno izvajali ukrep Šolska shema?

- da
- ne (prosimo, napišite zakaj ne):
- drugo, prosimo napišite:

Q60 - Navedite, katerih higienskih priporočil za preprečevanje novega koronavirusa ob odpiranju šol niste mogli upoštevati pri izvajanju Šolske sheme?

Prosimo, na kratko opišite.

Q61 - Zaradi ukrepov COVID-19 je šolam za zadnje obdobje razdeljevanja preostalo več finančnih sredstev, kot sicer. Kako je vaša šola porabila preostala sredstva za Šolsko shemo?

Možnih je več odgovorov

- povečali smo število razdelitev na teden
- povečali smo porcije
- dobavljali smo sezonsko sadje (kot so jagode in ostalo jagodičevje češnje, marelice, breskve ...), ki ima večinoma višjo ceno
- dobavljali smo sadje in zelenjavo oziroma mleko in mlečne izdelke višje kakovosti
- drugo, prosimo napišite:

Viri

Poročilo je bilo izdelano na podlagi monografije o šolski shemi: Skup. avtorjev. (2023). Učinkovitost izvajanja ukrepa šolska shema na prehransko vedenje in druge relevantne kazalnike. NIJZ, Ljubljana (še neobjavljeno).

Pomembni viri:

1. Berg, L. Bruce. (2001). *Qualitative research methods for the social sciences*: Fourth edition. Allyn and Bacon, Boston.
2. Brown, J., Isaacs, J., Krinke, B., Lechtenberg, E., & Murtaugh M. (2013). *Nutrition through the life cycle*. 5th ed. Massachusetts, Cengage Learning.
3. Cullen, K.W., Baranowski, T., Rittenberry, L., Cosart, C., Hebert, D., & De Moor, C. (2001). Child-reported family and peer influences on fruit, juice and vegetable consumption: reliability and validity of measures. *Health Education Research*, 16, 2: 187–200.
4. de Sa, J., Lock, K. (2008). Will European agricultural policy for school fruit and vegetables improve public health? A review of school fruit and vegetable programmes.
5. EFSA. (2014). Guidance on the EU menu methodology. *EFSA Journal*, 12, 12: 3944, doi:10.2903/j.efsa.2014: 77 str.
6. Fajdiga Turk, V. (2011). Uživanje sadja in zelenjave. V: Jeriček Klanšček H, Roškar S, Koprivnikar H, Pucelj V, Bajt M, Zupanič T, editors. *Neenakosti v zdravju in z zdravjem povezanih vedenjih slovenskih mladostnikov*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja.
7. Fidler Mis, N., Kobe, H., Štimec, M., Kržišnik, C. (2009). Dietary habits of Slovenian adolescents. (The 1st South-Eastern European Pediatric Gastroenterology (SEEPEG) Meeting: Ljubljana, september 2009) *Medicinski razgledi* 48(3): 126.
8. Gabrijelčič, Blenkuš, M., Pograjc, M., Gregorič, M., Adamič, M., & Čampa, A. (2005). *Smernice zdravega prehranjevanja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah: od prvega leta starosti naprej*. Ljubljana, Ministrstvo za zdravje Republike Slovenije.
9. Inštitut za varovanje zdravja. (2012). *Evalvacija sheme šolskega sadja v šolskem letu 2010/11. Razširjeno poročilo*. Ljubljana (interno gradivo - neobjavljeno).
10. Jeriček Klanšček, H, & sod. (2014). *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji. Izsledki mednarodne raziskave HBSC*. Ljubljana, NIJZ.
11. Kustec Lipicer, S. (2009). *Vrednotenje javnih politik*. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
12. Lamut U., Fajdiga Turk V. (2017 – 2022): *Izvedene fokusne skupine in intervjuju v šolski shemi. Poročila*. Ljubljana, NIJZ. (interno gradivo).
13. Liamputtong, Pranee. (2011). *Focus group methodology*. Sage, London.

14. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (2011). »SLASTNO, HRUSTLJAVO, ZDRAVO«: Priročnik o zelenjavi in sadju, namenjen strokovnim delavcem v vzgoji in izobraževanju za izvajanje spremljevalnih izobraževalnih dejavnosti Šolske sheme EU«. Dostopno 23. 10. 2022 na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKGP/PODROCJA/KMETIJSTVO/SOLSKA-SHEMA/SHZ_e-Prirocnik-o-zelenjavi-in-sadju_splet_zadnji.pdf.
15. Nacionalni inštitut za varovanje zdravja. (2017). Poročilo o vrednotenju sheme šolskega sadja in zelenjave v Sloveniji za obdobje petih šolskih let od 2011/2012 do 2015/2016. Ljubljana, NIJZ (interno gradivo).
16. Pavlovec A, Pogačnik Jarc A. Projekt jabolko v šoli – primer dobre prakse. (2006). V: Gregorič M, Fajdiga Turk V, Gabrijelčič Blenkuš M. Lokalno trajnostna oskrba z živili/hrano. Samooskrba države. Zbornik povzetkov. Ljubljana, IVZ.
17. Radej, B. (2010). Osnove vrednotenja politik za občasne uporabnike. Ljubljana: Slovensko društvo evalvatorjev.
18. Sagadin, Janez. (2001). »Pregledno o kvalitativnem empiričnem pedagoškem raziskovanju.« *Sodobna pedagogika*, (št. 2): str. 10–25.
19. Strategija (2017). »Strategija za izvajanje šolske sheme v Sloveniji za šestletno obdobje od šolskega leta 2017/2018 do 2022/2023«. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Dostopno 26. 10. 2022 na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKGP/DOKUMENTI/KMETIJSTVO/SOLSKA-SHEMA/Strategija-SS_2017-2022_objava.pdf.
20. Vogric, Janez. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.
21. World Health Organization (2003). Diet, nutrition and prevention of chronic diseases. Report of a Joint WHO/FAO Expert Consultation. Geneva: WHO Technical Report Series, 916.